

listy

7-8

2007

Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť

Ročník 14 / Cena 38 Kč

Tankred Dorst – Urshula Ehler: Ja, Feuerbach Mirjana Šišoláková

Euro klope na dvere Peter Mayer

Rozprávky v srdci i na palete (Albín Brunovský) Jozef Leikert

Pražské Quadriennale: svátek divadla Jana Bohutínská

Z histórie a súčasnosti Klubu slovenskej kultúry v Prahe (6. časť) Helena Nosková

Slovo o knihách Igor Otčenáš

Na Karlštejn sa vyberte cez Mořinu Jozef Gáfrik

Osobnosť Martina Slivku vo filme Martina Šulíka Zuzana Pauková

Niekoľko transformácií ... Ján Chovanec

Modrá stránka Program KSK

Priehľadné črepiny Príloha časopisu Listy

Klub slovenskej kultúry v spolupráci: Slovenský inštitút v Prahe, Český svaz bojovníků za svobodu, Československá obec legionářská, Historická skupina priamych účastníkov SNP, SZ Limbora, Ruský kulturní svaz Praha, Ruská tradice, Slovenský evanjelický a. v. cirkevný zbor v Prahe, Detvan a ďalší

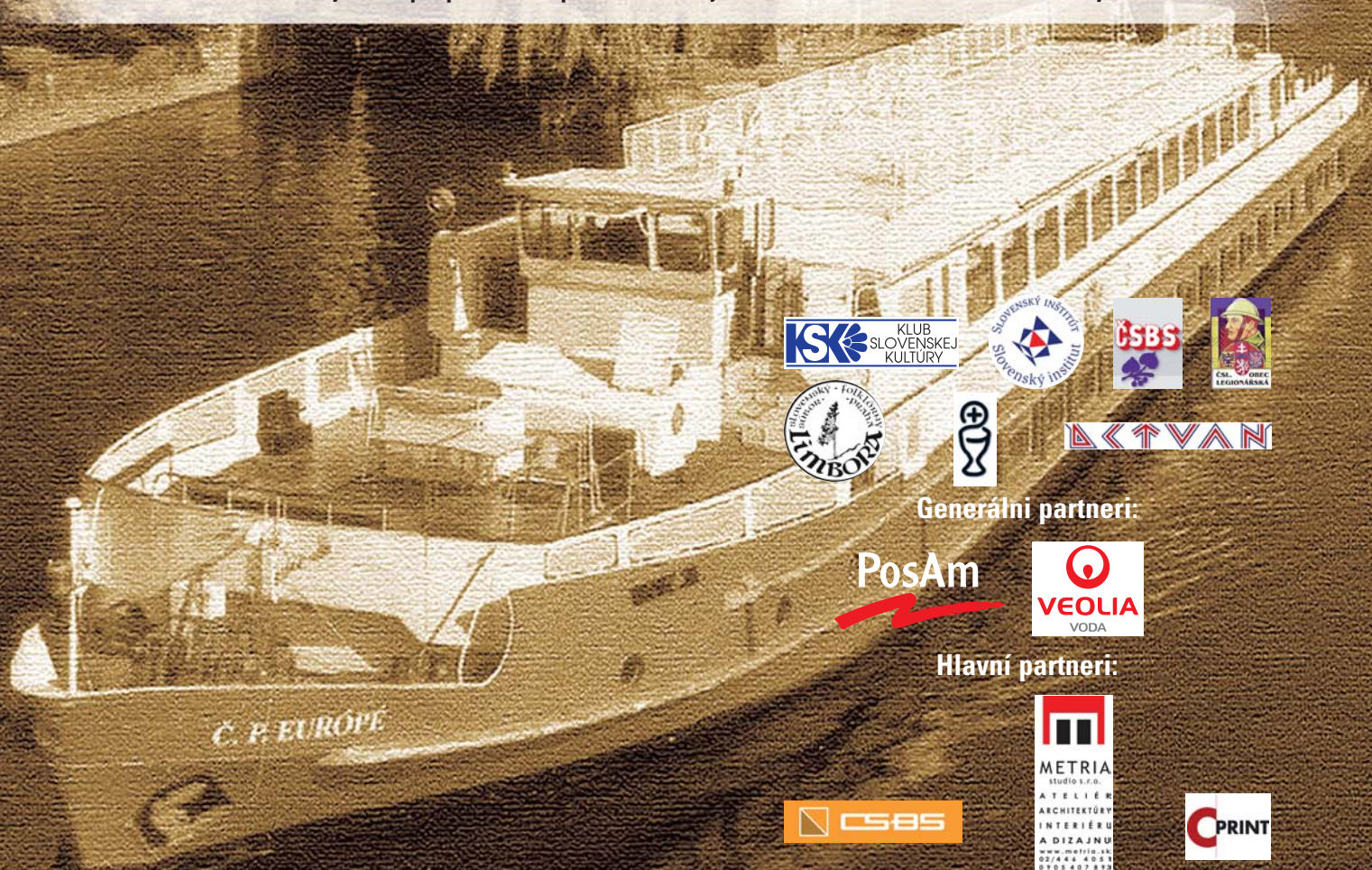
TRADIČNÁ PLAVBA PO VLTAVE k 63. výročiu SNP v rámci SLOVENSKÝCH DNÍ V ČR

štvrtok 30. 8. 2007 od 18.00 do 23.00

Loď EURÓPÉ vypláva z prístaviska Na Františku, Praha 1.

Tradičná spoločenská pripomienka spojená s bohatým kultúrnym programom a s rautom
V programe vystúpi: skupina PRAGUE SWINGERS, ľudová hudba a folklórny súbor LIMBORA
Ako prekvapenie večera: folklórna skupina RODINA GERNÁTOVCOV z Turzovky na Kysuciach

Akcia sa koná aj vďaka podpore Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Ministerstva kultúry ČR

Generálni partneri:

PosAm

Hlavní partneri:

OBSAH (výber)

Úvodník 3

Martin Guzi

Pedagóg telom i dušou 12

Jozef Leikert

Čo s ňou...? 16

Peter Mayer

Predkladáme preklad 18

Peter Čech

Portrét písickej slečny 20

Stanislav Škoda

Slovenská ambasáda v Prahe... 22

Radovan Čaplovič – Jozef Gáfrík

Tokajské vrchy... 24

Peter Šoltés

Nový Dom pre národnosti 31

Helena Nosková

Kľúčová úloha Kazachstanu 36

Anna Onikij

Slováci vo Veľkej Británii 38

Jana Rerková

Letné ovocie, púte a občinky 40

Helena Nosková

Program Slovenského inštitútu v Prahe

Modrá stránka Program KSK

Priehľadné črepiny Príloha časopisu Listy

Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť.

Vydáva Klub slovenskej kultúry, Lipanská 4, 130 00 Praha 3.

Na tejto adrese je aj sídlo redakcie.

Šéfredaktor: PhDr. Radovan Čaplovič, tel. 724 025 170.**Redakcia:** Ján Chovanec, tel.: 776 138 859.**Redakčný kruh:** JUDr. Milan Budovič, Mgr. Martin Guzi, Doc. PhDr. Jozef Leikert, Ph.D., PhDr. Slavomír Michálek, CSc., PhDr. Helena Nosková, CSc., Mgr. Vladimír Štancel.**e-mail:** listy.ksk@seznam.cz, e-mail: rcaplovic@gmail.com

Rozširuje Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s. p.

Listy vychádzajú vďaka podpore MK ČR. **Jazyková úprava:** Mgr. Eva Wankeová. **Grafická úprava:** AdAm studio, Holečkova 31, 150 00 Praha 5, **tlač:** Rodomax.**Registrácia vydavateľa Listov – Klubu slovenskej kultúry:** MK ČR 6584. ISSN 1213 – 0249. Cena za jeden výtlačok je 20 Kč. Cena dvojčísła je 38 Kč. Ročné predplatné 240 Kč prijíma KSK na adrese redakcie. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia KSK.**Foto na obálke:** Naprič létem **autor:** Iko Keson.

Slovensko opeknelo viac, ako si myslíme

Je leto, čas dovolení a zaslúženého oddychu. Sniečko a horúčavy nás prirodzene nútia spomaliť a nebrať pracovné povinnosti tak vážne ako počas celého roka. A teplé podvečery lákajú zdržať sa a posediť na lavičke, poprechádzať sa, zastaviť sa na kávu či pohárik s priateľmi a blízkymi. A samozrejme, vypadnúť z mesta na týždeň – dva, odstrihnúť sa od dennodenného stresu postmoderného globálneho šialenstva, ktoré už nemá nič spoločné s voľným životom. Za desať dní som po Slovensku precestoval dvetisíc kilometrov. Z Bratislavy na východ, z východu na Kysuce, naspäť cez Oravu opäť na východ. Spišská Nová Ves, Oščadnica, Terchová, Prešov, Košice, Bardejov, Martin a množstvo malebných dedín mimo hlavných trás, kde sa končia cesty.

Prvé, čo ma zarazilo – nepopierateľný rozvoj. Vidiek Slovenska ide dopredu – naozaj. To množstvo nových penziónov vás zarazí najmä na miestach, kde ste neboli viac rokov. Oščadnica – tam mala kamarátka svadbu – nadobúda ráz malého alpského mestečka s novými chodníkmi, štýlovými drevenými hotelíkmi, reštauráciami, na každom rohu informačné tabuľky s názvami ulíc a penziónov. A samozrejme, stavia a opravuje sa ďalej – najmä z európskych fondov. V každom prípade o Kysuciach či Orave už nemožno ani náhodou povedať, že tam skapal pes. Aj keď Bratislavčan asi ťažko pochopí, ako som sa v nedeľu popoludní predieral tridsiatkou v zápche v Terchovej, ktorá bola turistami zaplnená po okraj, bol totiž jarmok. Upravenosť prostredia a čistota, čo nikdy nebolo našou silnou stránkou, mi niekedy vyrážala dych. Šiel som si pozrieť Bardejov – centrum mesta, Bardejovské kúpele a drevené kostolíky nachádzajúce sa neďaleko. Malebné dedinky pánubohu za chrptom tam obklopujú lúky s takým dokonalým trávnikom, aký nemá ani štadión Wembley. Stihli sme asi päť drevených kostolíkov v rôznych obciach. Každý jeden z nich udržiavaný, ako by ich nestavali v 16. – 17. storočí, ale včera. Na každom z nich napísané meno človeka s číslom domu a telefónom, ktorý Vás na slušnej úrovni oboznámi s históriou konkrétnej pamiatky.

Bardejov – námestie ako z rozprávky, nádherné opravené staré domy, ktorým dominuje mohutný kostol. Uprostred tri terasy, z ktorých sa dá kochať – kávu i výhľadom. Bardejovské kúpele – detto, aj keď niektoré objekty z éry socializmu absolútne nepasujú do charakteru kúpeľného mestečka, a niektoré spustené a zarastené čakajú na rekonštrukciu.

Spišské trhy zasa raz dokázali, ako sa vedia baviť Spišiáci. Celé mesto tri dni nespalo, ľudia korzovali – mladí, starí, deti, smotánka i bezdomovci.

V Prešove som si zasa raz pripomenul, že je to jedno z miest, kde by som si vedel predstaviť žiť svoj život.

A do toho všetkého tá krajina. Vysoké strmé kopce Považia striedajú miernejšie, ale vyššie položené kopce Kysúc a Oravy, len kúsok vedľa už trónia Tatry, aby sa rozliali do kopčekov a pahorkatín Šariša a Zemplína.

Chodím dosť po Slovensku. Súkromne aj pracovne. Ak si odmyslíte politiku, blbú náladu, a každodenné starosti, jednoducho uvidíte, že Slovensko opeknelo. A opeknelo viac, ako si myslíme. Ako sme schopní si pripustiť a vidieť. ■

Martin Guzi

Autor je novinár

Kresba Jan Tomaschoff

Tankred Dorst – Urshula Ehler: Ja, Feuerbach

Pozoruhodné predstavenie v Štúdiu L+S v Bratislave

Najprv som si myslela, že som si vybrala zlé miesto: oslepoval ma silný reflektor, ktorý sa odrážal od veľkého zrkadla na prázdnej scéne s čiernym pozadím a jedinou rekvizitou: obyčajnou drevenou stoličkou. Do tohto priestoru vošiel trochu neistým krokom, opierajúc sa o paličku, herec. Prehovoril – do prázdna – a zbytočne čakal odpoveď. Tá prišla až potom, keď už zneistel a chcel odísť. Prišla však úplne z inej strany ako si predstavoval a od úplne iného človeka, ako očakával. Takto sa začína predstavenie divadelnej hry nemeckého dramatika Tankreda Dorsta Ja, Feuerbach v Štúdiu L+S v Bratislave. Neskôr som pochopila, že čiastočne oslepiť diváka bol zámer...

Predstavenie vytvorili dramaturgička Svetlana Varadinová, režisér Jakub Nvota a herci Stanislav Dančiak a Kamil Mikulčík. Všetkých štyroch som oslovila krátko pred premiérou.

■ Svetlana Varadinová (33) je absolventkou dramaturgie na VŠMU v Bratislave. V súčasnosti je prodekanou Divadelnej fakulty VŠMU a so Štúdiom L+S spolupracuje ako externá dramaturgička. Pôsobí aj v Občianskom združení Stromy. O výbere hry Ja, Feuerbach hovorí:

Hru sme našli spolu s režisérom Jakubom Nvotom. Ja poznám tohto dramatika, lebo som prekladala a spolu s Dodom Gombárom ešte na vysokej škole robila jeho hru „Fernando Krapp mi napísal list“. Hrali sme ju aj k jeho

sedemdesiatke v Bonne, ako jediní, ktorých si pozval a zažili sme tam aj tých povestných 5 minút slávy. Hru uvádzala pred časom aj Malá scéna SND. Tankred Dorst píše aj pre film a televíziu a ja som čítala skoro všetky jeho divadelné hry. A keď ma oslovil pán Lasica, či by som externe nepomohla s dramaturgiou Štúdia L+S, tak sme mali pôvodne s Jakubom úplne iný titul. No ale reality show nám spravilo škrt cez rozpočet a boli sme postavení pred situáciu relatívne veľmi rýchlo nájsť náhradu. Čiže z praktického hľadiska to znamenalo nie veľa hercov, nie hercov, ktorí sú teraz po všetkých televíziách, a titul, ktorý by bol nenáročný čo sa týka scénografie a výpravy. A keďže dramaturg má vždy v zálohe nejaké veci, prišiel Kubo s tým, že Tankred Dorst má takú hru, ktorá týmto požiadavkám zodpovedá. Keď sme si ju prečítali a zistili sme, o čom je, tak nám akosi automaticky prišlo na um meno Stano Dančiak. Nie kvôli jeho momentálnemu handicapu, sú aj rôzne iné veci, prečo práve on, ale nakoniec táto hra potvrdila, že akýkoľvek handicap, o ktorom sa píše, sa môže zmeniť na akýkoľvek iný handicap.

■ Uvažovali ste aj o tom, pre aký typ diváka bude táto hra najpríťažlivejšia?

S. Varadinová: Samozrejme, nedá sa oznámiť, nech si lístky kupujú len tí, čo sú pripravení, ale je pravda, že to chce človeka, ktorý má divadlo rád, ktorý od neho nečaká len nezáväznú zábavu a ktorého možno tak trochu fascinuje svet divadla, pretože tam sú dva rovnocenné príbehy. Je to príbeh divadelný, príbeh herca, ktorý sa vracia na javisko aby dostal druhú šancu, ale zároveň je

Svetlana Varadinová

Na prahu leta odišla pani docentka PhDr. Oľga Schulzová-Kajanová, CSc.

Len máloktorá žena si zachová dievčenský pôvab, živosť a spontaneitu hlboko do sedemdesiatky. Tak tomu bolo u pani Oľgy Schulzovej-Kajanovej. Milovala slovenčinu, milovala lingvistiku, fonetiku a tepala nás za gramatické chyby v písomnom i slovnom prejave. Učila nás myslieť v rodnom jazyku a v jazykoch vôbec. Z jej úst zneli všetky pripomienky nesmierne logicky, priateľsky, s istou dávkou humoru. Chytala sa za hlavu nad našimi textami v časopise Listy, veď írečitý Slováč by to tak nenapísal. Čo už gramatické chyby, ale aj vyjadrovanie a celé vety boli chybné. „Ako môžete použiť ako

slovenský výraz točiť alebo natáčať film, veď správne je nakrúcať film.“ A ďalšie poznámky nás viedli k zamysleniu o používaní jazyka a myslenia vôbec.

Stretávali sme sa s ňou často, veď bola dlhoročnou členkou Klubu slovenskej kultúry (už od roku 1977) a do Klubu chodila pravidelne, nielen na programy, ale aj pomôcť s prácou nad textami, ktoré buď sama pre KSK napísala, alebo odstránila z už napísaných gramatické chyby i prečiny voči logickému mysleniu, ktoré bolo jej silnou stránkou.

Jej poslednou rozsiahlou prácou bol Slovník slovenských osobností v Prahe, ktorý bol publikovaný v zborníku Praha a osobnosti národnostných menšín v roku 2003 a vďaka precíznej odbornej práci pani docentky Oľgy Schulzovej-Kajanovej je slovenský slovník osobností nielen najobsiahlejší, najucelenejší, ale aj stále používaný. Verili sme, že v ňom bude pokračovať a zahrnie doň slovenské osobnosti nielen v Prahe, ale v celej českej krajine...

to veľmi ľudský príbeh, príbeh v podstate ľudského skrachovania, ktorý musí dostať ďalšiu šancu, možno poslednú, aby sa vrátil do normálneho života. Čiže si myslím, že okrem takých hereckých „prúpovidok“, alebo divadelného zákulisia čo je v tej hre, je aj druhý príbeh, ktorý môže byť pre akéhokolvek diváka zaujímavý. Je pravda, že narábame s čisto divadelnými prostriedkami, že nevyužívame žiadne nové médiá a ide o poctivé odkrytie textu, čo môže urobiť iba herec – je to na ňom. Nepomôžeme mu ani hudbou, ani svetlom, ani tým, že mu dáme niečo do ruky, ani tým, že má niečo okolo seba. Je de facto na prázdnom javisku, musí si pomôcť sám, je to v prvom rade o ňom, čo a ako to prežíva, aby svoje emócie vydal nejakým spôsobom von.

■ **Predstavenie režíruje mladý, úspešný režisér Jakub Nvota, dieťa „divadelných“ rodičov, režiséra Juraja Nvotu a dramaturgičky trnavského divadla Mirky Čibenkovej. Aká bola tvorba predstavenia z jeho pohľadu?**

Jakub Nvota (30): Keď nás oslovilo Štúdio L+S, spolu s dramaturgičkou Svetlanou Varadzinovou sme vybrali hru Ja, Feuerbach. Dôvodov bolo viac: je to pomerne silná výpoveď a myslím si, že Štúdio L+S v posledných rokoch stavia na hrách, ktoré sú ako keby hĺbkovým ponorom do človeka, či už do života dvojice, muža a ženy, alebo jednotlivcov, silných životných situácií, či už v polohe komickej, tragikomickej alebo viac tragickej, čiže z tohto pohľadu hra zapadala do rámca dramaturgie. No a potom sme hľadali protagonistu, a jedna z možností, ktorá napokon zvíťazila, bolo oslovenie pána Dančiaka. Jednak je to vynikajúci herec, ktorý sa už v živote dostal k právu hrať o hercoch a hrať o divadle, lebo u hercov je niekedy veľmi ťažké komunikovať s touto témou, ako keby nemali dostatok odstupu. Ale u pána Dančiaka k tomuto poznaniu už dochádza, už tieto polohy vie ponúknuť a zároveň tu bola druhá vec, že sa v tomto období nachádza v situácii, keď si aj sám kladie množstvo otázok, ktoré si v hre dáva postava. My sme nekalkulovali, alebo neoslovili sme ho preto, že má momentálne problémy so zrakom, ale v momente, keď sme sa na spolupráci dohodli, dospeli sme k tomu, že tomuto faktoru sa ani on, ani ja nebudeme vyhýbať, ale ani ho nebudeme zdôrazňovať. A tak sa vlastne na javisku hrá osud hľadajúceho sa, potápajúceho sa herca Feuerbacha, ktorý bojuje so svojimi psychickými problémami a hrá ho herec, ktorý tiež bojuje svoj boj. Tieto roviny sme my len položili vedľa seba a oni sa v generálkach začali a snáď aj v predstaveniach sa budú pomaličky ovplyvňovať. To by mala byť výsledná kvalita tohto predstavenia, takže skôr tu ide o hľadanie možností a hľadanie brehov, kam až je človek schopný zájsť v hľadaní zmyslu práce a v tom, čo všetko pre neho práca znamená.

■ **Hovoríte, že ste sa nevyhýbali faktu, v akej situácii je momentálne pán Dančiak, ale čo keď príde divák na predstavenie, ktorý o ničom nevie? Mysleli ste aj na to?**

Jakub Nvota

J. Nvota: Z toho dôvodu sme práve z jeho súkromného života nič neimplantovali do textu, hra sa hrá tak, ako ju autor v roku 1986 napísal, a celá nadstavbová rovina je vlastne osud človeka Feuerbacha, my tu nenarábame s osudom Stana Dančiaka. Stále sa to volá Ja, Feuerbach, nevolá sa to Ja, Dančiak, čiže tá hra by mala predovšetkým fungovať v prvom pláne autorovho zámeru.

Zdá sa, že si, napriek svojmu mladému veku celkom dobre rozumiete aj so staršou hereckou generáciou...

J. Nvota: Možno je to zákonitým tým, že ja som divadelné dieťa, čo nehovorím preto, že by som chcel tento fakt zdôrazňovať, ale na vysvetlenie, každý z nás odniekiaľ pochádza, čiže ja som prvé vzťahy, vzťahy medzi ľuďmi, istú hierarchiu, fungovanie sveta, chápal práve cez prácu svojich rodičov, t.j. cez prácu v divadle. Tým myslím aj súkromnú sféru, kolektív, súbor, odchody hercov - aj náhle, veci, ktoré sa tam diali. Čiže v mnohom som ovplyvnený tým, že moje prvé poznanie o ľuďoch pochádza práve zo zákulisia divadla a aj preto s tou témou

Olga Schulzová-Kajanová sa narodila 2. marca 1928. Rodáčka zo stredného Slovenska – z Prievidze – vyštudovala Filozofickú fakultu v Bratislave, odbor slovenský jazyk – francúzsky jazyk. Po absolvovaní fakulty pôsobila na viacerých miestach v Bratislave, kde začala pracovať aj vo vede – v Ústave slovenského jazyka SAV i Jazykovednom ústave L. Štúra SAV. Odtiaľ prešla do Prahy na Katedru českého a slovenského jazyka Univerzity 17. listopadu v Prahe. Univerzita v nastupujúcej normalizácii zanikla a vtedy už docentka Olga Schulzová začala pôsobiť na Katedre českého a slovenského jazyka Filozofickej fakulty UK v Prahe ako zástupkyňa vedúceho katedry. Od roku 1987 bola vedúcou Katedry lingvistiky a fonetiky FF UK. V roku 1993 bol na FF UK založený kabinet slovakistiky a Olga Schulzová-Kajanová začala prednášať slovenský jazyk, fonetiku a lingvistiku v tomto kabinete. Účastnila sa na nových projektoch a učila celý rad začínajúcich slovakistov slovenský jazyk. Bola náročná, chcela, aby českí študenti zvládali slovenčinu na vynikajúcej, v najhoršom prípade na veľmi dobrej úrovni. Aby sa slovenčina stala ich aktívnym živým jazykom v Prahe, v Čechách, kdekoľvek. Pani docentka, chýbate nám!

viem komunikovať. Netvrdím, že nejako zvlášť dobre, ale je mi blízka možno práve z tohto súkromného dôvodu.

■ **Herca, ktorý sa po niekoľkoročnej nútenej pauze pokúša vrátiť späť na javisko a je kvôli tomu odhodlaný odhaliť aj svoju dušu, hrá Stanislav Dančiak. Po prvý raz na scéne Štúdia L+S, kde si už vo viacerých vydarených inscenáciách zahrali mnohí jeho kolegovia zo SND. Teraz je tu veľká príležitosť aj pre neho.**

Stanislav Dančiak: Musím na začiatok povedať niečo o takej slovenskej zaškatulkovanosti, kde vás režiséri posúvajú v tom jednom žánri tam, kde si zvykli od vás niečo očakávať a vedia presne, kde a čo. Vtedy nemôžete príliš rásť. Ja som zásadne proti tomu. Keby som bol režisér, obsadzoval by som hercov proti ich naturelu a proti tomuto zaškatulkovaniu, lebo herec, keď hrá podobné roly tri-štyri sezóny, sa z toho asi len ťažko dostáva.

Ale teraz som dostal inú príležitosť. Je to veľmi ťažká, zložitá hra, veľmi náročná na poznanie psychiky týchto ľudí a myslím si, že je to hra, ktorá nie je len o divadle, ale je aj o bežnom človeku. Dnes už sa tak veľmi nerozlišuje, ktoré divadlo je klasikou a ktoré je život sám. Tam ten rozdiel už nie je veľký. Autor uvádza, že v Nemecku sa hra uvádzala pri príležitosti nejakého jubilea, alebo nejakého odchodu. To je pre mňa trochu surové,

lebo ja sa naozaj nechystám ešte nikam odísť a tobôž nie z divadla. Mňa ešte stále zaujíma práca v divadle a verím, že aj zrak sa mi ešte polepší. Teraz je v štádiu liečenia, zahojenia po operácii. Oko je citlivý orgán, takže verím, že keď budem vidieť aspoň na jedno, môj návrat bude už úplný, lebo je to veľký handicap.

■ **Ako ste svoju úlohu študovali v takýchto sťažených podmienkach?**

S. Dančiak: Ja som bol zvyknutý vždy vizuálne si pamätať texty, teraz som si všetko musel uložiť do sluchovej pamäti. To je niečo nové, nepoznané, našťastie dobre počujem, to mám veľké šťastie, je to ale zdĺhavejší proces. Nenašiel som ešte mieru tej rýchlosti, ktorou si text najskôr môžete zapamätať. Keď je rýchlo načítaný, a tak mi ho načítal môj mladý kolega Kamil Mikulčík, tak nestíhate vôbec, takže niekedy sa to muselo prehrávať. A je to veľmi zložitá hlavne vtedy, keď sa robia nejaké opravy na skúškach, lebo to CD, ktoré máte doma, sa na skúške nepererobí, vy si to nemôžete nikde poznamenať, nikde si urobiť nejaký režijný pokyn na zmenu hereckého prejavu alebo niečoho, to si musíte všetko uchovávať vo svojej pamäti a to veľmi zdržuje. Je to ťažké. No, ale myslím si, že sú ľudia, ktorí dokázali väčšie veci, zvíťazili nad ťažšími zdravotnými problémami, ako mám ja - a ja sa tiež nevzdávam, vôbec nie.

Stanislav Dančiak

Festivalová Banská Štiavnica

Okrem všetkých krás, ktoré mesto Banská Štiavnica ponúka návštevníkovi v priebehu celého roka (za tie je jej historické jadro spolu s technickými pamiatkami okolia zapísané do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO), v letnom období sa medzi jej múrmi rozoznajú hudobné nástroje a taktiež i hlasy recitátorov či divadelníkov. Banská Štiavnica sa totiž cez leto stáva jedným veľkým kultúrnym centrom.

Letný jazzový festival Jazznicu už máme za sebou, ten sa odohral začiatkom júla, avšak je možné stihnúť napríklad Noc na starom zámku (4. 8., 11. 8., 8. 9.), kde bolo možno minulý rok vidieť napríklad divadelné Variácie na Shakespeara. Tento rok tu nočných návštevníkov čaká fakírsky program či historická skupina šermu.

Ďalšou lahôdkou pre milovníkov umenia, tentokrát filmu, je deviaty ročník Letného filmového seminára pod názvom 4 živly – Obrazy akcie.

Odohrá sa už druhý augustový víkend od 9. do 12. augusta 2007 na viacerých miestach mesta. Organizátori seminára zvolili za hlavný motív – tému seminára – Obrazy akcie. V programe sa objavia filmy, ktorých akcie znamenali body zlomu vo svetovej kinematografii – nielen v rámci daného profilujúceho sa žánru. Na jednej strane môže rozhodovať klasická živelnosť akcie (rýchlosť, zaľudnenosť, choreografia, počet mŕtvych), na strane druhej PUNCTUM akcie (štvrté rozmery, nezámer-

Kamil Mikulčík a Stanislav Dančiak

■ A ako sa pohybuje po javisku? To vám nerobí problémy?

S. Dančiak: Veru robí, robí. Ale musím si to tak ohmatať, „ochodiť“. Tá mizanscéna tu na tomto javisku nie je príliš veľká, ale keď sa dvakrát otočíte okolo svojej osi, musíte zistiť, kde je hľadisko, kde je divák, aby ste ho vedeli identifikovať. No ale, mám slušných kolegov, ktorí sa postarajú, aby som sa otočil tam, kam treba.

■ Aká bola spolupráca s režisérom Jakubom Nvotom?

S. Dančiak: Myslím si, že sme si rozumeli vo výklade tejto hry od začiatku a od začiatku sme ju študovali s podobným zámerom aj jeho, aj mojím. Ale v podstate môže predstavenie vyjsť niekedy lepšie a niekedy horšie. Závisí to od momentálnej dispozície celého tímu ľudí. Tiež to nemám odskúšané, monodrámu som nikdy nehral a tu vlastne všetky situácie idú cez Feuerbacha, on musí byť dominantný, určovateľ výkladu tejto hry. A to je tá psychická námaha, pretože keď hráte človeka po ústavnej liečbe, musíte o tom niečo vedieť, musíte vizuálne prvky, symptómy určitého stavu psychiky zahrať tak, aby vám divák veril. Preto je to namáhavé, zložité a preto to aj opracú-

va toho človeka, ktorý to robí. Ja s tým nemám žiadne skúsenosti, ale mám v rodine psychologičku, aj tu je psychologička na to, aby sme niekde neskĺzli do akejsi naivity, alebo neviem čoho, aby vedela posúdiť, či ideme správnym smerom, lebo tam sa môžete dopustiť prekreslenia nejakej situácie, alebo niečoho iného... Ja viem, že táto hra chce absolútnu pohodu a absolútne sústredenie. A to je tiež určitá škola, s takým druhom dramatickej tvorby som sa ešte nestretol a teraz vidím, že sa to musím naučiť, pretože táto hra si to vyžaduje.

■ Protipól starnúceho herca v tejto hre tvorí mladý asistent réžie v podaní Kamila Mikulčíka. O svojej skúsenosti hovorí:

Kamil Mikulčík: Úloha je to veľmi zaujímavá, aj keď gró príbehu tvorí hlavná postava, teda Feuerbach, a to je pán Dančiak. Cez moju postavu sa odkrýva jeho príbeh. Aby to divák mohol pochopiť, dostávame sa do istého konfliktu a k istému stretu dvoch svetov. Jeden svet je ten divadelný a predstavuje ho starnúci herec, ktorý ale ešte stále túži vrátiť sa na dosky a už má posledné možnosti a sám cíti, že sa to veľmi nedá, ale chce využiť všetky šance. Na druhej strane je mladá generácia, ktorá sa tvári, že jej je to vlastne jedno a že nerozumie týmto bláznom, ktorí veria nejakým ilúziám alebo nádejiam z divadla. Mladí vlastne už ani neveria v nejaké zázraky, čo sa týka divadelnosti alebo tomu, že by niekto mohol ešte niečo cítiť. Je to čistý pragmatizmus vo vnímaní sveta.

■ No a ako je to s našou mladou slovenskou hereckou generáciou vo vzťahu k tej staršej v skutočnosti?

K. Mikulčík: Tiež máme už istý pragmatizmus v sebe, ale ten asi pramení trochu aj z doby, v ktorej žijeme a z možností, ktoré sa na Slovensku vyskytli a zo situácie s celou kultúrou, takže je to komplikovanejší problém. Ale ja si myslím, že tá idea, prečo starí herci radi hrávajú divadlo a prečo mladí radi hrávajú divadlo, tá zostáva, akurát len podmienky sú možno ťažšie ako boli kedysi.

■ A aký je po tejto skúsenosti váš osobný vzťah k pánovi Dančiakovi?

K. Mikulčík: Veľmi dobrý. Spolupracoval som s ním po prvý raz. Bol som veľmi rád tomuto skúšobnému obdobiu a tento proces bol pre mňa veľmi inšpiratívny vzhľadom na to, že si ho veľmi vážim ako človeka. Pán Dančiak je jednoducho pán Dančiak. To je pre mňa osobnosť, lebo on má veľmi zaujímavé náhľady na život. Jeho humor a nadhľad nad všetkým, aj nad momentálnym handicapom, aj nad tým, ako pracuje – mal som z toho veľmi príjemný pocit a veľmi príjemne sa mi s ním spolupracovalo.

Ďakujem za rozhovor. ■

Autorka je novinárka
Foto Patrick Španko

nosti, kúzlo nechceného, pomalosť, ozvláštnené akcie...). Filmy budú ako každý rok sprevádzať lektorské úvodky filmového teoretika a pedagóga VŠMU Martina Ciela a filmového teoretika, šéfredaktora KINO IKONu Martina Kaňucha.

Takmer okamžite, presne od 15. do 20. augusta nasleduje piaty ročník festivalu poézie a hudby Cap à l'Est. Tento ročník je venovaný 50. výročiu podpísania Rímskych zmlúv, ktoré boli základom budúcej Európskej únie. Na tomto ojedinelom festivale rôznych kultúr sa stretávajú v jedinečných viacjazyčných predstaveniach, ktoré nemajú v Európe obdobu. Využívajú poéziu, kvalitnú hudbu, vychádzajú z tradícií a hrajú sa v netradičných priestoroch. Na festivale zaznie najmä slovenčina a francúzština, ktoré spoločne s ostatnými jazykmi vytvárajú festivalový babylon.

Zaujímavých akcií však bude v Banskej Štiavnici ešte oveľa viac. Nemožno zabudnúť na koncert českej speváčky a gitaristky Lenky Filipovej (31. augusta), poľovnícke slávnosti Dni svätého Huberta (1. a 2. septembra), ani na tradičné banické Salamandrové dni. Tie sú slávnosťou nielen štiavnických baníkov, ale postupne sa stali príležitosťou pre stretávanie sa baníkov, hutníkov, geológov a naftárov z celého Slovenska.

V priebehu leta si teda návštevníci tohto slávneho slovenského mesta prídu iste na svoje.

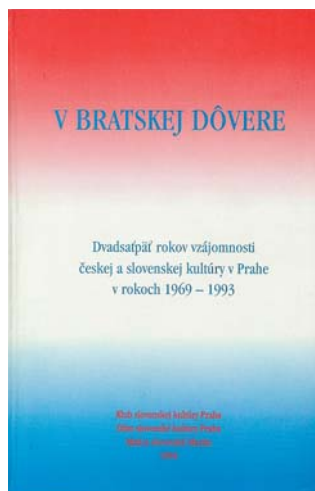
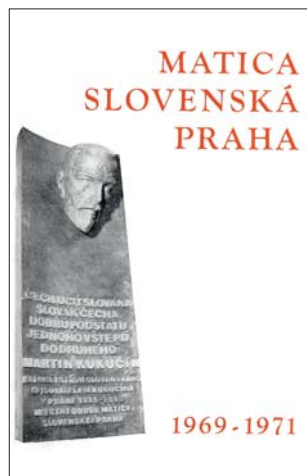

Z histórie a súčasnosti Klubu slovenskej kultúry v Prahe

(6. časť)

Pokračovanie textu o histórii vzniku a vývoja Klubu slovenskej kultúry z pera predsedníčky KSK, historičky Heleny Noskovej, pri príležitosti tohtoročného tridsiateho výročia vzniku KSK.

Vznik Klubu slovenskej kultúry a jeho história S ohľadom na činnosť, záujem o slovenskú kultúru v pražskom prostredí, existenciu 24 000 Slovákov v Prahe a s vedomím straníckych orgánov rozhodla Rada Národného výboru hlavného mesta Prahy v roku 1977 o zriadení Klubu slovenskej kultúry v rámci Pražského kultúrneho strediska. KSK sa týmto stal Aktívom Národného výboru hl. m. Prahy, Národný výbor bol politickým orgánom a súčasne aj administratívno-mocenským útvarom. Keďže záujem občanov o činnosť národných výborov v rokoch tzv. normalizácie bol veľmi malý, národné výbory ho chceli zvýšiť zakladaním komisií a aktívov. Ich členovia mali vytvoriť široký okruh spolupracovníkov národných výborov. Z toho dôvodu bola posilnená aj ich finančná samostatnosť. Už J. Lenárt definoval národné výbory ako orgány štátnej moci. Postavenie KSK bolo v danom období síce výnimočné s ohľadom na nedeklarovanú slovenskú minoritu, ale v konečnom dôsledku nie nepodobné vtedajším kultúrnym organizáciám národnostných menšín (PZKO, CSEMADOK atď.). Záštitu vtedajšej politickej moci prinášajúca aj financovanie mnohých podujatí prostredníctvom ďalších inštitúcií, vrátane platených pracovníkov, dokázali predstavitelia vedenia KSK – výkonnej rady – využiť na prezentáciu slovenskej kultúry v Prahe i v prospech samotných Slovákov žijúcich v Prahe. KSK vo svojom programe oživil náplň býva-

lých odborov MS z medzivojnových rokov, a čo sa týka organizácie i programov, veľa prevzal zo zaniknutej Československej spoločnosti. Podobne ako v Československej spoločnosti, i na práci KSK sa podieľalo veľa odborníkov z oblasti kultúry, vedy i osvety. Programy boli kvalitné, pravidelné a navštevované. Rešpektovali síce vtedajšiu ideológiu, ale neboli jej výrazne poplatné. O činnosti KSK rozhodovalo čestné predsedníctvo, pozostávajúce z vtedajších politických osobností. Činnosť organizovala a dlhodobé plány čestnému predsedníctvu predkladala výkonná rada KSK, ktorá riadila jednotlivé sekcie. Veľa radových členov bez politickej príslušnosti venovalo KSK svoju odbornosť. I napriek tlakom zo strany vedúcej politickej moci bol takto koncipovaný Klub slovenskej kultúry bez príliš viditeľného ovládania výnimočným subjektom, preto bol o členstvo v KSK záujem. Navyše jeho činnosť bola dofinancovaná zo štátnych dotácií mnohých inštitúcií v období, keď spolková činnosť tohoto druhu vlastne ani neexistovala. Aj preto musela KSK zaštitíť vtedajšia politická sila. Jeho členovia ale dokázali túto záštitu využiť v prospech slovenskej kultúry v Prahe.

Výnosom 17. plenárneho zasadania Národného výboru hl. m. Prahy bol v novembri roku 1985 v Prahe otvorený Dom slovenskej kultúry, ktorý mal svojou činnosťou nadviazať na historické tradície a prenášať slovenskú kultúru do českého prostredia. Pod jeho strechou

Shakespeare čím ďalej, tým viac (odporúčame očiam vašim)

Dušan Jamrich ako Prospero, v inscenácii Bouře

Tradične sa už medzi múrmi Pražského hradu rozohrávajú inscenácie hier spod pera tohto legendárneho anglického dramatika. O niečo neskôr sa k tomuto letnému hraniu pod holým nebom pridala i Bratislava v priestoroch svojho hradu, a naposledy, presne 23. až 25. júla sa Shakespearom rozoznel i priestor U Dolnej brány, na košickej Hlavnej ulici a to konkrétne Snom noci svätajánskej.

Či ste sa rozhodli navštíviť tieto slávnosti v Prahe, Bratislave alebo v Brne (Košice boli zatiaľ výnimočnou zastávkou), máte možnosť takmer všade nájsť na jednom javisku naraz slovenských i českých hercov. A tak sa napríklad v bratislavskej inscenácii pod taktovkou Ľuba Pauloviča objaví napríklad Oldřich Vízner alebo Sabina Laurinová.

Naopak v Prahe je možno zhladať okrem iných napríklad Dušana Jamricha, Martina Hubu či Emila Horvátha (všetci traja v predstavení Bouře), Mariána Labudu (Jak se vám líbí), a taktiež i Olda

pracoval KSK až do roku 1993. Činnosť KSK a DSK sa prelínali. Odborníci zastúpení v sekciách KSK bez nárokov na finančné či iné ocenenie prispievali ku kvalite programov:

sekcia česko-slovenských vzťahov organizovala v priestoroch DSK vedecké konferencie s historickou, sociologickou, literárnovednou, etnografickou tematikou, umeleckú činnosť tu začala rozvíjať LIMBORA, nádejný folklórny súbor vysokoškolákov. KSK vydával informačný bulletin o svojich programoch, ktorý sa stal súčasťou Pragensíí.

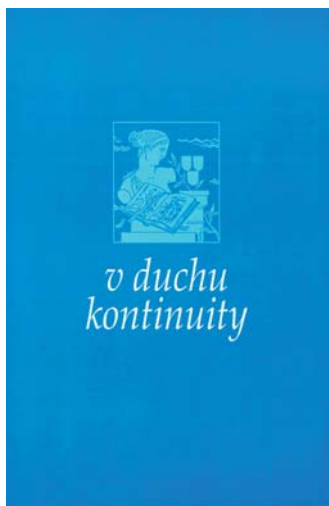
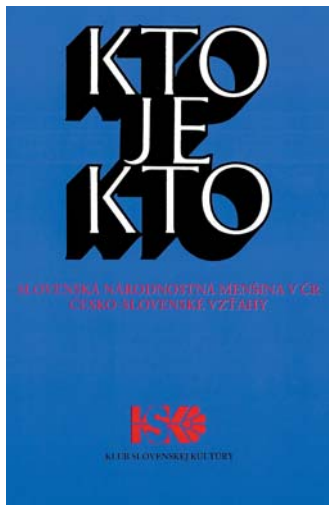
V roku 1990 KSK získal právnu subjektivitu a stal sa občianskym združením. Jeho výhodou naďalej bolo, že vďaka DSK mal až do roku 1993 plateného tajomníka a administratívnu pracovníčku. Výkonná rada, predsedníctvo, vedúci sekcií a ďalší boli dobrovoľnými neplatenými funkcionármi a aktivistami. Po zániku DSK sa Klub spoločne s Limborou zaradil medzi novo vzniknuté slovenské občianske združenia (Obec Slovákov v ČR, Demokratická aliancia Slovákov, Zväz Slovákov v ČR, Detvan, Historická skupina priamych účastníkov SNP) a občianske združenia ďalších národností. V roku 1996 sa od Obce Slovákov s jeho nižšie uvedeným mesačníkom Korene odde-

lili dvaja redaktori tohto časopisu, ktorí založili Slovensko-český klub v poradí s tretím mesačníkom slovenskej národnostnej menšiny, nazvaným Slovenské dotyky – Magazín Slovákov v ČR. Postupom času boli založené ďalšie slovenské spolky v ČR – napr. Slovenský literárny klub v ČR, Spolok priateľov slovenského divadla, Český a slovenský svet a ďalšie.

Spolky začali získavať podporu na svoju činnosť prostredníctvom štátnych dotácií na základe podávaných projektov na svoju kultúrnu, vzdelávaciu a športovú činnosť.

V roku 1994 KSK a Demokratická aliancia Slovákov v ČR začali vydávať časopis Slovenské listy, Politika Etika Kultúra. Časopis vznikol na popud Demokratickej aliancie Slovákov v ČR ako demokratická platforma pre Slovákov v Čechách oproti už existujúcemu slovenskému časopisu Džavot, s ktorého nacionalistickým zameraním mnohí Slováci v Prahe ostro nesúhlasili. Džavot vydávala Obec Slovákov v ČR a po roku zmenila jeho názov na Korene, prvý slovenský časopis v ČR. Slovenské listy preto mali iné zameranie: s podtitulom Politika, Etika, Kultúra prezentovali slovenské kritické myslenie, poskytovali slovenským osobnostiam možnosť publikovať vlastné názory v rokoch kulmi-

nujúceho mečiarizmu. Časopis prispel k zachovaniu plurality názorov. Neskôr pozmenil názov na Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť.

Klub slovenskej kultúry pokračoval v rokoch 1994 až 2002 vo svojich programoch – kultúrne programy spojené s prezentáciou významných osobností zo Slovenskej republiky, predstavovanie nových slovenských kníh a ich autorov, pripomínanie významných výročí v podvečeroch v KSK. Bol spoluorganizátorom alebo partnerom niekoľkých väčších kultúrnych podujatí – napr. Týždeň slovenského divadla, To najlepšie zo slovenského humoru, medzinárodného festivalu „Praha, srdce národov“, „Folklór bez hraníc“, výstav o významných slovenských osobnostiach atď. Naďalej organizoval Parník k výročiu SNP a Slovenský ples. Činnosť KSK je popísaná v Pamätníci k 25. výročiu vzniku Klubu slovenskej kultúry.

Pri KSK vzniklo Dokumentačné a muzeálne stredisko slovenskej menšiny ČR, ktoré má vlastný štatút a zaoberá sa odbornou dokumentáciou Slovákov v Čechách a na Morave, pripravuje výstavy, prednášky, besedy, publikácie o minulosti a súčasnosti Slovákov v Čechách.

25. výročie KSK – publikácia V duchu kontinuity, ktorá nepriniesla hlbší pohľad do minulosti a života KSK, obvyklý v demokratickej spoločnosti, nové podmienky v získavaní dotácií kladúce dôraz na odbornosť, neprekonaný klientelizmus medzi niektorými členmi klubu, nástup mladšej a strednej generácie do vedenia KSK, profilovanie názorov na to, aké miesto má KSK v českej spoločnosti i v spoločnosti ďalších slovenských občianskych združení zaujať, to všetko vyvolalo zmeny. Klub bol donútený hľadať vlastné cesty v podávaní projektov na svoju činnosť, znovu vyprofilovať klubový časopis, ktorý sa stal jeho skutočným mesačníkom, atď. V rastúcej konkurencii pri získavaní štátnych dotácií sa sústreďuje najmä na tvorbu vlastných programov a posilňuje odborné zázemie svojich členov, ktorí tieto programy vytvárajú. ■

Pokračovanie v budúcom čísle.

Autorka je historička

Foto archív KSK

Celý text je možné prečítať na internetových stránkach Klubu slovenskej kultúry – www.klubsk.net

Hlaváčka v kuse Kupec benátsky po boku Bolka Polívky a jeho dcéry Anny.

Vzhľadom na veľkú popularitu Letných Shakespearovských Slávností a taktiež i obmedzenú kapacitu jednotlivých priestorov je ti tento rok problém, preto okrem toho, že odporúčame tieto letné divadelné radovánky, odporúčame i zabezpečiť si vstupenky s výrazným predstihom.

V Bratislave sa toto leto hrá do 14. augusta, v Brne do 25. augusta a najdlhšie sa bude oslavovať v Prahe. Tam bude posledné predstavenie Othello v piatok 14. septembra. Všetko však záleží i od počasia.

Miroslav Noga ako šašo vojvodu Fredericka v inscenácii Jak se vám líbí

Pražské Quadriennale: svátek divadla

Pražské Quadriennale (PQ) se v Praze konalo už po jedenácté. Mezinárodní výstava scénografie a divadelní architektury proběhla na pražském Výstavišti mezi 14. a 24. červnem. PQ letos nemělo jednotné téma. Organizátoři nechali prezentujícím se zemím volnou ruku ve výběru tématu své národní expozice. A protože už je po všem (a to na další čtyři roky) a ceny jsou rozdány, začněme právě jimi. Ani slovenská expozice totiž nepřišla zkrátka.

pražské quadriennale
prague quadrennial

Kam putovaly ceny?

Zlatou medaili za nejlepší užití divadelní technologie si odnesl slovenský scénograf Boris Kudlička. „Za to, jakým způsobem použil technologie k vytvoření úchvatných vyobrazení,“ zdůvodnila ocenění odborná porota. Slováci, podobně jako Češi, vsadili ve své prezentaci na jedno jméno, právě na Borise Kudličku (českou expozici vytvářeli bratři Formanové). Prezentovali jeho domácí i zahraniční scénografickou tvorbu. Zlatou trigu za nejlepší prezentaci, nejvyšší ocenění PQ, získala ruská národní expozice. Téma? „Náš Čechov: Dvacet let poté“. Není divu, že uspěli. Jejich lehce depresivní expozice, která byla citit gumou, byla zalitá vodou a návštěvníci se po ní šourali v nepohodlných galoších, aby se neumáčeli, prohlíželi si miniaturizované scény, ale taky třeba zakopávali o prázdné lahve od vodky (občas k tomu dokonce mohli i panáka vodky vypít), skutečně patřila k nadprůměru a přitahovala diváky.

Ale vraťme se ke slovenským prezentacím na PQ. Slovenská republika měla zastoupení ve všech hlavních sekcích PQ. V sekci národních expozic (levé křídlo Průmyslového paláce) s tématem Boris Kudlička - Signály, v sekci architektury a technologie (balkon Průmyslového paláce) i v sekci školních národních expozic (pavilon Křižík).

Kdo je Boris Kudlička?

Kudlička je ročník 1972 a více než slovenským scénografem je scénografem evropským. Studoval v Bratislavě a v holandském Groningenu, debutoval ve Slovenském národním diva-

dle v Bratislavě, pracoval v Polsku. V Praze má za sebou třeba spolupráci se Státní operou na taneční inscenaci Má vlast nebo s Národním divadlem na Prodané nevěstě. Spolupracuje i s filmem a televizí (například Fontána pre Zuzanu, Mezi cizími režiséra Edoarda Pontiho). Prezentace Borise Kudličky proběhla na PQ také v rámci Dne Slovenska, jehož tématem byla nejen slovenská národní expozice, ale také činnost Divadelného ústavu v Bratislavě.

Celá expozice měla tvar dvojitého černého kvádrů. Mezi vnějším a vnitřním kvádrem vznikla ulička, na vnější straně vnitřního kvádrů byly umístěny samotné scénografické prezentace. Šlo o pohyblivé zmenšeniny scén z několika inscenací, na kterých se Kudlička v posledních několika letech podílel na Slovensku i v zahraničí. Pro příklad jmenujme Smrt v Benátkách Benjamina Brittena ve Frankfurtské opeře (2006), Rasputina Henricha Leška ve Slovenském národním divadle v Bratislavě (2003), Mozartova Dona Giovanniho v Opeře v Los Angeles a ve Velkém divadle ve Varšavě (2003 a 2002) nebo Pucciniho Bohému také ve varšavském Velkém divadle (2005). Expozice byla audiovizuální, u prezentace ke každé inscenaci byla vždy k dispozici i sluchátka. Jinak žádné rozsáhlé písemné popisy inscenací, Slováci vsadili na strohost a angličtinu: téma expozice, krátký profil scénografa, základní údaj k inscenaci. Na divákoví záleželo, co si bude myslet, jak bude vystavené vnímat.

Strohost a jednoduchost se navíc ke Kudličkově práci hodí. Vsází na jednoduchou symboliku, například vody, jako živlu, ptáků, na

Záběry z prac Borise Kudličku

geometrii a pravý úhel, na střídme rozestavení scénických solitérů po jevišti, ať už je to piáno nebo dřevěné konstrukce. Zároveň ale dokáže do jednoduchosti dostat zvláštní poetičnost. Zajímavé je srovnání s českou expozicí. Formani předvedli naprostý protiklad slovenského pojetí. Jak se od nich dalo očekávat, vsadili na hravost, zaplněnost předměty, fotkami, akcemi, na interaktivitu, vtažení jinde jen procházejících diváků do děje. Prezentace nezastírá inspiraci starými dřevěnými kolotoči, kolotočáři, poufými kuriozitami a duchem starých poutí vůbec. Je to jistě otázka perspektivy a vkusu, ale zdá se mi, že už je trochu „přeformanováno“.

Architektura: stará novostavba, revitalizace, obnova

Nejdůležitější a nejvíce medializovanou architektonickou událostí na Slovensku bylo v poslední době dokončení nové budovy Slovenského národního divadla v Bratislavě. Proč stará novostavba? Projekt zvítězil v architektonické soutěži v roce 1980, realizace stavby trvala neuvěřitelných 21 let (1986 – 2007). Není divu, že se projekt stal součástí slovenské prezentace divadelní architektury na PQ.

Dále se tu prezentovaly projekty revitalizace a obnovy historických divadelních budov nebo prostor, které nebyly původně pro divadlo určené. Slovenské komorné divadlo Martin, Městské divadlo Žilina, Štátna opera Banská Bystrica. Divadlo z Pasáže, které by se mělo usadit v Banské Bystrici v bývalé cementárně, ze které vzniká multikulturní centrum a proměna syrové železniční stanice Žilina – Zárečie. Pro zajímavost si můžeme připomenout, že právě zmíněná stanice (ze které byli za druhé světové války deportováni slovenští Židé) se objevuje v inscenaci Čekárna divadelního souboru Farma v jeskyni, který sbírá jednu cenu za druhou a jehož vůdčí osobností je Viliam Dočolomanský.

Školní národní expozice: „Išli sme na obed.“

Když se večer 14. června slavnostně otevřely brány PQ pro pozvané hosty, zela školní slovenská expozice prázdnotou. Prezentace zřejmě vznikla během noci předcházející otevření výstavy pro veřejnost. Záměr nebo laxnost či nedopatření? Účelem zřejmě bylo nastavit zrcadlo celé výstavě a rozpočtům jednotlivých expozic. Volba tak padla vlastně na jakousi scénografickou instalaci. Ledabytle nabílené stěny, bílá barva rozlitá po podlaze, bílou barvou potřísněné kostýmy přitlučené na stěnách, opuštěné dámské lodičky, větrák jako centrální bod instalace. Na stěně jsme si mohli přečíst nápisy jako „Scénografia je predĺžené detstvo“ nebo třeba „Na PQ vidieť, čo všetko sa dá za veľké peniaze urobiť, aby nebolo vidieť na hercov.“ Přes celou kóji pak byl natažený provaz s oficiálním plakátem PQ a nápisem „Išli sme na obed. Hneď sme späť.“

Přiznám se, že si skutečně nejsem jistá, jestli šlo o promyšlený projekt a postoj nebo to byla jen z nouze ctnost. Je ale nutné přiznat, že mnohdy je skutečně lepší instalovat náznak skutečné scény, i když na poslední chvíli, než vše vyřešit sice pečlivě vybranými, ale plochými a nic neříkajícími fotografiemi.

Proč bychom se netěšili...

Celkově považuji letošní ročník PQ za vydařený. Výstava stále ambiciózněji přesahuje rámec scénografické výstavy a stává se svým rozsáhlým doprovodným programem skutečným svátkem divadla. Oceňuji, že letošní expozice byla vzdušnější a přehledná. Něco jsem postrádala, třeba prezentaci Itálie v sekci národních expozic, ale to je výtka, která zřejmě nejde na vrub organizátorů. Naopak mě trochu mrazilo, když jsem se blížila k čínským expozicím poté, co médii proběhla zpráva o osvobození novodobých čínských otroků. Ale i to je otázka postoje. PQ je zkratka apolitické, zkoumá divadlo, nezkoumá režimy. Hledání odpovědí na otázku „Jak vystavovat scénografii?“ má stále smysl. A oceňuji i skutečnost, že si letos organizátoři položili (prostřednictvím panelu, jemuž předsedal generální komisař PQ Arnold Aronson) také další, neméně aktuální a zajímavou, otázku: „Jak psát o scénografii?“ Nezbývá než dodat: Těšme se na Pražské Quadriennale 2011!

*Autorka je publicistka
Foto archiv PQ*

Pedagóg telom i dušou

Osobnosti Slovenska

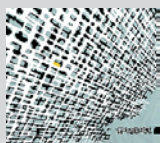
Svetová jazykoveda pozná mnoho takých prípadov, keď sa cudzinec zaoberal jazykom iného národa. Českej gramatike sa dlhé roky venoval i rodák z Nedožier-Brezian pri Prievidzi Slovak Vavrinec Benedikt. Narodil sa 10. augusta 1555 a partikulárne školy navštevoval v Prievidzi a neskôr v Jihlave. O jeho detstve vieme veľmi málo, zo zachovaných dokumentov možno vyčítať, že veľmi skoro osirel a mal neradostné roky mladosti. Navyše bol vážne chorý a takmer sedem rokov sa liečil u príbuzných v Prešove. Študovať sa dostal až vo vyššom veku, v roku 1590 na Karlovu univerzitu v Prahe, kde sa venoval teológii a filozofii. Štúdiá v roku 1593 prerušil a stopy historikov sa dostali do Moravských Budějovic, kde bol rok učiteľom, v roku 1594 bol zasa rektorom školy v Uherskom Brode. Štúdiá v Prahe ukončil roku 1595.

Vavrinec Benedikt z Nedožier bol zaniietený pedagóg a celý život sa venoval okrem praktického vyučovania i pedagogickej teórii. Usiloval sa zlepšiť vyučovaci poriadok na partikulárnej škole a význam má i jeho dielo o vnútornej školskej sústave. Rozpracoval učebné osnovy, ktoré sa podľa neho mali riadiť požiadavkami vývinovej psychológie. Zdôrazňoval, že sa vo vyučovaní musí rešpektovať princíp názornosti a systematickosti, nevyhnutne spájať teória s praxou a vyučovať v materinskom jazyku. Pri návrhoch školských reforiem vychádzal sčítaný vzdelanec popri svojich vedomostiach a skúsenostiach z pedagogickej praxe i z učenia Filipa Melanchtona a Jána Sturm, zakladateľa štrasburského gymnázia. Ovplyvnil ho aj Petrus Ramus z Kráľovského kolégia v Paríži, ktorého považoval za pokrokovejšieho a jeho vzdelávací systém za praktickejší. V jeho *Penitioris scholae structura* (Štruktúra nižšej školy) sa okrem iného píše: „Pri všetkom, čo podnikáš a robíš, riaď sa určitým plánom. Jasný plán znamená viac než polovicu diela. Po kľukatom chodníčku je cesta k vytýčenému cieľu zdĺhavejšia...“

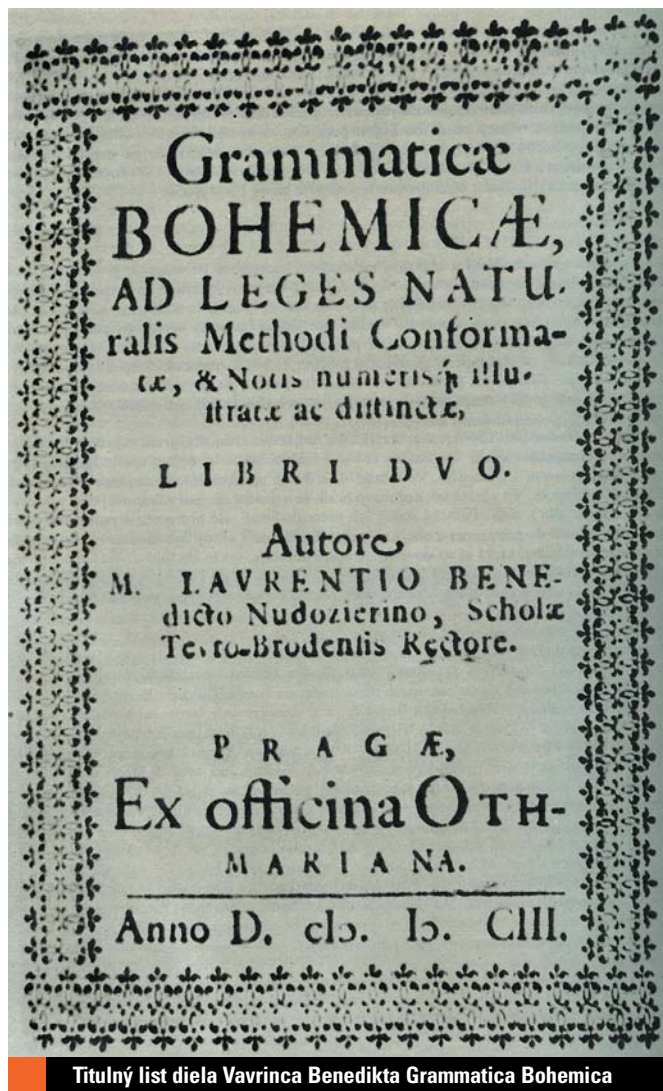
Od roku 1604 bol Vavrinec Benedikt profesorom a začas dekanom Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe a od roku 1615 správcom Karolína. Vtedy napísal prácu *Oratio therapeutica* (Reč nápravná), v ktorej vyslovil svoje názory na reformu univerzity a dával praktické rady študentom a pedagógom, aby sa úroveň školy zlepšila. Karlova univerzita v tom období zápasila s mnohými ťažkosťami a nemohla konkurovať oveľa lepšie, najmä finančne, situovanej jezuit-

Rózsa, Umelec, Brantigan: Presence (odporúčame ušiam vašim)

„Možno sa dnes, v epoche takmer technokraticky dokonalej, navrátiť k životodarnému prameňu? Možno pri koreňoch vlastnej identity zažívať znovuzrodenie, ktoré je roztrúsené v nás samotných ako púštny piesok, či miriady nepatrných sférických častíc? Lahkovážnym sa javí bytostné odmietanie elementov zdanlivo nesúladiacich, či nevyplňajúcich celistvosť priestoru. Možno „len“ nepravidelnú pulzáciu pokladať za umenie? Ba je vôbec možné nevnímať arytmiu ako paralelu búšenia srdca? Srdca ako svätostánku bezhraničnej lásky a súčasne zraniteľného orgánu z hladkej svaloviny...“ – takýmto textom je sprevádzané CD, na ktorom je zaznamenaný hudobný projekt s názvom Presence, vytvorený dvomi slovenskými hudobníkmi Oskarom Rózsom, Ľuborom „Umelcom“ Priehradníkom a jedným prizvaným americkým kolegom menom Dan Brantigan. Ten hrá na CD Presence na trúbku. • V priebehu asi štyridsiatich šiestich minút je počuť obrovské množstvo nenásilnej, veľmi príjemnej improvizácie. Úspešný hudobník a hudobný producent Oskar Rózsa tak skvele nadväzuje ďalším projektom na svoj minulý, taktiež výborný a vyberanými muzikantmi nabitý projekt Sextet. Tak ako i na spomínanom CD Sextet, i na albume Presence je okrem už spomínaného improvizáčného charakteru diela počuť i folklórne nástroje, napríklad fujaru. • Výrazná osobnosť súčasnej slovenskej hudobnej scény Oskar Rózsa sa dá označiť za univerzálneho hudobníka. Zjavne totiž nemá problém s prispôbením sa rôznym hudobným žánrom v hudobných projektoch či zostavách, do ktorých je prizvaný, alebo ich sám organizuje. Absolvoval orchestrálnu dirigovanie na Štátnom konzervatóriu a VŠMU v Bratislave u prof. Zdeňka Bíleka. Študoval kompozíciu filmovej hudby na Berklee College Of Music v Bostone.

Titulný list diela Vavrince Benedikta Grammatica Bohemica

skej univerzite, sídliacej v pražskom Klementíne. Jeho úsilie o obrodu pražskej univerzity vari najlepšie vystihol veľký znalec dejín pražského školstva Zikmund Winter, keď roku 1907 o Vavrincovi Benediktovi napísal, že „bol medzi všetkými vtedajšími profesormi najčistejšieho charakteru, idealista, obetavý horliteľ za nápravu a jeho smrťou celkom prestalo toto hnutie za obrodu univerzity.“

Najväčším záujmom Vavrince Benedikta bola jazykoveda, ktorej sa venoval takmer celý život. Aj v tomto smere sa inšpiroval svojim veľkým vzorom Filipom Melanctonom a zostavil prvú systematickú gramatiku českého jazyka. Vychádzal z latinskej gramatiky nemeckého humanizmu, ako i z gramatiky Petra de la Ramée. Jeho dielo *Grammaticae Bohemicae... libri duo* je spracované na základe jazykovo najčistejších literárnych pamiatok a hovorovej reči, ktorá

ovplyvnila normovanie českého spisovného jazyka. Dve desaťročia bola práca najlepším gramatickým dielom českého jazyka.

Na doplnenie gramatiky a aplikovanie jej pravidiel preložil Vavrinec Benedikt Dávidove žalmy (*Žalmové někteří... v nové uvedení a vydání*), pričom vychádzal z metrického a strofického vzoru latinských prekladov žalmov škótskeho básnika G. Buchanana. V práci bol precízny, dôsledne dodržiaval fonetické a rytmické zásady českého jazyka, zachovával najmä kvantitu a prízvuk, často využíval ľudové a hovorové prívlastky, základný biblický text výrazne aktualizoval. Škoda, že celý preklad žalmov sa nezachoval.

Vavrinec Benedikt sa venoval aj matematike. Osobitne význačné sú jeho základy aritmetiky, v ktorých aritmetiku už nechápe iba ako praktickú pomôcku kupcov a remeselníkov, ale ako exaktný základ vedeckého štúdia. Určitý čas Benedikt matematiku dokonca prednášal a svoje poznatky vydal v diele *Elementa arithemticae a methodicis...*

Na dokreslenie celkového profilu tohoto významného humanistického vzdelanca treba dodať, že bol i hudobne vzdelaným a talentovaným básnikom. Žiaľ, jeho štyri knihy básní sa taktiež nezachovali, ale podľa niektorých úryvkov možno usudzovať, že i v poézii sa najčastejšie vyjadroval k rozličným problémom, ktoré ho trápili. Môžeme sa spolu s ním zamýšľať nad biedou, utláčaním chudobných, krivdami. „Nespravodlivosť sa valí ako dym“, píše v jednej svojej básni a pokračuje „Ó, ráč, prosím, ráč sám Bože, povstati. A súdy nám ráč vykonávi...“

Vavrinec Benedikt z Nedožier zomrel 4. júna 1615 v Prahe, a v závete odkázal celý svoj majetok Karlovej univerzite, kde sa navždy zapísal do dejín českej pedagogiky a školstva. Historici tejto školy nezabúdajú, že práve on spolu s Jánom Jeseniom začiatkom 17. storočia patrili k najvýznamnejším učencom univerzity. Na svojho slávneho rodáka nezabúdajú ani Slováci, v jeho rodisku je pamätaná tabuľa z roku 1933, ku ktorej pribudol neskôr aj pomník sochára Fraňa Gibalu.

Autor je historik,
básnik a spisovateľ
literatúry faktu
Foto archív

Napriek svojmu nízkemu veku (narodil sa v roku 1974) sa ako hudobník hrajúci na basgitaru a klávesy, i ako producent podieľal asi na päťdesiatich albumoch rôznych umelcov. Spolupracoval s Dežom Ursíny, Richardom Müllerom, Jarom Filipom, Mariánom Vargom, Janou Kirschner, Ivanom Táslerom a ďalšími. V roku 1999 nahral album Hrana – poctu Marekovi Brezovskému. Niekoľko rokov vystupoval v legendárnom triu Šeban – Rózsa – Buntaj (ASH Band). Bol zakladateľom skupín Free Faces a Barflies. • CD Presence je hudobníkmi v tomto prípade vnímané ako komunikačný priestor výrazných hráčskych individualít. Improvizované úseky a myšlienkové fragmenty s folklórnymi zvukmi prepájajú muzikanti prostredníctvom abstraktných inšpirácií do samostatných celkov. Napriek jeho veľmi jemnej, takmer až meditačnej hudobnej hladine, schopnej posadiť vás do kresla a zatvoriť vám viečka, budete v rámci tohto „levitovania hudobnými priestormi“ dostávať v rôznych intervaloch i krátke elektrošoky – muzikálne výkyvy prevapujúce na nečakaných miestach. Jedná sa o skutočne kvalitný hudobne i poslucháčsky náročnejší hudobný počín, na ktorý sa tak ľahko nezabúda.

• jch

Niekoľko transformácií jedného Michala

Jeden z najvýraznejších súčasných autorov slovenskej literatúry Michal Hvorecký nedávno vydal vo vydavateľstve PT A. Marenčina svoj tretí román pod názvom *Eskorta*. Každý, kto sleduje tvorbu tohto mladého pisateľa, už pravdepodobne vie, čo môže od Michala Hvoreckého v jeho ďalšom texte očakávať a podľa toho na jeho nový „produkt“ reagovať. Autor je však schopný udržať si i aspoň sčasti potenciál prekvapenia.

Produkt, výrobok, výtvor, výsledok atď. – slová, ktoré sú pre texty Michala Hvoreckého typické tak ako i zdokonaľiť, zefektívniť, pretransformovať, či pretvoriť. Príbehy Hvoreckého sú spravidla zasadené do prostredia veľkých, takmer neobmedzených možností, najmä technických, eventualít premeniť všetko, človeka nevynímajúc. Tým mám na mysli stránku tak fyzickú, ako i psychickú. Obdobne sa tento vývoj – v prípade tohto románu ide vlastne o niekoľko transformácií – odohráva i v románe *Eskorta*. Ten je ohraničený rámcom jedného života, ktorý prejde niekoľkými zásadnými vonkajšími i vnútornými obmenami. Čitateľa uvádza do príbehu pohnutá mladosť chlapca (i keď vlastne tento muž má pohnutý celý život) a jeho systému nepohodlných rodičov. Už tu je vidieť autorovu snahu obohatiť svoje texty o nové rozmery, čo sa mu skutočne i darí. Má snahu byť vhodne senzitívny a vynaliezavý. Jeho špecifický zmysel pre vypracovanie príbehu sa neodráža iba v tejto prvej fáze života mladého muža, ale počas celého plynutia románu.

Nasleduje pre Hvoreckého oveľa typickejšia časť, kde sa za pomoci rôznych vonkajších vplyvov a „pomôcok modernej doby“ stáva z hlavného hrdinu sebavedomý, do istej miery i dobre situovaný a rozmazaný gigolo, užívajúci si bez zábran všetko, čo môže okolie ponúknuť. Tým sa však táto sinusoida hmotných a duchovných úpadkov i vzostupov zďaleka nekončí, naopak, iba sa začína. Pre čitateľa bude iste najprekvapujúcejšia posledná a absolútna transformácia hlavnej postavy, autorom zasadená kamsi – dovoľm si tvrdiť – do blízkej budúcnosti. V istom smere je možné túto spomínanú poslednú časť chápať i ako Hvoreckého sebaironiu, keď sa Európa vďaka sprístupneniu a otvoreniu trhu stáva tržnou i jazykovou perifériou Ázie a pohlavie človeka je možné meniť i doma, za pomoci hormo-

nálnych piluliek. Dúfajme, že to tak autor so svojou sebaironiou i myslel.

Michal Hvorecký celý príbeh zasadil do prostredia Nemecka, Slovenska a z malej časti i Čiech, časovo niekoľko rokov pred preratom v roku 1989 (hlavný hrdina sa narodil v roku 1973) a niekoľko rokov po ňom; avšak z reálií a pomerov tohto obdobia pou-

žil iba časť, ktorú potreboval, a samozrejme ostatné dotvoril podľa svojich predstáv. Podstatný úsek sa odvíja na silne centralizovanom porevolučnom Slovensku, kde demokracia a budovanie kapitalizmu majú svoje samostatné pravidlá. Autorovi sa ale podarilo v tomto smere urobiť niekoľko faktografických prešlapov voči ním vykonštruovanému príbehu.

Hlavný hrdina je po celú dobu poháňaný kamsi, ale nie je schopný určiť svoj cieľ. Počas väčšiny príbehu zostávajú pre neho prioritou peniaze. A tých nemá nikdy vyhovujúcu mieru. Naproti tomu však opismi levituje niekde na pomedzí sociálnej kritiky a tiahnutiu ku konzumu, čo nie je príliš dobrou voľbou autora, pretože napriek Hvoreckého vzdelaniu (estetika na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre) tieto naznačené problémy zostávajú

nedotiahnuté a román i vďaka tomu nadobúda tvár povrchnosti. Taktiež vypracovanie osobnosti hlavného hrdinu do seba v rámci istých charakterových črt nezapadá. Štandardne je súčasne v úplne inom konaní ako myslení. Takisto násilne pôsobí až príliš do popredia tlačaná snaha o nekonformnosť, extravagantnosť a potreba inakosti, nielen hlavného hrdinu. Toto sa s najväčšou pravdepodobnosťou Hvoreckému i darí, otázka je, za akú cenu. ■

Autor je publicista
Foto archív

Holokaust v zborníku

Holokaust

v českej, slovenskej a poľskej literatúre

JIRÍ HOLÝ
edícia
a kolektív autorov

Jiří Holý a kolektív: *Holokaust – Šoa – Zaglada v českej, slovenskej a poľskej literatúre*

Tento zborník, ktorý publikovalo pražské Karolinum v tomto roku, prináša príspevky z medzinárodného sympózia, konaného v máji 2005 na pražskej Filozofickej fakulte. Sú v ňom zhromaždené texty šestnástich českých, slovenských a poľských literárnych vedcov a filmových historikov (Jiří Holý, Zora Prušková, Leszek Engelking, Dana Kršáková, Alfrun Kliems, Marie Mravcová atď.), a tí z rôznych aspektov analyzujú tému vyhladenia Židov v literatúre a vo filme. V popredí pozornosti sa tak ocitlo napríklad dielo známych spisovateľov (Jiří Weil, Arnošt Lustig, Henryk Grynberg, Jáchym Topol), obecnnejšie témy ako napríklad memoárová literatúra, diela, ktoré vznikli v loďskom ghette, zachytenie osudov Židov v českom filme, ale i námety netradičnejšieho charakteru – holokaust ako obchod či zobrazenie holokaustu poľských Rómov.

Príspevky sú uverejnené v českom, slovenskom a poľskom jazyku, jeden text je v jazyku anglickom. Ďalej je zborník opatrený anglickým resumé, stručnými údajmi o prispievateľoch a registrom.

NEJLEPŠÍ OD NÁS!

- komplexní a kvalitní ochrana Vás a Vašich blízkých
- pojištění šité přímo na míru
- mnoho výhod zdarma
- rozsáhlý program slev
- daňové výhody
- výhodné zhodnocení Vašich finančních prostředků

Čo s ňou, elektrickou našou energiou?

Nachádza sa všade dookola, plne nás pohltila, podriadila si nás a zotročila. Bez nej si nevieme rady, sme bezmocní.

Aj keď predchádzajúca veta by mohla vyvolávať rôzne asociácie, je len o nej – elektrickej energii.

Presne v intenciách skoro každého technického vývoja a uľahčovania ľudskej práce sme si našli novú modlu. Elektrickú energiu sme postavili na piedestál a verejne priznali závislosť na nej. Potrebujeme ju na svietenie, kúrenie, chladenie, na pohon elektromotorov v priemyselnej výrobe, pri chemických reakciách, na dopravu a prepravu, na internetové výpravy v našom počítači ako aj pre každodenné počúvanie obľúbeného programu alebo sledovanie televíznych seriálov.

Dlhé roky sme si ju vlastne ani nevšíмали, brali sme ju ako samozrejmosť a nad jej mrhaním sme sa ani nepozastavovali. Po roku 1989 sme neraz počuli, ako jej cena bola podhodnotená a vo veľkej miere dotovaná štátom, teda z našich daní. Mnohí z nás sa za to priam hanbili a zvyšovanie ceny elektrickej energie brali ako nevyhnutnosť. Nuž a tá cena rástla stabilne a rýchlo. Vždy sa našlo nejaké zdôvodnenie na narovnávanie cenových deformácií až do takej miery, že viacerí zúfanci, ktorí na radu vlády prešli na elektrické kúrenie, neraz horko zaplakali.

Keď sa éra dorovnávaní skončila, elektrická energia si opäť našla ďal-

šie dôvody na rast svojej ceny. Ak sme predtým platili jednu cenu za spotrebované kilowatt-hodiny, náklady elektrickej energie sa rozdelili na trasy, dopravu, dodávku, distribúciu a samotnú elektrickú energiu. Samozrejme, že výsledná cena bola opäť o niečo vyššia. Tento fígel sa časom zunoval a bolo treba vymyslieť niečo nové. Netrvalo dlho a ďalšia bezvadná finta zo strany energetikov bola na svete. Energetická dražba alebo energetická burza. Princíp jej fungovania je jednoduchý. Potenciálni klienti – veľkí hráči na vyzvanie prihadzujú korunku ku korunke a tým dávajú najavo, koľko sú ochotní za kilowatt-hodiny zaplatiť. Vzhľadom na vysoký dopyt po elektrickej energii v európskych krajinách cena utešene narastá. Všetci zainteresovaní sú nadšení. Výrobcovia majú radosť, ako im zisky stúpajú, štát sa teší na bohaté dividendy a samozrejme zvýšené dane od výrobcov a spotrebiteľov. Predávajúci a dodávatelia elektriny, aj keď niekedy zaškripu zubami nad zníženými maržami, vďaka

Eurotrialóg v Mikulove

Už deviaty ročník hudobného festivalu Eurotrialóg sa uskutoční 23. až 26. augusta v pohraničnom meste Mikulov. Tento festival si dáva za úlohu predstavovať pôvodnú kvalitnú hudbu. Odmietajú pop a stredný prúd, čím sa dostáva do iných hudobných rozmerov ako väčšina známych festivalov v Čechách i na Slovensku. Mimochodom, tento festival pomáhal založiť i Michal Kaščák – výrazná osobnosť súčasného slovenského hudobného sveta, spevák skupín Bez ladu a skladu, Neuropa, v neposlednom rade šéf a duša najväčšieho slovenského hudobného festivalu Pohoda.

Okrem výborných akustických Hm..., či osemdesiatčlenného telesa Mandelbrotovy kostičky, ktoré vedie Ester Kočičková, alebo vynikajúceho obnoveného projektu Monika Načeva & Michal Pavlíček, ktorý si pozvali DJ Five, sa na festivale rozoznejú tóny i zo slovenskej hudobnej produkcie.

Prvým z dvoch takýchto koncertov bude obnovený hudobný projekt legendy slovenskej hudby Mariána Vargu a legendy českej, najmä alternatívnej, muziky menom Pavel Fajt. Pôjde o tri roky starú hudobnú záležitosť.

svojomu monopolnému postaveniu hravo prenesú vyššie ceny na výrobné podniky a obyvateľov. Bežný občan sa nestačí čudovať... Naše ceny elektriny sa odvíjajú od cien na nemeckej energetickej burze. Je to úžasné, ako rýchlo a bez problémov vieme prevziať cenovú hladinu výrobkov zo starej Európy, len v mzdovej a príjmovej oblasti (až na vzácne výnimky) už to ide pomalšie.

Bežný občan sa nestačí čudovať... Na energetickej dražbe vzrástla cena za megawatthodinu o dvadsaťosem percent! Aj keď sa celý tento rast nepremietne do ceny elektrickej energie, nestačí sa čudovať, prečo zároveň musia rovnako rásť poplatky za distribúciu či prenos elektrickej energie. A občan sa už vôbec nestačí čudovať, že napriek vyššie spomínanej situácii v Európe v Česku bude polovičné zvýšenie cien elektriny oproti Slovensku a cenový rozdiel medzi oboma krajinami narastie na viac ako dvadsať percent v neprospech Slovenska.

Úvaha, že každý štát si vytvára energetické podniky na to, aby predovšetkým zabezpečovali energetické potreby danej krajiny a nie na vytváranie rekordných ziskov, rozde-

lovanie neúmerných dividend, štedré podporovanie len vybraného odvetvia športu či kultúry a nezmyselné utrácanie finančných prostriedkov na vlastnú propagáciu, je v kontexte dnešnej situácie naivná a smiešna. Určitý prebytok elektrickej energie by mohol byť speňažený v iných teritóriách, ale rozhodne by sa domáci odberatelia nemali stať obeťami špekulácií a chytráctva. Alebo sa raz dožijeme absurdity, že budeme dovážať lacnejšiu elektrinu povedzme z Islandu, lebo u nás vyrobenú budeme radšej predávať za vyššie ceny okolitým krajinám?

My „optimisti“ vieme, že elektrická energia je len prvolezec. Určite v blízkej budúcnosti sa na dražbu dostane plyn, ropa, benzín, voda, teplo a ďalšie strategické komodity. Vráta nám však v hlave, ako to bude so vzduchom. Poradia si vzduchové lobby so spolpatnením alebo aspoň s obmedzením používania vzduchu občanov, ktorí si zatiaľ dýchame slobodne, bez poplatkov a štátnych regulácií? ■

Autor je publicista a ekonóm
Kresba Jan Tomaschoff

Vtedy Pavel Fajt – neortodoxný bubeník a veľký experimentátor pripravil hudbu špeciálne koncipovanú pre uvedenie v sakrálnych stavbách barokového architekta Jana Blažeja Santiniho (napr. kostol v Ždári nad Sázavou) a pozval si ku spolupráci práve Mariána Vargu. Inšpirovali sa duchovným prostredím, títo dvaja skvelí hudobníci vytvorili unikátnu hudbu, a práve tú budete mať možnosť počuť na mikulovskom festivale. Je to možnosť skutočne unikátna. Marián Varga a Pavel Fajt budú hrať 24. augusta o 20:00.

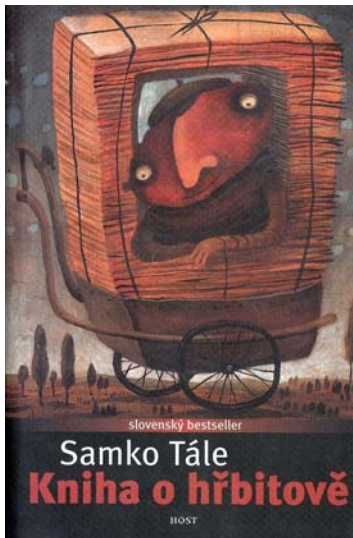
Druhou slovenskou formáciou, ktorá sa predstaví na Eurotrialógu, je bratislavská skupina Para. Formácia datuje svoju históriu od roku 1995, kedy začali – ako množstvo iných kapiel – na jednoduchej hudbe založenej na niekoľkých akordoch. Postupom času sa však vypracovali do súčasnej rockovej podoby, okorenenej ďalšími prvkami rôznych hudobných odvetví. Najlepším príkladom je asi hit tejto kapely s názvom Ticho.

Je vidieť, že sa okrem dobrého vína rodia v Mikulove i dobré nápady. Preto sa odporúča ochutnať oboje.

Predkladáme **preklad**

V jednom z posledných vydaní kultúrneho týždenníka A2 je uverejnený zaujímavý článok doktoranda Ústavu slavistických a východoeurópskych štúdií FF UK v Prahe Radoslava Passiu, zaoberajúci sa problematikou prekladu pôvodnej slovenskej literárnej tvorby do českého jazyka, respektíve najmä otázkou vývoja, ktorý terajšiemu stavu predchádzal, a príspevok uzatvára niekoľkými príkladmi prekladov. Podme si aspoň pre doplnenie predstaviť ďalšie.

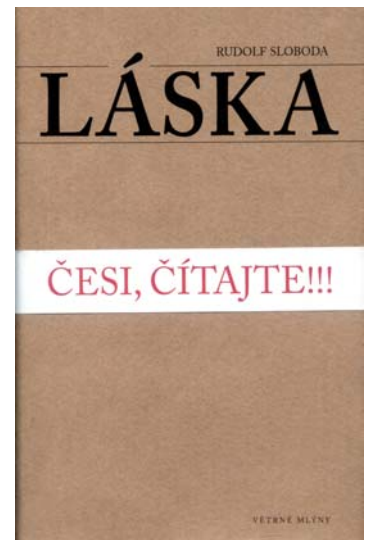
a kultúrna agentúra L.C.A.) zmenil svoj dlhší čas presadzovaný názor o tom, že by sa slovenská literatúra do českého jazyka prekladať nemala, respektíve nemusela. Na svojej zatiaľ poslednej oficiálnej návšteve Slovenského inštitútu v Prahe sám potvrdil dôležitosť prekladu. A nielen slovami. Jedným z najdôležitejších a najvýraznejších prekladov do českého jazyka posledných rokov je kniha Samko Tále: Kniha o hřbitově (Samko Tále: Kniha o cintoríne, 2000). V tej dobe ešte neprezeradená autorka Daniela Kapitáňová sa so svojou knihou stala doslova zja-

V prvom bode možno stopercentne súhlasiť s tvrdením, že „nádej, že v Česku by sa mohla slovenská literatúra čítať v širšom meradle po slovensky, nie je ničím opodstatnená“. Akokoľvek sa na to tvárimo, prax na tento názor poukázala ako na pravdivý. Dokonca i jedna z najvýraznejších postáv súčasnej slovenskej literatúry, vydavateľ a organizátor každoročnej, už dobre známej literárnej súťaže Povedka Koloman Kertész Bagala (Literárna

vom pre literárnu scénu bývalého Československa. Táto publikácia sa v českej mutácii dočkala dokonca dvoch vydaní. O počte slovenských vydaní ani nehovoriac.

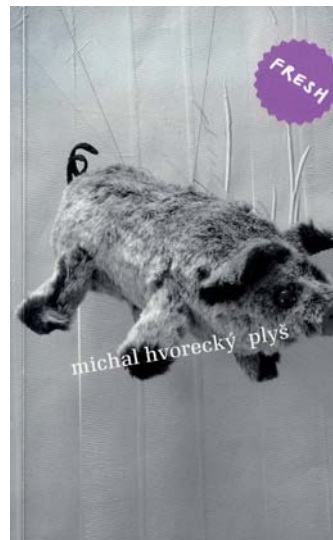
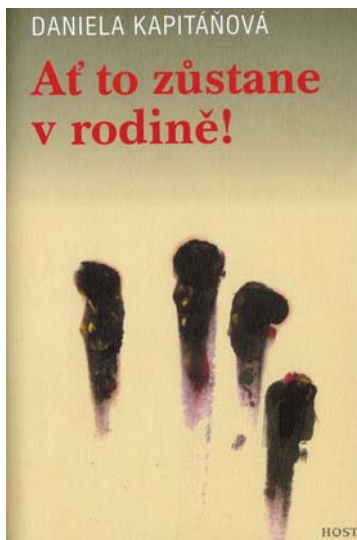
Z dielne tej istej autorky a toho istého vydavateľstva je i ďalší preklad do češtiny, tentokrát detektívka s názvom Ať to zůstane v rodině! (Nech to zostane v rodině!, 2005) a vykryla tak úspešne aspoň čiastočne vákuum, zostávajúce po zmiznutí detektívneho žánru

najmä na Slovensku. Podľa vydavateľa však predajnosť svojho predchodcu, Knihy o hřbitově, nedosiahla. Tieto dve

knihy, ako aj knihu nasledujúcu preložil, či už sám, alebo so svojou manželkou, Miroslav Želinský.

Obidve spomínané knihy úspešnej slovenskej spisovateľky vydalo brnenské vydavateľstvo Host. Tým ale jeho publikovanie slovenskej literatúry neskončilo. V októbri roka 2005 toto vydavateľstvo vydalo preklad knihy ďalšieho významného slovenského spisovateľa Pavla Vilikovského Poslední kůň Pompejí (Posledný kôň Pompejí, 2001) a v decembri

Čo ešte čítať?

Román najprekladanejšej litovskej autorky Jurgy Ivanauskaitė s názvom Čarodějnice a déšť (Ragana ir lietus, 1993) je čítaním, nielen pre čitateľa v našich zemepisných šírkach viac ako netypickým, no o to viac zaujímavým. Túto tristostranovú knihu (v českom preklade Gabriely Šroubkovej) možno rozdeliť na tri základné dejové línie, spravidla orámované i jednotlivými kapitolami, ktoré sa takmer pravidelne striedajú. To naruší až tretia tretina románu, kde sa v niekoľkých kapitolách po sebe odvíja jeden príbeh, a jeho kontinuita tak nie je prerušovaná vstupmi (kapitolami), súvisiacimi s ostatnými rozprávaniami ďalších dvoch základných dejov.

Kniha Čarodějnice a déšť rozpráva o pohnutých osudoch troch rôznych žien v troch rôznych historických obdobiach. Prvou z nich je mladá reportérka žijúca v súčasnej porevolučnej Litve, druhou je žena zmietajúca sa v nezmyselných, nášmu rozumu sa prieciacich pravidlách stredoveku a treťou nie je nikto menší, ako samotná Mária Magdaléna, popisovaná vo svojom životnom období práve vo vrcholnom období posledného štádia života Krista na Zemi.

Príbehy sa vzájomne prelínajú na niekoľko spôsobov, a to napríklad tým, čo je primárne zjavné, teda že každá kapitola končí rov-

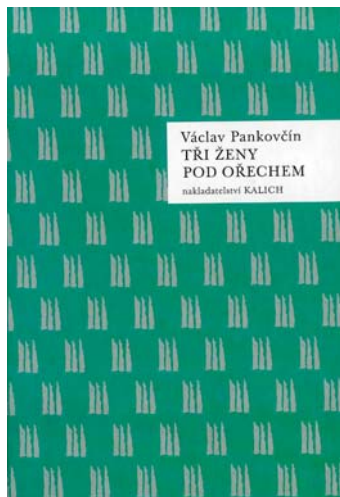
toho istého roka to bola publikácia iného, i keď tak tiež literárneho zamerania od kolektívu autorov, Od iniciatívy k tradícii – Štrukturalizmus v slovenskej literárnej vede od 30. rokov 20. stor. po súčasnosť. Tá prináša v slovenskom jazyku prierez slovenskou literárnou vedou a je zaradená v kontexte 15-zväzkovej edície Štrukturalistická knihovna (vyšla ako jej 12. zväzok).

Ďalšie moravské vydavateľstvo Větrné mlýny vydalo vlní preklad ďalšieho významného, už nežijúceho autora Rudolfa Slobodu a jeho román – pamäti pod názvom Láska. Text preložil známy a výborný divadelný režisér J. A. Pitínský.

Veľmi kvalitným a textovo silným je preklad knihy dnes už takmer legendárneho slovenského spisovateľa Václava Pankovčína s pôvodným názvom Tri ženy pod orechom. Kniha pôvodne vyšla vo vydavateľstve L.C.A. a na Slovensku je doteraz beznádejne vypredaná. Do českého jazyka ju preložil Tomáš Weis a v roku 2006 ju vydalo nakladateľstvo Kalich. Kniha bola spolu s prekladmi nakladateľstva Host predstavená i na poslednom ročníku knižného veľtrhu Svět knihy.

Ďalším výrazným titulom je Plyš od Michala Hvoreckého. Knihu preložila Martina Šulcková a vydavateľstvo Labyrint ju vydalo v roku 2006. Kniha i jej propagácii prostredníctvom cyklu scénických čítaní Listovní sme sa venovali v Listoch číslo 4/2007. Pomerne dlho pred Plyšom, presnejšie v roku 1999, vydal i dielo Písačky pre milovanú Lutáciu jedného z najlepších slovenských spisovateľov vôbec, Dominika Tatarku.

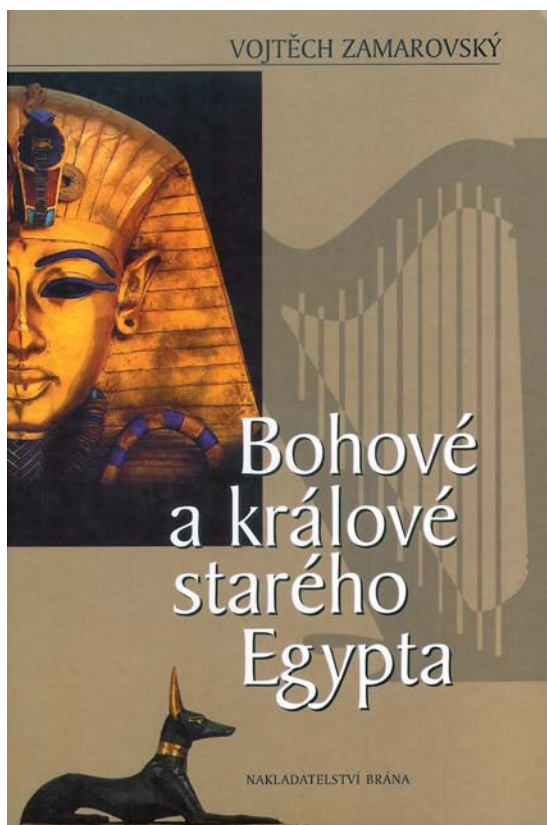
Ďalej nemožno zabudnúť ani na novodobú legendu, kolektívny literárny komiks Roger Krowiak, či na antológiu Rytíři textových polí,

retrospektívny pohľad na časť slovenských dejín historika Jána Mlynárika Dějiny Židů na Slovensku, publikovanú vydavateľstvom Academia, tentoraz troška neobvykle priamo v českom jazyku. Je to však zrejme i tým, že Ján Mlynárik dlhodobo v Prahe pôsobí, nielen profesionálne.

A nakoniec jeden príklad z oblasti literatúry faktu, a tým sú knihy slovenskej legendy Vojtecha Zamarovského. Nakladateľstvo Brána zatiaľ vydalo dva preklady jeho populárnych kníh do českého jazyka. Ide konkrétne o encyklopédiu Bohové a kráľové starého Egypta a knihy, ktorá je podľa mnohých považovaná za vo svojom obore neprekonanú – Bohové a hrdinové antických báji. Knihy vyšli v českej mutácii v roku 2005. Ako vidno, príkladov pre viac či menej úspešné súčasné preklady pôvodnej slovenskej literatúry je zatiaľ relatívne dosť. Otázkou zostáva, či je dostatočne veľká i čitateľská obec a preklady sú atraktívne. Iste sa nájde veľa dobrých autorov, ktorí by mohli slovenskú literatúru kvalitne reprezentovať i za hranicami. Odpoveď na otázku je teda jasná – každá cestička, schopná priviesť českého čitateľa k slovenskému autorovi, je dobrá. ■

*Autor je publicista
Foto archív*

nakou vetou, akou začína kapitola nasledujúca, i keď tá pojednáva o inej žene a inom časovom, respektíve historickom období. Prekvapením je však iste i to, že tieto ženy napriek absolútne rozličným okolitým reáliám a už vyššie spomínaným dejinným periódam prežívajú voči svojim osudovým mužom veľmi podobné, dalo by sa povedať priam totožné city a pohnútky. A nielen to. I samotné činy v akomkoľvek zmysle slova sú veľakrát totožné pre tieto femme fatale, ako sa nakoniec o každej, vzhľadom na „ich mužov“, dozvieme.

Napriek tomu, že román je predovšetkým o ženskom čítaní a vnímaní nášho súčasného sveta, nepôsobí feministicky či príliš emancipovane. Je to skôr výborné včítanie sa autorky do možných reakcií jednotlivých hrdiniek knihy na všetko, čo sa mohlo, či môže žene prihodiť, i keď nie každá samozrejme môže byť Máriou Magdalénou.

Najvýraznejšie a zrejme i najzaujímavejšie, najmä v prvých dvoch tretinách textu, pôsobí práve príbeh z počiatku nášho letopočtu o Márii Magdaléne. Autorka tu rozohráva veľmi zaujímavú hru vlastných myšlienok a súkromných pohnútok, opierajúc sa pritom i o biblické opisy jednotlivých výrazných situácií posledných dní či mesiacov Ježišovho života. Síla tejto časti románu tkvie i v mystike Biblie a v nej zapísaných príbehov. Ukazuje Máriu Magdalénu nielen ako kajúcu sa prostitútku, ktorá sa zo dňa na deň mení na sväticu, ale i ako ženu z mäsa a kostí, so všetkým, čo k tomu patrí. Jurga Ivnauškaité taktiež nepriamo naznačuje, prečo sa Mária Magdaléna tak rýchlo zmenila. Autorka sa nebála popísať i samotných apoštolov ako normálnych mužov rôznych povolání a chutí, nie iba ako osvietených a možno trochu sfanatizovaných nositeľov Ježišovho odkazu. ►►

Portrét píšící slečny

Sedmadvacetiletá spisovatelka Petra Hůlová je dnes jednoznačně nejúspěšnější českou spisovatelkou mladé generace. Před nedávnem se vrátila z půlročního pobytu v běloruském Minsku. Když byla pryč, vyšla jí v pořadí už čtvrtá kniha nazvaná *Umělohmotný třípokoj*.

Z jejího „příběhu“ číší až podezřelá průzračnost. Ve dvaceti třech letech napsala svůj první román, kterého se ujalo prestižní nakladatelství TORST, a vyhrála cenu *Magnesia litera* za objev roku. Kritika román vesměs pochválila a prodalo se ho přes deset tisíc výtisků. Od té doby napsala další tři knihy, a i když se už vlna nadšení nad těmito prózami „píšící slečny“ neopakovala s takovou intenzitou, stala se literární celebritou.

Úspěšnou prvotinu – *Paměť mojí babičce* – napsala v roce 2002, právě když se vrátila ze studijního pobytu z Mongolska. Román *Cirkus Les Mémoires* se zase odehrává převážně mezi přistěhovalci v New Yorku, kde byla autorka na ročním Fullbrightově stipendiu. Knihu o Bělorusku ale prý psát nebude.

„Minsk, to jsou hlavně neko-nečný bulváry a šedivý ulice. Vzdálenosti tam jsou tak obrovský, že když člověk hledá číslo popisný sedm a je u trojky, tak může ujít ještě třeba dva kilometry. Musela jsem trávit mnoho hodin v narvanejch autobusech,“ popisuje svoje dojmy z běloruské metropole.

„Běloruský režim na mě působil hodně rovnostářsky, nebyly tam příliš vidět velký sociální rozdíly, bohatství a strašná bída, jako je to třeba na Ukrajině. Skoro všichni tam chodí

v teplákách Adidas a kožených bundách a vypadají jeden jak druhý“, dodává.

Od babičky ke třípokoji

Její spisovatelská dráha začala tak, že prý v Mongolsku neměla často odpoledne co dělat, vzala si papír a tužku a dělala si poznámky ke knize, jejíž děj se měl původně odehrávat v Čechách. Když se vrátila do Prahy, napsala *Paměť mojí babičce*, jakousi rodinnou ságu, vyprávěnou pěti ženami z mongolských Rudých hor. V některých momentech připomíná Hůlové *Paměť mojí babičce* například knihu Václava Pankovčína *Tři ženy pod ořechem*. Hůlové prvotina měla ihned obrovský úspěch. Na jedné straně to způsobil autorčin pozorovatelský talent, na straně druhé její vypravěčský jazyk a jakási „neomalená“ samozřejmost,

se kterou vkládá hrdinkám do úst neobvyklé metafory a mongolská slova, aniž by je vysvětlila. Takže hrdinky nebydlí ve vesnici, ale v geru, mongolské erlic je i v knize označení pro všechno čínské nebo číňácké, a čtenář musí sám pochopit, že Šin džil je jakýsi mongolský svátek.

Sama autorka vzpomíná v souvislosti se svojí první knihou, jak byla na jednom setkání se čtenáři a jedna paní jí řekla, že

- Domnievam sa, že Jurge Ivanauskaitė k tomuto neštandardnému pohľadu iste prosperel i jej litovský pôvod, kde - na rozdiel od väčšiny ostatných európskych štátov – veľmi dlho prevládali pohanské božstvá, a kresťanstvo, v Litve presadené iba niekoľko posledných storočí, nie je tak hlboko zakorenené. Zaujímavý by bol preto iste pohľad autora, čitateľa i celej kultúrnej obce z výrazne kresťanských krajín, akými sú napríklad Slovensko či Poľsko, na túto problematiku. No i v samotnej Litve bol román *Čarodějnice* a dešť takmer ihneď po svojom prvom publikovaní označený za protikresťanský a pornografický. I vďaka Litovskej štátnej komisii pre etiku musel byť stiahnutý z normálneho predaja a mohol sa predávať iba v predajniach s erotickým tovarom. Táto reakcia však bola podľa všetkého viac než prehnaná. Isté časti textu skutočne nesú erotický nádych možno viac, ako je všeobecne zvykom, no v žiadnom prípade nesiahajú ani zďaleka do takých roztopašných vôd, ako niektoré romány autorov zo západnej časti nášho sveta, bežne predávané v kníhkupectvách takmer po celom svete. Ako príklad môžem uviesť román Betsy amerického spisovateľa Harolda Robbinsa z roku 1971, ktorý sa stal absolútnym best-sellerom, a scény podobného charakteru sú v ňom autorom vykreslené oveľa detailnejšie. Táto litovská reakcia je pravdepodobne druhou stranou mince neskoršej christianizácie Litvy.

V tretej tretine začína dominovať príbeh zo súčasnosti. Mladá žena sa vďaka svojej práci dostáva do známej litovskej (najmä vilniuskkej) bohémy, ktorá sa jej stáva osudovou. „Žiť naplno“, najmä vďaka jej manželovi, pre ňu vo finále znamená zájsť až na okraj psychických síl, ale i okraj spoločenský, keď už i práve vďaka svojej krátkodobo normálnej

Paměť mojí babičce je „pohlazení po duši.“

„Mně z toho naskočila husí kůže. Naopak mi přišlo, že ta knížka popisuje svět, který je velmi těžký a složitý. Právě moje poslední knížka Umělohmotný třípokoje je takovou, možná hloupou, vzporou proti obrazu Petry Hůlové jako hladíčky duši.“

A opravdu: hlavní hrdinkou knihy Umělohmotný třípokoje je fiktivní prostitutka – intelektuálka, která poněkud cynickým způso-

Knížka *Přes matný sklo* na necelé stovce stran vypráví příběh typické české rodiny za normalizace a v současnosti; přesněji ukazuje výsek ze zpackaných životů matky, naivní komentátorky života za pomoci kancelářských frází, pravd a návodů, jak zvládnout tu či onu situaci, a jejího syna Ondřeje, citlivého muže tak něco přes třicet let, kterému zbyl z předchozích let rozpadlý vztah, dítě, permanentní chuť na červené víno a zahořklost. Styl vyprávění se nemění a z civilních kulis opět prosvítá autorčina schopnost empatie a psychologické drobnokresby.

bem komentuje dnešní vychýlený svět.

„Při psaní Umělohmotného třípokoje mě hodně inspiroval román *Lačnost* rakouské spisovatelky Elfriede Jelinekové. Líbí se mi u ní ta zloba a šířavost, se kterou píše,“ říká Petra Hůlová. Jenže ke šířavosti rakouské spisovatelky má ještě hodně daleko.

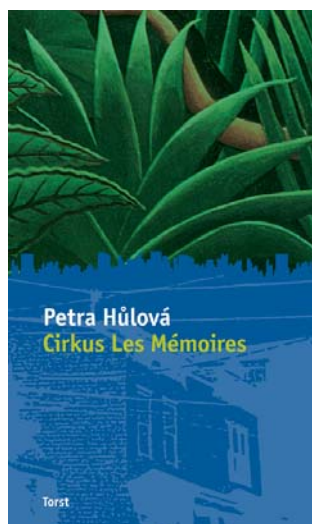
Babička skočí z okna

Své rukopisy prý vždy čte své mámě a zajímá ji, co si o nich bude myslet.

„V případě Umělohmotného třípokoje máma prohlásila, že jestli tohle vydám, tak si zkazím život a moje babička skočí z okna. Vyvíjela na mě obrovský tlak, abych to vůbec nevydávala.“

O své rodině se Petra Hůlová nechce příliš rozvádět, jen vysvětluje, že „Moje rodina je složitá, protože je rozpadlá do různých stran. Mám dva táty a tři sourozence, ale žádný není vlastní. Máma je grafička, táta je výtvarník a učí na střední uměleckoprůmyslové škole. Druhý táta, Jan Hůla, pracoval v rozhlase, pak v časopise *Story*, pak v pojišťovně a také napsal několik knih. Například na začátku devadesátých let sérii *Milionářem v Čechách*, a v současné době knihu rozhovorů s *Ljubou Skořepovou*.“

Kromě zmíněných knih *Paměť mojí babičce* a *Umělohmotný třípokoje* napsala během poměrně krátké doby další dvě prózy – *Přes matný sklo* a *Cirkus Les Mémoires*.

věni se nemění a z civilních kulis opět prosvítá autorčina schopnost empatie a psychologické drobnokresby.

V románu *Cirkus Les Mémoires* přijíždí zase studentka Tereza do New Yorku, seznamuje se s některými jeho obyvateli a jejich životní příběhy se proplétají s jejím vlastním. Ve vzpomínkách se pak čtenáři přesouvají z newyorského tavicího kotlíku do Indie nebo normalizačního Československa.

Dohoda se čtenářem

Petra Hůlová si v české literatuře vybojovala své místo. Sama prý dříve přečetla až sto knih za rok.

„Nemám ráda literaturu, která je postavená na jakési imaginární dohodě mezi autorem a čtenářem. To nesouvisí s tím, jestli někdo píše komerci nebo ne, spíš s odmítnutím určitých stereotypů, psaní podle toho, co se ode mě očekává“, říká autorka.

V současné době Petra Hůlová žádnou knihu nechystá, i když jí občas třeba napadne nějaký začátek budoucího textu. Jak sama říká, musí vždycky psát v naprosté izolaci od okolí, což vzhledem k tomu, že se začátkem letošního července vdala, není prý příliš reálné. ■

Autor je publicista
Foto archiv

„životnej láske“ nemá najpriaznivejšiu reputáciu a musí vyhľadať i odbornú pomoc v ordinácii psychoterapeuta. Tam vlastne celý svoj príbeh rozprává. K psychoterapeutke ju však nedoviedie iba manželova rozvíjajúca sa nevyliciteľná duševná choroba, ale i ďalšia podstatná paralela románu, a to milostný vzťah s knihom. Práve toto rieši i hrdinka najmenej vykreslenej – stredovekej – časti textu, ktorú nakoniec vyhlásia (ako inak) za čarodějnicu a svoj príbeh rozprává žene figurujúcej ako jej spoluväzenkyňa, v akejsi tesnej, vlhkej, pre stredovek príznačnej kobke.

Čarodějnice a déšť je román nanajvýš kvalitný a zaujímavý, a to isté platí i o jeho preklade do českého jazyka. Citlivosť slova dominuje u oboch dám (Jurga Ivanauskaitė i Gabriela Šroubková) a upnutie sa jednotlivých hrdiniek na svojich „mužov osudu“ je viac ako zarážajúco precízne. Pražské nakladateľstvo Mezera vydaním tejto knihy vykonalo veľmi dôležitý krok k predstaveniu kvalitnej súčasnej pobaltskej literatúry tam, kde nie je práve príliš hojne zastúpená. A možno to nebol krok jediný.

Slovenská ambasáda v Prahe sa o necelé dva roky bude sťahovať...

Ešte v apríli 2004 prijala slovenská vláda uznesenie, ktorým schválila návrh na začatie stavby „Rekonštrukcia a dostavba objektu Zastupiteľského úradu SR v Prahe“. Zdá sa, že jeho uskutočneniu dnes už nič nestojí v ceste. Stavba by mala byť zahájená začiatkom augusta 2007 a predpokladaný termín ukončenia je do konca roku 2008.

Tzv. Čepičkova vila v ulici Pod Hradbami v Prahe 6 tak definitívne osirí. Toto neoficiálne pomenovanie má po bývalom komunistickom českom politikovi, okrem iného ministrovi spravodlivosti, ministrovi národnej obrany komunistického Československa Alexejovi Čepičkovi, ktorý v nej býval v 50. rokoch 20. storočia. Slovenské veľvyslanectvo tu sídli od roku 1993, avšak objekt nevyhovuje, čo potvrdí každý, kto tu bol aspoň raz – a to ani z hľadiska veľkosti, ani dispozičného riešenia. Slovenská republika si objekt prenajala od Diplomatického servisu Ministerstva zahraničných vecí ČR a sú tu umiestnené všetky časti úradu, s výnimkou

Vizualizácia budovy Zastupiteľského úradu v Prahe – severový-
chodný pohľad, z ulice Na Zátorce. Pohľad na dostavbu (konzulár-
ne oddelenie) so spojovacím krčkom, v pozadí zrekonštruovaný
existujúci objekt

Súčasná budova slovenskej ambasády v Prahe v ulici Pod
Hradbami

rezidence veľvyslanca, ktorá je v ulici Nad Kazankou v pražskej štvrti Troja.

V snahe definitívne vyriešiť problém s umiestnením slovenského diplomatického úradu v Českej republike, Slovenská republika v decembri roku 2003 kúpila nehnuteľnosť v Prahe 6, Na Zátorce 2. Táto budova sa nachádza v pražskej mestskej časti Bubeneč, kde sídli väčšina zahraničných diplomatických misí. Objekt bol postavený v roku 1928 ako rodinná vila. V 50. rokoch minulého storočia

Stála konferencia Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2007

Zľava: Z. Kramplová – poslankyňa NR SR, J. Kubiš – minister
zahraničných vecí SR, R. Fico – predseda vlády SR, V. Prívarová
– predsedníčka ÚSZZ, D. Čaplovič – podpredseda vlády SR,
L. Nagy – poslanec NR SR a J. Rydlo – poslanec NR SR

V Kongresovom centre City Hotelu Bratislava sa v dňoch 27. – 28. apríla konala Stála konferencia Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2007, ktorú zorganizoval Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Zúčastnilo sa na nej 85 delegátov z rekordných 23 krajín sveta. Toto významné fórum sa uskutočnilo pod záštitou predsedu vlády Slovenskej republiky Roberta Fica, ktorý na úvod konferencie predniesol slávnostný príhovor. Na otvorení konferencie sa okrem iných zúčastnili: podpredseda vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny Dušan Čaplovič, minister zahraničných vecí Ján Kubiš, ako aj zástupcovia parlamentu, jednotlivých cirkví na Slovensku a ďalších organizácií. Počas dvojdňového rokovania v troch pracovných skupinách odznelo takmer 50 referátov, ktoré analyzovali súčasný stav a trendy vývoja jednotlivých slovenských komunit v zahraničí. Závery konferencie určili priority pre pripravovaný vládny program štátnej poli-

budova slúžila pre bývanie vládnych úradníkov, neskôr pre charitatívnu činnosť rádu Misionárov lásky Matky Terezy. Od roku 2002 je vila bez užívania.

Možno povedať, že slovenské veľvyslanectvo hľadá svoj nový domícil prakticky odvtedy, čo vzniklo po zániku federácie. Najprv sa hovorilo o presťahovaní do Nerudovej ulice, neskôr do Dlouhéj ulice, resp. na Loretánske námestie... Z týchto plánov však z rôznych dôvodov napokon nič nebolo. V súčasnej budove je problematické najmä umiestnenie konzulárneho oddelenia, ale viac priestorov by potrebovali aj kancelárie diplomatov, vrátane pracovne veľvyslanca.

Uvažuje sa aj o tom, že v priestoroch novej budovy slovenskej ambasády by mal sídliť Slovenský inštitút, ustanovizeň, ktorá prezentuje v českom prostredí kultúru vznikajúcu na Slovensku. Presťahovanie inštitútu na okraj centrálnej Prahy by nebol krok správnym smerom. Kultúrne inštitúty predsa patria do samotného centra, v tomto prípade Prahy, a navyiac ani žiadna z krajín Európskej únie, tobôž Vísegrádskej štvorky o takomto spiatočníckom kroku ani len neuvažuje...

V tejto súvislosti uvedme, že Slovensko má v ČR okrem Prahy diplomatické zastúpenie aj v Brne. Tamajší generálny konzulát

Pohľad na rodinnú vilu z roku 1928 z Pelléovej ulice, v ktorom nájde už onedlho svoje miesto slovenská ambasáda v ČR

však na Vodovej ulici disponuje našťastie dostatočnými priestormi, ktoré vyhovujú z každého ohľadu.

Po dokončení bude takým nepochybne aj objekt Na Zátorce 2. Celková rozloha pozemku je vyše 3 500 metrov štvorcových, pričom plocha všetkých podlaží existujúceho objektu prevyšuje 1 400 metrov štvorcových. K nim pribudne ešte nová budova

s celkovou plochou 890 metrov štvorcových, v ktorej bude konzulárne oddelenie, tri byty pre zamestnancov a časť technického zázemia veľvyslanectva. Reprezentačné a výstavné priestory budú umiestnené v už existujúcom objekte, ktorý bude rekonštruovaný a nie v prístavbe budovy Zastupiteľského úradu SR v ČR. Hlavný vstup do budovy ambasády bude vybudovaný zo strany Pelléovej ulice. Autorom architektonického riešenia rekonštrukcie a dostavby objektu je slovenský architekt Ing. arch. Vojtech Novotný.

Ak teda pôjde všetko podľa plánu, nové veľvyslanectvo bude slúžiť diplomatom i verejnosti od roku 2009 a Slovenská republika tak bude mať konečne reprezentatívne veľvyslanectvo, zodpovedajúce významu a intenzite vzťahov medzi oboma našimi republikami. ■

Foto Radovan Čaplovič a archív Veľvyslanectva SR v ČR

Budova v ktorej bude sídliť slovenské veľvyslanectvo. Pohľad z ulice Na Zátorce

tiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí. Vyvrcholením konferencie bolo prijatie zahraničných delegátov prezidentom Slovenskej republiky Ivanom Gašparovičom v Prezidentskom paláci na Hodžovom námestí v Bratislave. S delegátmi sa počas konferencie stretol aj eurokomisár SR pri EÚ Ján Figeľ. Závety zo Stálej konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2007 vám prinesieme v najbližšom vydaní časopisu LISTY Slovákov a Čechov.

Zahranční delegáti na prijatí u prezidenta SR Ivana Gašparoviča

• rč

Foto ÚSZZ a Radovan Čaplovič

Tokajské vrchy – miesto, kde sa rodí zlato

Genius loci

Objavy mnohých opojných nápojov sa udiali za múrmi kláštorov v ich alchymistických dielňach. Azda ešte viac sa mnísi zaslúžili o rozšírenie pestovania rôznych odrôd vína a nájdenia spôsobov jeho optimálneho spracovania. Napr. recept na výrobu najznámejšieho šumivého moku Francúzi pripisujú mníchovi menom Dom Pérignon, ktorý začiatkom 18. storočia v opátstve Hautvillers ako prvý vytvoril koncepciu miešania vín vyrobených z rôznych odrôd hrozna pestovaného vo viacerých regiónoch oblasti Champagne. Objaviteľ spôsobu výroby tokajského samotoku – „aszú“, bol tiež služobník Boží, nie však rádový mních, ale kazateľ reformovanej cirkvi. Jeho meno nie je zďaleka také známe ako frátra Pérignona.

Volal sa Máté Laczkó Szepsi (1576 – 1633) a bol rodákom z Moldavy nad Bodvou v Abovskej župe (do roku 1920 nesúcej meno Szepsa). Ako väčšina maďarských kalvínskych pastora aj on študoval na kolégiu reformovanej cirkvi v Sárospataku, neskôr s finančnou podporou blatnotockého zemepána Mihálya Lórántffyho pokračoval vo vzdelávaní vo Wittenbergu a Hanau. Po návrate prichádza do zemplínskeho mestečka Erdőbénye a dáva sa do služieb Zuzany Lórántffyovej, od roku 1616 manželky Juraja Rákoczyho. Podpora mladého študenta a neskôr ich dvorného kazateľa sa rodine Lórántffy neskôr niekoľkonásobne vrátila.

Podobne ako rehoľníci, aj kazatelia reformovanej cirkvi v uplynulých storočiach veľmi často venovali svoj čas popri teológii i prírodným vedám. Prvé tokajské „aszú“ dorobil kazateľ z Erdőbényu okolo roku 1620. Až o jedenásť rokov už bol s jeho kvalitou taký spokojný, že ním počas veľkonočnej večere Pána ponúkol svoju pani. Úspech nového druhu vína a rozšírenie spôsobu jeho výroby trvalo pár rokov. Už v roku 1655 bolo vydané prvé nariadenie, ukladajúce povinnosť vyberania cibéb, zoschnutých, ušľachtilou plesňou napadnutých bobúľ zo strapcov hrozna. Odvtedy sa datuje tradícia dorábania tokajských výberových vín a prakticky nezmenený postup kalvínskeho pastora sa používa dodnes.

Cibéby a putne

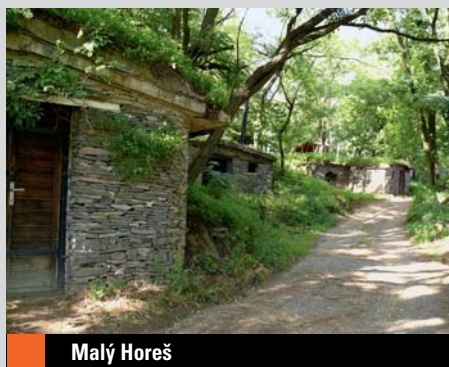
Najdôležitejšiu úlohu v celom procese zohráva príroda. Vďaka južným vetrom z maďarskej pusty je jeseň na Tokaji charakte-

ristická dlhým a neobvykle teplým babím letom, ktoré nastupuje po veľmi výdatnom období dažďov. To sú ideálne podmienky pre výskyt ušľachtilej plesne *Botrytis cinerea* Person. V klimaticky priaznivých rokoch sa v druhej polovici októbra objavujú na dozrievajúcich strapcoch hrozna prvé zoschnuté bobule – cibéby. Ako hovoria tokajskí vinári „V septembri víno dozrieva a v októbri chytá med“. Cibéby sa zbierajú ručne po jednotlivých bobuľkách. Tu tkvie príčina toho, prečo je zlatisté a husté víno zo Zemplína také drahé. Aj najlepší zberači totiž dokážu za deň poodtrhať nanajvýš 10 kíl cibéb. Jedna putňa obsahuje asi dvadsaťpäť kíl cibéb, čo je zhruba trojdňová práca zberača. Po zväžení sa cibéby vysypú do kade, kde ich vinári roztláčajú nohami, kým sa nevytvorí akási kaša. Potom sa k jednému gonsckému sudu (asi 136 litrov) kvalitného nového suchého vína pridáva tri až šesť putní cibébového cesta, ktoré sa dva dni lúhuje. Uvoľňujú sa prírodné cukry, aromatické látky a farbivá. Podľa počtu pridaných putní sa získava troj- až šesťputňový výber. Minimálna doba dozrievania výberov v sudoch je daná počtom putní, ku ktorým sa pridávajú dva roky. Trojputňový tokajský výber dozrieva minimálne päť rokov, šesťputňový výber osem rokov.

Hlavnou a najstaršou tokajskou odrodou, ktorá dáva tunajším vínam „telo“, je furmint. Priviezli ju sem Taliani z oblasti Bari, keď uhorský kráľ Belo IV. v 13. storočí kolonizoval tieto oblasti po nájazdoch Tatárov. Menšie, no veľmi husté strapce furmintu, ktoré sú citlivé na ušľachtilú plesňu, sa pestujú na asi dvoch tretinách vinohradov. Vyžadujú si osobitné klimatické

Z Tokajskej pivnice

Malý Horeš

Tokajské víno dozrieva v dubových sudoch

podmienky, najmä veľa slnka a sucho. Vyskytujú sa preto ročníky, keď sa Tokajské výberové víno nerobí a dorábajú sa len odrodové alebo samorodné vína, ktoré sú zmesou dvoch či troch odrôd. Ďalšou odrodou je lipovina, zaberá asi 20 až 25 percent vinohradníckych honov. Strapce Lipoviny sú dlhé, riedke, s malými bobuľami, no vína z nej vynikajú jemným buketom a príjemnou, exotickou vôňou. Muškát žltý je najvzácnejšou odrodou, pestovanou na niečo vyše piatich percentách sopečnej tokajskej pôdy. Dozrieva skôr a dorábajú sa z neho aromatické vína, ktoré voňajú po kvetoch agátu a bazy čiernej.

Zrodenie legendy

Už od začiatku 16. storočia, teda ešte pred Mátého objavom nového druhu vína, bolo tokajské víno hlavným vývozným tovarom východoslovenských žúp, na ktorom najviac bohatli bardejovskí, levočskí a košickí kupci. Tieto mestá, najmä Levoča, patrili medzi najväčších vlastníkov viníc v tokajskej oblasti. Víno odtiaľ putovalo cez severné hranice Uhorska najmä do Poľska, na trhy do Krakova, Vratislavi a Krosna, ale i ďalej do Ruska a Pobaltia. Dodnes sa v Poľsku hovorí „Nie masz wina nad węgrzyna, z tokajskej winnicy, z krakowskiej piwnicy“. Najväčšiu slávu a obdiv si tokajské získalo na francúzskom kráľovskom dvore Ľudovíta XIV. (1638 – 1715). Kráľovi „Slnko“ vďačí aj za svoj najznámejší reklamný slogan – Vinum regum – rex vinorum (Vino kráľov – kráľ vín). Dodnes používaný bonmot vyslovil potom, ako mu tento nápoj doniesol František Rákoczy II., rodák z Borše, ležiacej pod tokajskými vinicami, ktorému „Kráľ Slnko“ ponúkol azyl po neúspešných uhorských povstaniach. Tokajské víno si najskôr nechal dovážať na svoje stoly i ruský cár Peter I. a aj cárovná Katarína, ktorá pre potreby cárskeho dvora jednu z tokajských viníc kúpila a zriadila pri nej stálu ruskú kolóniu. Úpadok hospodárskeho a spoločenského významu hornouhorských miest po stavovských povstaniach a oslobodení celého Uhorska spod Turkov v 18. storočí, najmä však zavedenie vysokých colných poplatkov spôsobil pokles vývozu vína z Uhorska a spustnutie časti vinohradov. Koncom 19. storočia spôsobila fyloxéra veľké škody aj vo vinohradoch tokajskej oblasti a táto oblasť ostala istý čas takmer bez života. O oživenie vinohradníctva sa zaslúžil Ján Mathiasz (1838 – 1921) z Viničiek. Práve v tokajskej oblasti dospel k objavu pestovania viniča na imúnnych pieskoch a vyšľachtením veľkého počtu kultivarov viniča kládol základy šľachtenia v Uhorsku.

Spor o značku

Tokajská vinohradnícka oblasť sa nachádza z 90 % na území Maďarska (zhruba 5500 ha viníc) a z 10 % na území Slovenska, rozkladajúca sa podľa nového vinohradníckeho registra na presne 565,2 ha. Na Slovensku zasahuje do katastra siedmich obcí: Čerhov, Veľká Trňa, Malá Trňa, Čer-

nochov, Bara, Viničky a Slovenské Nové Mesto. Na maďarskej strane Zemplínskych vrchov sa vinohradnícka oblasť rozprestiera na území 28 mestečiek a dedín, sústredených do okolia siedmich tokajských miest: Tarcal, Tokaj, Mád, Tállya, Tolcsva, Sárospatak a Sátorajújhely. Vinári na oboch stranách hraníc viedli medzi sebou dlhotrvajúci spor, ktorého príčinou bola nechota maďarskej strany oficiálne uznať značku, kvalitu a predovšetkým existenciu slovenskej časti Tokajskej oblasti. Podľa slovenského zákona SNR č.4/1959 „O rozvoji tokajskej vinohradníckej oblasti“ a vyhlášky č. 79 bývalého Povereníctva poľnohospodárstva a lesného hospodárstva z roku 1959 táto oblasť zahrňovala hony spomínaných siedmich obcí v trebišovskom okrese s rozlohou 698 hektárov. Maďarská strana, odvolávajúc sa na prvé úradné vymedzenie Tokajskej oblasti zákonným článkom č. XLVII bývalého uhorského Ministerstva orby z roku 1908, za slovenskú tokajskú oblasť pokladala iba 178 hektárov viníc v troch obciach (Slovenské Nové Mesto, Malá Trňa a Viničky). Na medzinárodnom fóre vystupovalo Maďarsko už od zániku monarchie ako jediný oprávnený výrobca tokajských vín na svete. Na Medzinárodnom úrade pre ochranu duševného vlastníctva v Ženeve si v roku 1970 zaregistrovalo ochranné označenie pôvodu pre maďarské tokajské vína pod označením „Tokaj, Tokay, Tokayer“. Ďalšiu bitku v boji o zaregistrovania ochrannej značky vyhralo Maďarsko v novembri 1993, keď podpísalo s Európskou úniou dohodu o vzájomnej ochrane a kontrole značiek vína medzi EÚ a Maďarskou republikou. Podľa spoločnej deklarácie mohli na trh únie tokajské vína exportovať a predávať iba Maďari. Vleký spor sa napokon vyriešil Prístupovou zmluvou s Európskou úniou, ktorá zaručuje, že aj Slovensko môže pestovať (na mierne zmenšenej rozlohe než pôvodne) hrozno v tokajskej oblasti a vyrábať a predávať tokajské víno. ■

Autor je historik a publicista

Foto archív a autor

Tokajské vrchy sú posiate vinicami na slovenskej i maďarskej strane

Kúžlo Tokajských pivníc

Zo zberu hrozna v Tokajských vinohradoch

Pohľad na jeden z Tokajských vinných svahov

Federalizácia Rakúsko – Uhorska a Milan Hodža

Na kontinent Európa a jej časti boli v histórii vyvíjané mnohokrát tlaky rôzneho charakteru – na jej komplexné zjednocovanie, zlučovanie štátov, federalizovanie regiónov i krajín, anulovanie alebo ignorovanie územných hraníc či na užšiu spoluprácu jednotlivých susediacich krajín a územných celkov. Niektoré z práve spomínaných termínov a akési „tenzie“ dosiahnutia stavu korešpondujúceho s nimi, pretrvávajú v rôznych formách, mutáciách alebo obmenách až dodnes. Nebolo tomu inak ani v Rakúsko – Uhorsku, kde práve **problém federalizácie a vyrovnania jednotlivých národností a ich regiónov občas prechádzal až do otvorených bojov na politickej scéne. Ak sa chceme venovať tejto téme, federalizácii Rakúsko – Uhorska, je vhodné si pripomenúť i momenty, ktoré jej predchádzali, teda vznik a dôvody zrodu rakúsko-uhorského dualizmu.**

Nespokojnosť a jej prejavy zo strany nemaďarských národov v Uhorsku boli jedným zo zásadných impulzov, ktoré rakúsko-uhorský dualizmus vyvolali. Ako neskôr píše Milan Hodža vo svojej podstatnej publikácii Federácia v Strednej Európe, v roku 1848 si nemaďarské národy – Srbi a Chorváti na juhozápade bývalého Uhorska, Rumuni na juhovýchode, Rusíni na severe, Slováci, a dokonca i skupinky nemeckého etnika roztrúseného v rôznych častiach krajiny – plne uvedomovali svoje postavenie. Všetky tieto etniká vystúpili proti kolektívnej maďarizácii, presadzovanej maďarskou nadvládou. Tieto národy v máji roku 1848 vo svojich programoch žiadali autonómne miestne vlády, konkrétne Rumuni v Blaji, Slováci v Liptovskom Mikuláši a Srbi v Kralovci. Tieto požiadavky boli osobne doručené vodcovi anti-habsburskej maďarskej revolúcie Lajosovi Kossuthovi. Maďarskí reprezentanti ale tieto etnické práva nemaďarov odmietli uznať. Ich cieľom bolo nielen vládnuť, ale i ovládnuť a naďalej pomádať nemaďarské menšiny, tvoriace ako celok v Uhorsku ironicko väčšinu (napríklad v roku 1910 tvorili nemaďarské národy až 52 % celkovej populácie v Uhorsku). Z týchto pohnutých rokov je známa Kossuthova veta „medzi nami rozhodne meč“, namierená voči zvláštnej delegácii Srbov, ktorú prijal. Odmietnutie požiadaviek nemaďarských národov maďarskými vodcami viedlo k ich pripojeniu sa k Habsburgovcom, proti ktorým maďarská revolúcia bojovala, čím sa Kossuth a jeho stúpenci ešte viac utvrdili vytrvať vo svojom povstaleckom boji. Pre dynastiu ako takú znamenala táto maďarská revolúcia separatizmus a rozvrátenie jednotnej podunajskej ríše. Pre nemaďarské národy znamenala veľký národnostný útlak.

Mečom skutočne rozhodnuté bolo, konkrétne mečom cára Mikuláša, ktorý v lete 1849 poslal svoje vojská na pomoc bratancovi Františkovi Jozefovi za účelom potlačenia maďarskej revolúcie.

Habsburská monarchia však nezostala v obojstranne výhodnom či eticky prijateľnom spolunažívaní s nemaďarskými národmi dlho. Podľa slov Milana Hodžu sa zásadnej chyby dopustil cisár František Jozef v roku 1867, keď v úsilí upokojiť Maďarov poprel všetky zväzky, ktoré na seba vzal v záležitosti nemaďarských národov, a tým ich obetoval. Cisár prijal rakúsko-uhorský dualizmus, ktorý nahradil pôvodnú jednotnú ríšu. Táto „typická habsburská vďačnosť“, ako bol tento situačný postoj či ťah nazývaný, nebol v histórii habsburského rodu žiadnou novinkou, práve naopak, stal sa akousi črtou režimu. Cisárovi Františkovi Jozefovi a jeho politike sa dodnes vyčíta, že vlastne žiadnu politiku nemal, ale nechával seba i vývoj vo svojej ríši ovládať rôznymi vonkajšími vplyvmi. Či už to bola Ruskom potlačená revolúcia, alebo nepokoje medzi deviatimi národmi podunajskej ríše, taktika Habsburgovcov znamenala príklon k momentálne silnejším, ponechanie slabších svojmu osudu a snaha s víťazmi docieľiť kompromis. Nemaďarské národy mali s tým nejednu skúsenosť a v prípade ďalších pokusov o „priateľstvo“ zo strany habsburskej rodiny im táto skúsenosť velila mať sa na pozore.

Napriek tomu, že nemaďarské národy v Uhorsku dosahovali populačnú väčšinu, nemohli sa vďaka zle nastavenému systému volieb dostať do snemu. Úspech sa dostavil až v roku 1901, keď sa po tridsiatich šiestich rokoch podarilo skupinke nemaďarských poslancov posadiť do parlamentných kresiel. Bola to nová

Výber z bohatej ponuky Slovenskej knihy v Prahe

Kamil Peteraj: *Čo sa šeptá dievčatám* – Verše skúseného slovenského textára a básnika.

Michal Hvorecký: *Eskorta* – Svet sa zmenil a staré pravidlá už neplatia. Západ je teraz na východe a Michal Kirchner to vie lepšie ako ktokoľvek z jeho generácie. Mladý potomok škandalózne rodiny žije medzi Bratislavou, Prahou a Berlínom divokejšie ako jeho predkovia.

Alfred Piffli: *Zápas o Bratislavský hrad – denník 1948 – 1972* – Autentický dokument o zápase s mocou, ktorý v päťdesiatych rokoch vyústil do zatknutia a uväznenia A. Piffli. Denník ho zachytáva v čase, keď pracoval na plánoch obnovy a rekonštrukcie hradu. Kniha obsahuje 200 autorových kresieb a fotografií.

Oľga Pavúková, Igor Válek: *Pamätnica Roka Ľudovíta Štúra* – Reprezentačná publikácia podáva súbor objavných štúdií o medzníkoch i bielych miestach Štúrovho života a diela.

generácia nemaďarských vodcov, nahrádzajúca svojich pasívnejších predchodcov, kombinujúca nacionalistické postoje s demokratickými zásadami. V už spomínanom roku 1901 sa ich z budapeštianskeho Uhorského snemu vďaka tejto vitalite z radov Rumunov, Slovákov, Chorvátov a Srbov posadilo do parlamentu deväť, o štyri roky neskôr bolo nemaďarov v parlamente dvadsaťšesť a Chorvátov štyridsať. Väčšina týchto nemaďarských členov parlamentu sa vyslovila proti spolupráci podieľať sa na habsburskej politike, alebo naznačovala neochotu v tomto zmysle. Časť zachádzala až k myšlienke samostatného Uhorska v prípade, ak by sa novým základom ústavy stala demokracia pre všetky uhorské národy. Zástupcovia nemaďarských národov mali už od roku 1900 sformulovanú a vypracovanú svoju základnú požiadavku na prijatie úplného a všeobecného volebného práva a trvali na tom, aby sa tento návrh stal základom reformy nového Uhorska. Dualistická strana, postavená na spolupráci s Rakúskom, prekvapivo po tridsiatich rokoch v roku 1905 utrpela vo voľbách porážku a Strana nezávislosti bola postavená pred problém definovať svoju konštruktívnu politiku. V tábore opozície nasľubovala veľa vecí v otázke navrhovaného všeobecného volebného práva, no len čo sa dostala k rozhodujúcemu miestu v parlamentnej majorite, teda po víťazstve vo voľbách v roku 1905, všetky tieto

sľuby poprela, a to spôsobom podmienenia práva voliť schopnosťou čítať a písať v maďarskom jazyku. Bolo zrejmé, že Habsburgovci sa nechystajú prísť k demokratizácii v Uhorsku a požiadavka Strany nezávislosti bola dusením myšlienky akejkoľvek rovnosti či demokracie. Prakticky viedla k popretiu národnostných práv. No jedným z prvých bodov svojho programu – požiadavkou rozpustenia rakúsko-uhorskej armády a založením samostatnej uhorskej armády – vyzvala Strana nezávislosti cisára Františka Jozefa, čím sama seba vyhodila zo sedla. Nová samostatná uhorská armáda mala podľa argumentov Strany nezávislosti zaručiť budúcu nezávislosť Uhorska, čo vlastne znamenalo rozbitie duálnej formy monarchie. Cisár túto výzvu prijal a začal podnikáť sériu opatrení na anulovanie moci sympatizan-

tov uhorskej nezávislosti. Vytvoril novú vládu, uviedol do funkcie nového ministra vnútra a oprávnil ho vyhlásiť takmer všeobecné volebné právo ako základ vládneho programu. Po desiatich mesiacoch bola ale opäť pri slove „typická habsburská vďačnosť“, keď Strana nezávislosti pristúpila na kompromis s cisárom, zavrhol radikálne stanoviská základu nezávislosti, v prvom rade týkajúce sa samostatnej armády. Cisár sa vzdal volebného práva pre všetkých, odvolal ministra vnútra a vymenoval novú vládu pozostávajúcu z predstaviteľov Strany nezávislosti a jej prívržencov.

Milan Hodža, označovaný za prvého moderného slovenského politika, osobne účastný v týchto politických „prekvapeniach“, reaguje na vzniklú situáciu takto „Pre nás, parlamentárnych predstaviteľov Rumunov, Slovákov a Srbov bolo jedinou možnou cestou pokračovať v boji, ktorý sme začali pred rokmi a ktorý sa v roku 1905 začal blížiť ku kulminačnému bodu. Počítalo sa so spolupracou s mnohými skupinami maďarských radikálnych filozofov, sociálnych demokratov, konzervatívnych kresťanských socialistov a roľníkov, čo boli všetko maďarské skupiny, ktoré v uhorskom sneme zatiaľ zastúpené neboli.“ Hneď v roku 1905 sformovali nemaďarské strany parlamentné združenie, ktoré sa začalo v dôsledku rýchleho vyhlásenia volieb značne širieť, a zo začínajúcich desiatich členov bolo veľmi rýchlo dvadsaťšesť. Všetkým

bolo jasné, že František Jozef nebude tým mužom, ktorý by nastolil zásadné zmeny, a preto sa do diskusií dostáva ako symbol budúcnosti následník trónu František Ferdinand. Medzitým začalo dvadsaťšesť nemaďarských poslancov uhorského snemu a štyridsať zástupcov autonómneho Chorvátska dokazovať, že sa stávajú vážnou politickou silou. ■

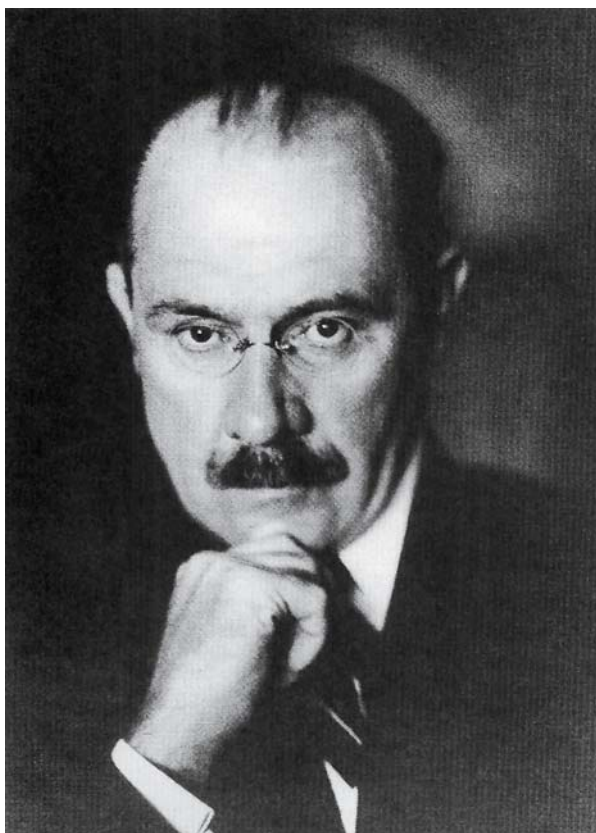
Pokračovanie v budúcom čísle

Autor je študent slovakistiky na FF UK v Prahe

Foto archív

Celý text si je možné prečítať

na internetových stránkach KSK – www.klubsk.net

Novinár, publicista, politik, štátnik, mysliteľ a prvý slovenský predseda vlády Československej republiky v medzivojnovom období Dr. Milan Hodža

Marcela Mikulová: *Slovenský literárny realizmus 3.* – Antológia je venovaná najvýznamnejším autorom záverečnej fázy realizmu s postupným prechodom k moderne.

Karol Sorby ml.: *Arabi, Islám a výzvy modernej doby* – Pôvodná práca slovenského arabistu v širokom zábere analyzuje rozvoj národného hnutia medzi Arabmi od jeho počiatkov v 19. storočí až do polovice 50. rokov 20. storočia.

Ján Lajčiak: *Slovensko a kultúra* – Zásadná teoretická práca nedoceneného slovenského mysliteľa, ktorý kultúru považuje za druhý univerzálny princíp ľudského života. Označuje ju za vrcholný cieľ a zmysel všetkých ľudských počínov, ba za silu, ktorá vnútorne zjednocuje ľudské dejiny.

Murakami Haruki: *Hon na ovcu* – Román najpopulárnejšieho súčasného japonského spisovateľa, autora preslávenej knihy Nórske drevo.

Rozprávky v srdci i na palette

Osobnosti Slovenska

Postavenie vynikajúceho umelca – grafika, ilustrátora, maliara svetových kvalít Albína Brunovského (25. 12. 1935 – 20. 1. 1997) bolo v slovenskom výtvarnom priestore ojedinelé. Od začiatku pôsobenia na slovenskej výtvarnej scéne sa prezentoval názorom, ktorý bol protichodný s dovtedy zaužívaným výtvarným zmyslaním. Akoby sa vymykal dovtedajším konvenciam a dokazoval svoju originalitu. Obdivuhodné je, že sa mu podarilo vychovať celú generáciu mladších umelcov, ktorí dnes tvoria osobitý prúd slovenského umenia. Jeho škola, jeho rukopis je neopakovateľný a i s odstupom času nesmierne populárny, nielen doma, ale i v zahraničí.

Korene výtvarného prejavu Albína Brunovského, ako napokon každého umelca, treba hľadať v detstve. Narodil sa na sklonku roka 1935 v rázovitej dedinke neďaleko Malaciek, v Zohore. S týmito krajinami, ale najmä s ľuďmi, ktorí tam žijú, zostal spojený až do smrti. To je napokon pochopiteľné, veď tu sa naučil všetko nielen vnímať, cítiť, ale predovšetkým vidieť. Očami, ale najmä srdcom. O svojom rodnom kraji sa umelec vyjadroval s humorom – „vyrástol som v zelenine“, hovorieval o úrodnom západoslovenskom kraji. Jeho bezstarostné detstvo čoskoro pretrhla druhá svetová vojna, Albín nemal ešte ani päť rokov, keď vypukla. A chlapec chtiac-nechtiac vnímal jej dramatické príbehy. Do pamäti sa mu vryli ranený a mŕtvi vojaci, utečenci, ustráchaní ľudia, ale aj sovietski vojaci, ktorí si v dome jeho rodičov zriadili lazaret. Potom

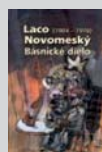
začal plynúť v Zohore slobodný život – každodenná drina na poli, chuť a vôňa jari, leta. Istota domova. No čím ďalej aj väčšia túžba po poznávaní vzdialených krajín, nových dobrodružstiev. Z domu sa nedalo ísť ďaleko, museli mu stačiť prechádzky do okolitej prírody. Najskôr tam chodieval s kamarátmi, ale potom radšej sám so skicárom pod pazuchou. Utekal do lesa, aby mohol pustiť uzdu fantázii. Nekreslil iba, čo videl, ale svojmu milovanému Záhoriu vtlačal podobu raz Talianska, inokedy neďalekých Čiech. Fantázia mu bola oveľa bližšia ako realita.

Na Vysokej škole výtvarných umení študoval v rokoch 1956 – 1961 v oddelení voľnej grafiky a ilustrácie u profesora Vincenta Hložníka a tam sa ešte väčšmi vyprofiloval. Hložníkova škola bola totiž už koncom päťdesiatych rokov známa doma i v zahraničí

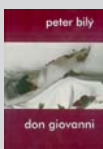
Výber z bohatej ponuky Slovenskej knihy v Prahe

Andy Kraus: Susedia na dovolenke - To nedopadne dobre – V súčasnosti už notoricky známy a kultový slovenský sitcom Susedia so svojim neopakovateľným slovensko-maďarským zložením dostal aj knižnú podobu.

Laco Novomeský: Básnické dielo – Novomeský sa oficiálne zaradil medzi osobnosti spoluvytvárajúce európsku kultúru. Zaradil sa teda tam, kde svojou priestrannou životnou topografiou prirodzene patrili, tam, kde už predtým vstúpil svojou umeleckou a hodnotovou vyspelosťou, svojím zničujúco poctivým, nesebeckým osudom.

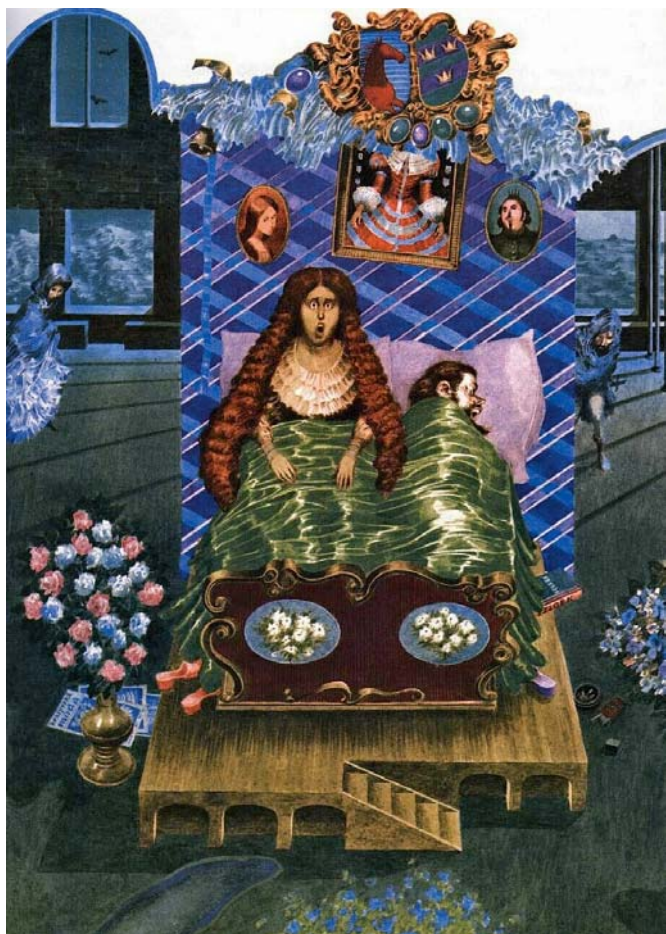

Peter Bílý: Don Giovanni – Nový román mladého autora. V príbehu slovenského kňaza pôsobiaceho v Taliansku spracúva tému odcudzenia, pokrytectva a samoty.

Ján Botto: Básnické dielo – Básnické dielo Jána Bottu v edícii Ľubomíra Kováčika je závažnou prácou nielen vďaka editorovej dôkladnosti a jeho zmyslu pre primeranosť, prejavujúcim sa v komponovaní knihy, ale aj pre jeho sústredené úsilie o posun literárno-historického vnímania tvorby tohto romantického autora.

vysokou umeleckou, technickou a grafickou úrovňou, ale i progresívnosťou. Z mladších absolventov tejto školy, ku ktorým patrili i Albín Brunovský, sa neskôr začal formovať nový prúd mladého slovenského umenia, ktorý sa umelecky ostatným vzdaloval. Albín Brunovský si k tvorbe hľadal také techniky, ktoré sa v tom čase používali dosť zriedkavo. Obľúbil si najmä kameňorytinu. Ilustrácie tvoril kresebnými a maliarskymi technikami, pričom používal pero, ceruzu, tuž, akvarel, temperu. Prvé ilustrácie detských kníh spracoval tradičnou formou, aby boli detským čitateľom zrozumiteľné. Neskôr sa od takéhoto stvárnenia odklonil a i pri ilustráciách používal svoj typický rukopis, skúšal nové výrazové prostriedky a techniky maľby, najmä kombináciu abstraktných

prírodných záhrad a realistických figurálnych motívov. Tak napríklad v roku 1965 ilustroval rozprávku H. CH. Andersena *Malá morská panna*. Vo voľnej grafickej tvorbe sa priblížil až k hraniciam geometrickej a štrukturálnej abstrakcie.

V polovici šesťdesiatych rokov minulého storočia začali u Brunovského silnieť východiská surrealizmu, ktoré sa spá-

jali s existencializmom a antiracionalizmom. Vtedy vytvoril rytiny *Panna zázračnica* (1963), *Pieseň o Hiawathovi* (1963), *Americká tragédia* (1963) a lept *Zjazd numizmatikov* (1966). A dostal sa i prvý úspech – na VIII. Mostra internazionale di Binaco e Nero v Lugene roku 1964 dostal cenu ex aequo za lept *Hudobníci* (1963).

V tvorbe mladého autora bol dôležitý i rok 1963, keď mal prvú výstavu v Bratislave po udelení ceny Fraňa Kráľa za ilustrácie ku knihe *Ibis a mesiac* a vystavil kolekciu grafických listov na Pražskom hrade.

Od roku 1966 po získaní umeleckej aspirantúry pôsobil Albín Brunovský na VŠVU v Bratislave, najskôr ako odborný asistent a neskôr ako docent a profesor. Jeho tvorivý rozlet sprevádzali viaceré úspechy doma i v zahraničí. V ďalšom období sa jeho aktivita delí na voľnú grafiku a ilustráciu, ale nemožno ich od seba oddeľovať. Ilustrácie do kníh poézie a prózy tvoril vo forme voľných grafických listov a vždy ich považoval za samostatné diela. Celkovo ilustroval 140 kníh, z toho 46 pre deti a mládež.

Charakteristickou črtou Brunovského výtvarného rukopisu je aj mimoriadny cit pre detail. Bol skutočným majstrom detailu a výpovede. A vďaka tomu povýšil slovenskú ilustráciu na vrcholné umenie. Dokonalosť miniaturistickej maliarskej techniky dokumentoval na nezabudnuteľnej výstave v Galérii mesta Bratislavy roku 1971. Potom nasledovali desiatky ďalších domácich i zahraničných výstav, na ktorých úspešne prezentoval svoju tvorbu. Jeho originálne poňatie a výtvarne dokonalé prevedenie prác bolo ohodnotené mnohými domácimi cenami a zahraničnými oceneniami, v roku 1969 napríklad prestížnou Herderovou cenou. Doma bol v roku 1985 menovaný národným umelcom.

Z tvorivého zanietenia, ktorým bol naplnený celý jeho život, ho predčasne vytrhla smrť. Zomrel 61-ročný 20. januára 1997 v Bratislave. ■

Autor je historik, básnik a spisovateľ literatúry faktu

Foto archív

Albín Brunovský vo svojom ateliére

Adam Bžoch: Psychoanalýza na periférii – Kniha objasňuje na základe bohatého historického materiálu a jeho výkladu, prečo sa slovenská kultúra dlhodobo nevedela vyrovnáť s Freudovým učením.

Výber textov z časopisu OS 1997-2006: Slovenská otázka dnes – Kniha predstavuje výber úvah, vychádzajúcich v časopise OS v rokoch 1997 – 2006, v ktorých sa autori pokúšali reflektovať základný problém slovenského myslenia, nielen politického, na prelome tisícročí.

Vincent Šikula: Ornament a iné prózy – Výber z celoživotného diela V. Šikulu sústreďuje spisovateľove najpodstatnejšie prózy. Ich obraz dotvárajú dobové recenzie, kalendárium života a diela.

Ján Balko: Od cisára pána k tatíčkovi Masarykovi – Životné svedectvo autora (1901 – 1992) zobrazuje osudy našich občanov, ktorí prežili prevratné zmeny v piatich režimoch. Život v piatich režimoch zachytáva autorov životný príbeh od roku 1901 až po mníchovský diktát v roku 1938.

Euro klope na dvere

Zatiaľ čo členské krajiny Európskej únie, ktoré nahradili svoje národné meny eurom, vzrušene diskutujú na tému papierové bankovky alebo mince, Slovensko má úplne iné starosti. Ako ďalšia z novších členských krajín intenzívne pripravuje svoju ekonomiku na prechod zo slovenskej koruny na spoločnú európsku menu.

Akokoľvek pred niekoľkými mesiacmi rozhodnutie zaviesť euro na Slovensku mohlo znieť ako propagandistické predvolebné heslo, prvý január 2009 – deň zavedenia eura ako národného obeživa – neustále dostáva jasnejšie kontúry.

Aj keď hospodársky rast slovenskej ekonomiky za prvé tri mesiace tohoto roku, oproti prognózam o 11 %-nom raste dosiahol „len“ 8,9 %, Slovensko naďalej patrí medzi členské krajiny EÚ s najprogressívnejším napredovaním svojho hospodárstva. Dokonca aj Európska komisia zvýšila prognózu celoročného rastu slovenskej ekonomiky o 1 bod na 8,5 % a konštatovala, že Slovensko úspešne plní hlavné kritériá prechodu na euro.

V máji tohto roku Ministerstvo financií predstavilo verejnosti návrh zákona o zavedení eura v Slovenskej republike, tzv. Generálny zákon, ktorý absolvoval medziministerské pripomienkové konanie a čaká na prerokovanie vo vláde.

Tzv. Generálny zákon je veľmi dôležitým predpokladom pre finálnu etapu priprav prechodu vo všetkých odvetviach slovenského hospodárstva a spoloč-

nosti, lebo prináša základné „noty“ na riešenie hlavných administratívnych, organizačných a technických úloh, ktoré je potrebné na celonárodnej úrovni zabezpečiť, aby zavedenie eura na Slovensku prebehlo plynulo a bez zbytočných problémov.

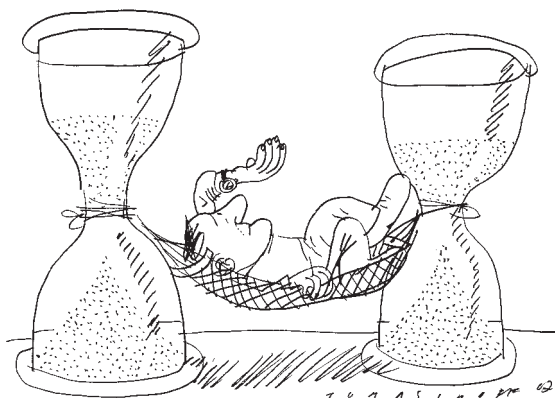
Tento zákon upravuje napríklad výmenu bankoviek a mincí z jednej meny na druhú, bezhotovostné platby, podmienky oceňovania výrobkov v slovenskej mene a v eurách, spôsob prepočítania hodnoty cenných papierov, základného majetku firiem a ďalších foriem majetku.

Základom celého procesu bude konverzný, čiže výmenný kurz, podľa ktorého sa uskutoční výmena slovenskej meny na euro. Kurz bude stanovený na štyri desatinné miesta a konečná suma po konverzii sa zaokrúhli na dve desatinné miesta. Akokoľvek odchýlka oproti stanovenému spôsobu konverzie a zaokrúhľovania bude protizákonná a bude postihovaná finančnými pokutami

tak pre fyzické, ako aj právnické osoby. Konverzný kurz zverejnenia na prelome mesiacov jún a júl v roku 2008.

Dňom oficiálneho zverejnenia kurzu začne celkový harmonogram prechodu na európsku menu. Do jedného mesiaca od jeho vyhlásenia sa budú musieť ceny na trhu uvádzať duálne, t. j. v slovenských korunách aj v eure. Toto opatrenie bude v platnosti až do konca roku 2009.

Oficiálnym dňom prechodu na euro bude 1. január 2009. Ale ešte 16 dní po zavedení eura budú môcť občania Slovenska platiť súbežne v obidvoch menách.

Keďže verejnosť nie je dostatočne oboznámená s celým procesom tejto zmeny a väčšina diskusií sa zatiaľ odohráva na stránkach odbornej tlače, s návrhom zákona Ministerstvo financií vypísalo aj tender na propagačno-komunikačnú kampaň, ktorá by mala zrozumiteľným spôsobom priblížiť túto závažnú zmenu všetkým obyvateľom Slovenska.

Samozrejme, že už dnes najviac otázok a dohadov vyvoláva konverzný kurz. Zatiaľ sa objavujú viac alebo menej kvalifikované

prognózy, ktorých realita sa veľmi ťažko odhaduje. Do vyhlásenia kurzu zostáva skoro celý rok a okrem vývoja slovenskej ekonomiky za sledované obdobie môžu na výšku tohoto kurzu pozitívne alebo negatívne vplyvať zmeny v európskej či svetovej ekonomike. Zatiaľ sa v odbornej ekonomickej tlači objavila prognóza na kurz 33,340 Sk za jedno euro. V porovnaní s dnešným kurzom by to bolo pre bežných občanov ako i dovozcov veľmi príjemné, ale firmám zaoberajúcim sa vývozom by to krátkodobo znížilo efektívnosť ich zahraničných operácií.

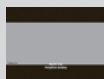
Platný oficiálny konverzný kurz sa dozvieme až takto o rok, teda máme ešte skoro 360 dní na úvahy, či a ako investovať slovenské koruny alebo ich vymeniť za eurá už dnes. ■

*Autor je publicista a ekonóm
Kresba Jan Tomaschof*

Výber z bohatej ponuky Slovenskej knihy v Prahe

Silvester Lavřík: *Perokresba* – Zbierka poviedok súčasného slovenského spisovateľa, režiséra a vedúceho pracovníka v Slovenskom rozhlase.

Martin Ciel: *Pohyblivé obrázky* – Kniha formálne-neformálneho docenta filmovej vedy na VŠMU o tom, že každý divák vidí iný film... Okrem toho sa venuje ďalším súvislostiam filmovej vedy: záberu, obrazu, žánru, znaku, symbolu, montáži...

Pavol Rankov: *Informačná spoločnosť*. Perspektívy, paradoxy, problémy – Pavol Rankov, PhD. sa vo svojej knihe snaží ísť za zjednodušujúce stereotypy prevládajúce v publicistickom a masmediálnom spracovaní fenoménu informačnej spoločnosti.

Tomáš Janovic: *Maj ma rád* – Ak je niečo na tomto nestáлом svete stále, tak je to fakt, že Tomáš Janovic potichu, ale precízne pozoruje, ako sa správame vo svete, ktorý tu dočasne obývame, prístupuje naše malé i veľké zlyhávania pri číne,... Ján Štrasser.

Nový Dom pre národnosti

Reportáž z otvorenia Domu národnostných menšín hlavného mesta Prahy.

Z kultúrneho programu

Podpredseda Rady vlády pre národnostné menšiny a ruský fyzik z Akadémie vied ČR Ing. Igor Zolotarev, CSc. a MUDr. Jurij Onikij, predseda Ruského kultúrneho zväzu Praha

V horúci prvý letný podvečer sa po slávnostných príhovoroch po prvý raz otvorili brány Domu národnostných menšín na Vocelovej ulici v Prahe 2. Podvečer bol síce horúci, ale lialo ako v Bromfieldovom románe „Keď nastali dažde“. Pod narýchlo postaveným prístreškom sa zhromaždili veľvyslanci a ich zástupcovia z krajín národnostných menšín, predstavitelia inštitúcií a zástupcovia národnostných menšín. Nechýbali riaditeľ a tajomník Sekretariátu Rady vlády pre národnostné menšiny Úradu vlády ČR – páni PhDr. Andrej Sulitka, CSc., a RNDr. Milan Pospíšil s príjemnou a obetavou pani Mgr. Evou Holkovou. Po rokoch sme sa znovu stretli s prvou riaditeľkou – „zamatovou“ riaditeľkou sekretariátu vyššie uvedenej Rady JUDr. Hanou Frištenskou, ktorá je v súčasnosti riaditeľkou Odboru pre nevládne organizácie Úradu vlády ČR. Hana Frištenská, Andrej Sulitka. Eva Holková a niektorí zástupcovia národnostných menšín stáli pri zrode myšlienky pražského Domu národností v roku 1993. Mohli si zaspomínať na dlhú cestu lemovanú možnými domami pre národnosti, ktorú do tohoto okamihu vlastne prešli, na mnohé projekty, ktoré mali byť realizované. Prítomný

bol čerstvo zvolený podpredseda Rady vlády pre národnostné menšiny, ruský fyzik z Akadémie vied ČR Ing. Igor Zolotarev, CSc. Ten okolo seba šíril atmosféru pokoja a nedráždiacej miery rozhodnosti, ktorou oplývajú exaktní vedci. Krátky otvárací prejav mal radný Mgr. Jiří Janeček, ktorý privítal všetkých účastníkov a prestrihol vstupnú pásku na dverách. Mgr. Jana Černá a Marcel Stanovský, odborníci na národnostné menšiny Magistrátu hlavného mesta Prahy uviedli zástupcov národností do ich priestorov, v hlavnej spoločenskej sále sa pripravoval otvárací program a raut .

Program bol spontánny a dokonalý – vystúpila bulharská gitarová skupina, temperamentné tance predviedla slovenská LIMBORA . Všetkých oslovil výber populárnych piesní ruských emigrantov, podobne ako známa ukrajinská kapela IGNIS predsedu UIČR Viktora Rajčinka. Program bol spontánny, pestrý a všetci sa veľmi dobre zabávali pri dobrom pohári vína, piva, nealko a bohato prestretom stole. ■

Foto autorka

Zástupca slovenskej menšiny Miloslav Beňo s Ivanom Tichým, tajomníkom veľvyslanectva Slovenskej republiky v ČR

Ukrajinská kapela IGNIS

Karol 3D Horváth: Karol 3D Horváth – Tretia zbierka poviedok Karola D. Horvátha je modrá. Ponúka čitateľom nielen pre autora typický čierny humor a príbehy s nečakane absurdnými pointami, ale aj poviedky s akcentom na hororové prvky s existencialistickým presahom.

Monika Kompaniková: Biele miesta – Novela autenticky zobrazuje realitu ľudí mimo všednej society. Vovádza čitateľa do života rómskej osady, citlivo kreslí jej prostredie, mentalitu, medziľudské vzťahy a spôsob ponímania života.

Ján Lacika: Slovensko v obrazoch – Cesta po Slovensku by sa dala prirovnať k prehliadke obrazárne. Tak ako sa pred nami striedajú skvosty majstrov štetca, mení sa i pestrá slovenská krajina. Tá je poskladaná z mozaiky krajinných scenérií všetkých farieb a tvarov.

Stanislav Muntág: Najkrajšie vrchy – Táto kniha nie je len o prírodných krásach, ale aj o ich príbehoch.

Slovo o knihách zo Slovenska a o Slovensku

Nové slovenské knihy

Z najnovšej produkcie slovenských vydavateľstiev vyberáme...

SLOVENSKÁ OTÁZKA DNES

(Výber textov z časopisu OS 1997 – 2006)

Zostavil Ladislav Sziget

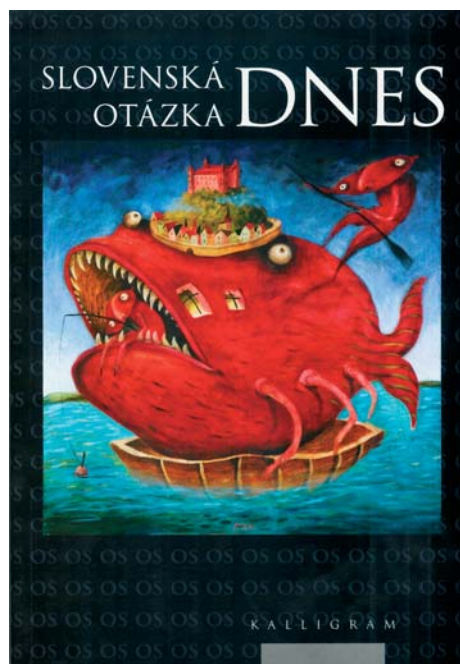
Kalligram, 2007

Prioritným zámerom tohto reprezentatívneho výberu šesťdesiatich textov a štúdií od tridsiatich deviatich autorov, uverejnených v poprednom slovenskom kultúrno-spoločenskom periodiku OS za posledných desať rokov, je súhrnná reflexia základných problémov myslenia o Slovensku v rôznorodých kontextoch od národného a občianskeho, kultúrneho a konfesijného až po otázky vnútornej a zahraničnej politiky. Zároveň je cieľom tohto výberu dokumentovať, čo autori jednotlivých príspevkov považujú v tzv. slovenskej otázke za stále a čo za premenné, čo za živé a čo za účelovo resuscitované, čím krajina žila za uplynulých desať rokov, ako sa zmenila, resp. čo si nesie ako záťaž do budúcnosti. Inými slovami povedané: zmyslom publikácie je hľadať odpoveď, čo je to vlastne slovenská otázka dnes a aký má pre nás a naše národné spoločenstvo význam sa ňou zaoberať.

Vo všeobecnosti možno v textoch vystopovať niekoľko základných rámcov, v ktorých autori o slovenskej otázke dnes uvažujú. Tieto rámce by sme mohli vari aj nazvať základné pnutia, ktoré určujú charakter, typ a zmysel modernej slovenskej otázky: romanti-

zujúci nacionalizmus a občianska spoločnosť, malé mesto a veľký svet, Slovensko a Maďarsko, ľahký zánik Československa a ťažké budovanie nových štátnych štruktúr, elementárna existencia národného spoločenstva a vnútorná povaha tohto spoločenstva, pamäť a kánon, spoločenský konzervativizmus a moderný národ, sebavedomie a podozrievavosť, individualizmus a kolektívna anonymita, národovci versus občania. Tieto a ďalšie rámce hovoria, že základnou definíciou slovenskej otázky dnes je zápas medzi otváraním sa svetu a úsilím zotrvať v obrannom postoji, brániť

hodnoty do seba uzavretého národného spoločenstva. V tomto zmysle, ako vidieť, sme za dvesto rokov ďaleko nepokročili, pretože slovenská otázka znela približne rovnako aj v časoch národnobuditeľských. Pravda, dnes je povaha či charakter tejto otázky podstatne iný, značne ovplyvnený ani nie zotrvačnosťou a konzervativizmom slovenskej spoločnosti (Slovensko nemá problémy so začleňovaním sa do otvorených štruktúr a systémov typu Európska únia a podobne), ale účelovou politickou manipuláciou, populizmom a demagógiou. Veď ak je už reč napr. o tých národných hodnotách, sociológ Vladimír Krivý vtipne, no exaktne dokladá, že čo sa toho týka, „Slováci milujú kompromis a sex“. Inými slovami povedané: ak sú zreteľné rozdiely napr. v politickej kultúre Čechov a Slovákov, rozdiely medzi českou a slovenskou populáciou v tej najvšeobecnejšej hodnotovej úrovni sú v značnej miere blízke. A to platí

Výber z bohatej ponuky Slovenskej knihy v Prahe

Tomáš Janovic: Humor ho! Rozhovory s Jánom Štrasserom a iné texty – Rozhovory o životnej ceste, jej peripetiách a postojoch, s obľúbeným humoristom a textárom, spolu s úryvkami jeho textov, aforizmov a bonmotov.

Ivan Izakovič: Zachráňte mi syna – Príbeh nezvyčajnej transplantácie obličky sa odohráva na prelome rokov 1952/53 v Paríži, tak ako ho zaznamenal mladý slovenský novinár, emigrant.

Miloš Dudáš, Ivan Gojdič, Margita Šukajlová: Drevené kostoly – Drevené kostoly patria do pokladnice kultúrneho dedičstva Slovenska. Tieto pozoruhodné architekúry dnes predstavujú už len zvyšok ani nie 50 stavieb z pôvodného množstva približne 300 objektov.

Dagmar Podmaková: Divadlo v Trnave – Práca o divadle v Trnave a zároveň o umeleckej ceste hľadania tohto súboru, ktorý napriek zmenám ideového kurzu a nevyhnutným generačným výmenám si zachovalo svoju tvár a program. Kniha je bohatou ilustrovaná, doplnená o súpis inscenácií i zoznam zamestnancov.

nielen v porovnaní s Čechmi, chce sa dodať.

Ako dokazuje celý rad prítomných textov, problém pnutia medzi otvorenosťou a uzavretosťou je komplikovaný množstvom mýtov a zjednodušení, ktoré sú hlboko zakorenené vo všeobecnom povedomí Slovákov. Predovšetkým ide o mýty historické, ale aj literárne a etnologické, počnúc tým svätoplukovským a končiac trebárs spôsobom vymania sa Slovenska spod Uhorska. Nehovoriac o novodobej mytológii, ktorej vznik sme mohli sledovať doslova v priamom prenose. Z toho vyplýva aj zložitosť a aktuálnosť otázky modernej národnej identity Slovákov a rôznorodosť ich vzťahu k vlastnému štátu, ktorého 15. výročie vzniku si pripomenieme na budúci rok.

Súbor článkov, statí a textov Slovenská otázka dnes možno vrelo odporúčať nielen tým, ktorí si chcú pripomenúť desaťročnú existenciu jedného kvalitného časopisu, ale najmä tým, ktorí chápu, že hľadanie sofistikovaných odpovedí je možné iba v polemickom dialógu a že je to zároveň jediný hodnoverný a autentický spôsob poznávania samých seba medzi sebou, ale najmä medzi inými.

STANISLAV MUNTÁG

Najkrajšie vrchy

(edícia **Prírodné krásy Slovenska**) Dajama, 2007

Vydavateľstvo Dajama sa prakticky od svojho vzniku zaradilo k najambicióznym špecializovaným vydavateľským domom na Slovensku. K jeho kľúčovým aktivitám patrí predovšetkým dôstojné zastrešovanie vydávania legendárneho periodika *Krásy Slovenska*, ktoré je od svojho vzniku (1921) špičkou vo svojom žánrovom a tematickom zameraní.

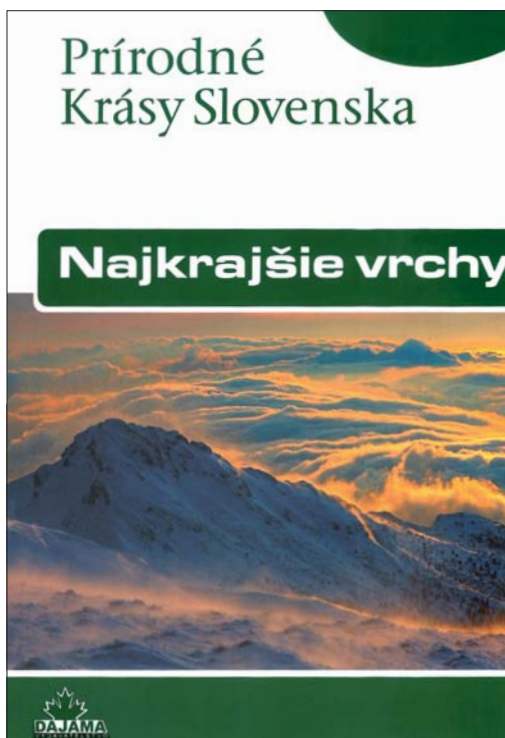
Najnovším počinom vydavateľstva je dokumentácia prírodných a kultúrnych krás Slovenska v dvoch samostatných edíciách, nazvaných *Kultúrne krásy Slovenska* a *Prírodné krásy Slovenska*. V januári tohto roku vyšiel prvý zväzok edície *Kultúrne krásy* pod názvom *Drevené kostoly* (plus anglická a poľská mutácia), za ktorým tesne nasledoval prvý zväzok edície *Prírodné krásy* pod názvom *Najkrajšie vrchy* (v edičnom pláne na najbližšie obdobie sú tituly *Najvyššie vrchy*, *Národné parky* a *Chránené stromy*).

Od množstva iných publikácií podobného zamerania sa publikácia *Najkrajšie vrchy* odlišuje predovšetkým výsostne autorským prístupom k danej téme. Inak to vari ani nejde: vymedziť pojem „najkrajší“ je vec veľmi subjektívna, najmä ak ide o takú tému, v ktorej lokálpatriotizmus poľahky prekryje kritickú

súdnosť. A že každý kút Slovenska má svojich lokálpatriotov, pre ktorých je práve ich kraj, mesto, kopec, rieka, kostol ten „najkrajší“, o tom netreba pochybovať. Napokon, sám autor publikácie Stanislav Muntág (roč. 1965) to vo svojom predhovore otvorene priznáva a hovorí, že vari presnejší názov publikácie by bol „Zaujímavé vrchy“, prípadne „Vrchy so zaujímavým príbehom“. V istom zmysle by to naozaj presnejšie aj bolo. Kľúčovým v tom je práve slovo „príbeh“. Autor sa totiž neobmedzuje na strohý geografický či geomorfologický opis „svojich“ tridsiatich troch vyvolených vrchov, ale usiluje sa ku každému z nich pripasovať niečo, čím je skutočne pozoruhodný, jedinečný, vrátane vsuviek prebratých z ľudovej slovesnosti alebo romantickej poézie. Demonštruje to už v samotných názvoch jednotlivých kapitol, ktoré majú byť istým návodom pre čitateľa a zároveň čo najhutnejšou charakteristikou daného kopca. Niekedy ide o neutrálne charakteristiky (napr. *Národný symbol – o Kriváni*), inokedy sa to autorovi podarí s vtipom (napr. *Moletná miss Gadera – o vrchu Tlstá*), občas sklzne ku klišé a prílišnej literárnosti (napr. *Mlčanlivý svedok histórie – o vrchu Zobor*, alebo *Kamenná kryha v príboji víchrov – o vrchu Kľak*). Vcelku však možno konštatovať, že tento prístup je dobrým kľúčom a Muntág slušným štylistom. O tom, že je intímnym znalcom danej problematiky niet najmenších pochyb. To, o čom píše, má takpovediac nielen v pere, ale hlavne v nohách: jeho osobná skúsenosť a dotyk so slovenskými horami sú hmatateľné z každého riadku. Práve

táto autentickosť dodáva jeho opisom ciest a cestičiek k vrchom, do vrchov a po vrchoch hodnovernosť a čitateľskú príťažlivosť. Ak si sám autor za cieľ vytýčil pátranie po príbehoch, tajomstvách a dramatických dejinách najkrajších slovenských vrchov, aby pre nás „neboli len akýmiisi mŕtvymi objektmi, číslami, kótami na mape, ale skutočnými partnermi tichých stretnutí a krásnych zážitkov“, tak možno konštatovať, že sa mu to podarilo. Publikácia je nepochybne jedným z najkompetentnejších súčasných „manuálov“ pre všetkých, ktorí chcú spoznávať krásy slovenskej prírody, alebo túžia vedieť o nej viac a z iných uhlov. ■

Autor je kultúrny atašé SR v ČR a riaditeľ Slovenského inštitútu v Prahe

Július Rajčáni, Fedor Čiampor: *Lekárska virológia* – Podrobný prehľad súčasných znalostí o vírusoch, ktoré majú význam v ľudskej patológii.

Otakar Kořínek: *Pozývaci list 1968* – Málo známe alebo doteraz neznáme skutočnosti o zákulisí intervencie vojsk Varšavského paktu v roku 1968. Prepisy denníkov P. Šelesta, ktorého Brežnev zmocnil na tajné rokovania s Bifakom. Knihu dopĺňajú americké diplomatické a tajné dokumenty.

Mária Novotná a kol.: *Dejiny a kultúra antického Grécka a Ríma* – Učebnica je prvou knihou svojho druhu na Slovensku pre vysoké školy. Informácie sú prepojené tak, aby podávali komplexný obraz daného úseku dejín.

*Kníhkupectvo Slovenská kniha nájdete na adrese:
Jiřská 1, Praha 1. www.slovenskeknihy.cz
E-mail: slovenska.kniha@centrum.cz*

Film **VerzUS** Osobnosť

Osobnosť **Martina Slivku** vo filme **Martina Šulíka**

Rok 2007 priniesol pre slovenského diváka dôležitý dokumentárny film s názvom *Martin Slivka – „muž, ktorý sadil stromy“*. Za jeho vznikom stojí skupina pedagógov VŠMU v Bratislave. Film je najmä z hľadiska výberu témy ojedinelým prínosom do fondu slovenskej kinematografie, lebo odhaľuje jednu z najdôležitejších osobností Slovenska – rovnako v oblasti filmu a umenia, kultúry i etnológie otvára pohľad na tvorbu i osobnosť človeka a dokumentaristu zároveň, profesora Martina Slivku.

Slovenská kultúrna sféra sa v roku 2002 rozlúčila s jednou zo svojich osobností. Pre niektorých bola tvár Martina Slivku známa, pre iných nepoznaná. Aj vďaka tomu, že nový dokument prekročil hranice Slovenska a prezentoval sa na 42. Medzinárodnom filmovom festivale Karlove Vary 2007, dostáva i divák mimo Slovenska priestor na to, aby odhalil osobnosť umelca, ak ju doteraz nepoznal. Aspoň takto charakteristicky poníma Martina Slivku vizuálno-výpovedná rovina filmu Martina Šulíka, *Martin Slivka – „muž, ktorý sadil stromy“*. Film mal premiéru v Bratislave v rámci slovenskej časti Febiofestu.

V roku 1963 formuloval jeden z tvorcov filmu Rudolf Urc (dramaturgia, scenár) program mladej generácie ako prihlásenie sa k autentickejšiemu, reportážnemu a nepríbehovému ako základným znakom moderného dokumentarizmu. Na mladých filmárov a ich chuť inovovať existujúce mali veľký vplyv aj prenikajúce postupy Cinéma-vérité, diela poľskej dokumentaristiky i samotný sklon experimentovať v hranej domácej tvorbe. Etnografický dokumentárny film sa po zakladateľských dielach Karola Plicku rozvinul do nových polôh. Zároveň vzrástol i záujem samotných ľudí o poznanie vlastného národa, kultúry i jej prejavov v hudbe, tanci, ľudovej slovesnosti.

Martin Slivka bol jeden z prvých slovenských filmárov, ktorý dokázal posunúť hranice bežného zaznamenávania udalostí v dokumentárnom filme. Vytrhol ho z bežného schematizmu a začal experimentovať najmä v rovine obrazu v kombinácii s hudbou a ruchmi, ich vzájomného dopĺňania a prelínania sa. Taká bola napríklad jedna z jeho prvotín, dokumentárny debut *Voda a práca* (1963), kde mu hudobné variácie vytvoril skladateľ Ilja Zeljenka. Zeljenka tu využil na vytváranie zvukov bicie nástroje – staré drevené kladivá a kolesá, ktoré postríhal do určitého rytmu a pridal k nim vlastnú melódiu na zobcovej flaute. V rovine obrazu sa

Slivka pokúša zachytiť krásu a dokonalosť diela minulých generácií, múdrosť a harmóniu s prírodou. Samozrejme, že vo filme cítiť inšpiračné momenty a rozvíjanie odkazu Karola Plicku, ktorý bol pre Martina Slivku veľkým vzorom i učiteľom.

Počas svojej dokumentárnej činnosti sa Martin Slivka rozvinul do tvorcu etnografických filmov a filmov o umení, teoretika rovnako v oblasti filmu ako kultúrno-antropologických štúdií. Všetky jeho záujmy sa dopĺňajú, navzájom súvisia. Jeden z najdôležitejších filmov, ktorý je potrebné spomenúť, je film z bulharského prostredia s názvom

Odchádza človek (1968) – etnografický dokumentárny film o zvykoch, obradoch spojených so smrťou v bulharskej dedine, kde sa prelínajú etnografické a sociálne prvky. Film pracuje so symbolikou, chápe históriu ako dôležitý počítačový moment a na ňu napojené tradície, ktoré sa filmár snaží zaznamenať. Jednoduchosť vyjadrovania je dôležitá pre emocionálne zobrazenie pohrebného obradu „odchádzajúceho človeka“.

Životopis Martina Slivku je obohatený o veľa krásnych diel. A je prínosné, že práve film Martina Šulíka ich divákovi aspoň v krátkych sekvenciách a slovných výpovediach spolupracovníkov či spolutvorcov popisuje.

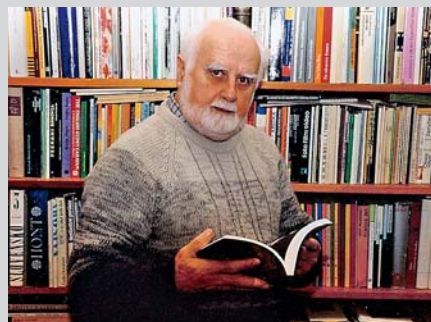
Dokument Martina Šulíka *Martin Slivka – „muž, ktorý sadil stromy“* je dôležitým dielom nielen pre odborníkov, ktorých sa tematika dotýka. Film je zrozumiteľný aj pre bežného diváka, ktorý doteraz nepoznal osobnosť Martina Slivku ako takú, alebo ju poznal len sprostredkovanou. Otvára mu okruh jeho spolutvorcov, kamarátov a rodiny, predstavuje filmy, historický kontext doby, v ktorom Martin Slivka žil a pracoval.

Martin Slivka metamorfoval zaznamenanú realitu, aby vytvoril akúsi nadhodnotu dokumentárneho výrazu. Charakteristickým znakom jeho tvorby bola analýza spracovávaného javu. Kolegovia a známi sa vo filme zhodujú v názore, že jeho režisér-

Martin Slivka pri práci

Zo životopisu **Martina Slivku**

Prof. PhDr. Martin Slivka, CSc. (1929 – 2002) sa narodil v Spišskom Štiavniku. Jeho miestnemu učiteľovi sa javil ako žiak s veľkým potenciálom. Prinútil preto, hoci nie veľmi majetnú rodinu, k tomu, aby Martina nechala ďalej študovať. V roku 1955 ukončil Martin Slivka štúdium na Filmovej akadémii múzických umení (FAMU) v Prahe, odbor dokumentárny film u profesora Karola Plicku a o osem rokov nato odbor etnografia a folkloristika na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity.

Ako absolvent – dokumentarista, plný predstáv a očakávaní z tvorby filmov, začal pracovať od roku 1955 ako dramaturg, scenárista, dokumentarista v Slovenskej filmovej tvorbe. Od roku 1967 už ako režisér Štúdia krátkych filmov v Bratislave. Od roku 1977 pôsobil ako pedagóg na Vysokej škole múzických umení (VŠMU), odbor dokumentárnej tvorby, aby sa v roku 1990 stal dekanom samostatnej Filmovej a televíznej fakulty. Bol spoluzakladateľom filmového festivalu Etnofilm vo Valašskom múzeu v prírode v Rožnove pod Radhoštěm, a neskôr Etnofilmu Čadca pri Kysuckom múzeu, na ktorom získal štyrikrát hlavnú cenu. Napísal niekoľko štúdií a statí do zborníkov i katalógov prevažne k fes-

sky prístup rovnako k tvorcom, ako k ľudovému umeniu, bol veľmi aktívny, živý a predovšetkým motivujúci. Chcel sa dozvedieť čo najviac. Počnúc nehmotnými vecami, smerom k pocitom ľudí, ktorých snímal, názorom, až cez drobné detaily, ktoré ťažko postrehnúť bežným okom pozorovateľa. Všetko, čo absorboval, dokázal využiť, spracovať, pretaviť do živej formy. V niektorých filmoch poetizuje obraz, v iných predkladá na povrch „tvrdú“ realitu. Martin Slivka bol človek jednej usmievavej tváre, zato mnohých filmových výrazov. Z jeho tvorby pramení neúnavná potreba nahliadnúť na jav, priblížiť a preskúmať ho tak detailne, aby dostal na povrch to vnútorné čaro živých i neživých vecí, ktoré naozaj často videl iba on. V osobnosti Martina Slivku sa kumuluje tak jeho vedecký a teoretický, ako aj praktický filmársky potenciál, ktorý sa rozvíjal najmä vďaka jeho neúnavnému cestovaniu, spoznávaní, zaznamenávaniu, celoživotnému vzdelávaniu sa v oblasti etnológie.

Pri dokumentárnom filme, čo má poslúžiť ako monografia, ktorá sa dá plnohodnotne a v pokoji „prečítať“ od začiatku do konca a zároveň vyznieť tak, aby si z nej divák odniesol a zapamätal čo najviac, je rozhodujúca forma podania. Martin Šulík ako režisér filmu s formou neexperimentuje ani ju neinovuje. Snaží sa skôr výkladovo a chronologicky podať určité informácie, aby si divák veľmi ľahko dokázal spojiť životopis tvorcu s jeho prácou, filmami i rodinným životom. Forma ako taká je pri filme takéhoto typu dôležitá menej, no nie je úplne zanedbateľná, rovnako ako dôsledný výber a spracovanie získaných informácií. Aj keď je Šulíkovo filmárstvo popisné, obrazové pozadie k vyjadreniam protagonistov dokresluje predstavy a obohacuje dokumentačnú líniu. Na druhej strane, keby na Slovensku priebežne vznikalo viac stredno až dlhometrážnych dokumentov o ľuďoch, ktorí hodnotovo prispeli do kultúrneho dedičstva Slovákov, verím, že by sa tvorcovia predbiehali, kto z nich nezaujme iba výberom osobnosti, ale predovšetkým spôsobom uchopenia témy. Film Martina Šulíka síce spĺňa všetky potrebné kritériá pre ozrejmienie biografie Martina Slivku a rovnako dôsledne sa zaoberá výberom jeho priateľov, praktikov, či teoretikov, ktorí boli akýmkoľvek spôsobom spätí s týmto človekom, no stále pracuje rovnakým, miestami možno nezaujímavým spôsobom – dokumentuje život svojho protagonistu chronologicky, preniká do detstva, dospelosti, zachytáva udalosti priebežne, pomáha si archívnymi, dobovými nahrávkami. Naratívna línia filmu stojí na rytmickom striedaní sa pasáží s výpoveďou a ľudovou hudbou bratov Muchovcov, ktorí sú akýmsi medzipasážovým intermezzom. Po formálnej stránke je však bez používania kontrastov, momentov prekvapenia, emocionálnejšie podložených prvkov, či postupného odhaľovania spôsobom, kde by divák nemal všetko duplicitne vyznačené – to, čo je v slovách, musí byť zákonite aj v obraze.

Martin Šulík, režisér filmu Martin Slivka – „muž, ktorý sadil stromy“

Martin Slivka bol muž, ktorý chodil, mapoval zvyky a tradície, ľudovú slovesnosť, umenie. Na každom mieste, kde bol, niečo zanechal – spomienku, kus seba. Jeden z jeho priateľov použil v závere filmu ako charakteristický znak paralelu muža z poviedky s názvom Muž, ktorý sadil stromy. Tento názov odkazuje ku knižke Jeana Giona (vyšla v slovenskom i českom preklade), ktorá je fascinujúcim príbehom provensálskeho človeka, čo celý život vytrvalo vysádzal stromy zo semienok, hodnotne a citlivo, aby vrátil zemi to, čo mu sama dala. Táto dojemná knižka sa stala určite inšpiračným zdrojom pre mnohých filmárov. V prípade filmu Martina Šulíka (aj keď sa niekde uvádza tento doplňujúci názov v úvodzovkách) sa zdá byť voľba rovnomenného výrazu naozaj trochu neobratná. Mnoho potencionálnych divákov stroskotáva práve na samotnom názve filmu, keď zistia, že nejde o kanadský animovaný film, nakrútený podľa spomenutej knižky, L'homme qui plantait des arbres (Muž, ktorý sadil stromy / The man who planted trees; 1987, réžia Frédéric Back) a jednoducho prestane mať záujem. Animovaný film L'homme qui plantait des arbres získal koncom deväťdesiatych rokov dve najprestížnejšie ocenenia, a to v roku 1987 Zlatú palmu a v nasledujúcom roku Oskara za najlepší krátky animovaný film a možno povedať, že je naozaj skvostom svetovej kinematografie. Na druhej strane je však pekné, že sa pán Martin Slivka môže, aspoň takto duchovne, k tomuto skvostu priblížiť. ■

*Autorka je filmová recenzentka
Foto archív*

Použité zdroje:

Back, Frédéric. Muž, ktorý sadil stromy. (L'homme qui plantait des arbres). Canada, 1987
Giono, Jean. Muž, ktorý sázel stromy. (L'homme qui plantait des arbres). Praha, Vyšehrad, 1997
Slivka, Martin. Voda a práca. ČSSR, 1963
Slivka, Martin. Odchádza človek. ČSSR, 1968

Šulík, Martin. Martin Slivka – „muž, ktorý sadil stromy“ (Martin Slivka - "The Man Who Planted Trees"), SR, 2007

Réžia: Martin Šulík
Scenár: Ingrid Mayerová, Rudolf Urc, Martin Šulík
Dramaturgia: Ingrid Mayerová, Rudolf Urc
Kamera: Richard Krivda
Hudba: bratia Muchovci, Stanislav Palúch
Strih: Alena Spustová
Produkcia: Patrik Pašš
Výroba: Trigon Production, s.r.o.

tivalom s národopisnou a etnografickou tematikou. Viac ako 40 rokov sa zaoberal problematikou slovenského ľudového divadla a svoje poznatky z tejto oblasti zhrnul v diele Slovenské ľudové divadlo. Je tiež autorom vysokoškolskej učebnice o ľudovom divadle.

Autorsky sa podpísal pod vyše 140 filmov – nebol len režisérom, ale aj autorom námetov a scenárov. Stal sa priekopníkom tzv. etnografickej línie slovenského dokumentarizmu, vo svojej práci sa venoval taktiež výskumu slovenského ľudového divadla a folklóru. Jeho posledný projekt Francúzski partizáni zostal nedokončený. Za svoju tvorbu Martin Slivka získal vyše 40 významných ocenení na zahraničných festivaloch ako:

1964: ocenenie Zlatý drak za film Voda a práca (1963) na MFF v Krakove,

1995: film Odchádza človek (1968) zaradilo UNESCO do svetového kultúrneho dedičstva (tento film je zaradený aj do Zlatého fondu slovenskej kinematografie medzi 25 najvýznamnejších diel slovenskej kinematografie. Film získal významné ocenenia na festivale vo švajčiarskom Nyone),

1966, 1968, 1995: cena IGRIC,

2002: cena slovenskej filmovej kritiky za kritickú a publicistickú činnosť.

Kazachstan

– kľúč k Strednej Ázii

Časopis LISTY na cestách

V predstihu očakávanej návštevy Nursulmana Nazarbajeva, prezidenta Republiky Kazachstan, by sme vám radi v krátkosti priblížili súčasný „postsovietsky“ Kazachstan; Kazachstan, ktorý prešiel cestou radikálnych reforiem vo všetkých oblastiach každodenného života a ktorý presvedčivo zaujal zodpovedné miesto na svetovej politickej scéne.

Ako ukazujú búrlivé udalosti počiatku 20. storočia, krajiny strednej Ázie (Kazašsko, Kirgizsko, Uzbeko, Tadžicko i Turkmensko) zaujali dôležité strategické miesto vo svetovej politike i spravodajstve. Sú významné svojou špecifickou geografickou polohou, tým, že vládnu ohromným ekonomickým potenciálom, a tak môžeme tento celý región vnímať ako niečo samostatné; a v mnohých vzťahoch a ohľadoch aj ako sebestačný fragment globálneho geopolitického systému. Súčasne však, odhliadnuc od spoločnej „sovietskej“ histórie a pre všetky uvedené krajiny rovnako dlhého obdobia nezávislosti, každá z týchto krajín Strednej Ázie sa dala na svoju vlastnú cestu ekonomického a sociálne politického rozvoja. Samostatné cesty ich dovedli k súčasným výsledkom v ekonomike, politike a tým aj k postaveniu a úlohe v medzinárodných vzťahoch.

Je známou skutočnosťou, že kľúčové postavenie v celej stredoázijskej oblasti v súčasnosti náleží Republike Kazachstan (RK). Získala ho nielen východiskovou základňou (ostatne veľmi úctyhodnou) – zemepisnou polohou, zásobou nerastného bohatstva, kvalitou pracovných síl, ale (možno predovšetkým) i charakterom politických a ekonomických reforiem, ktoré sa uskutočnili v období nezávislosti.

Ak porovnáваме Kazachstan s jeho susedmi v regióne, RK disponuje nielen najrozvinutejšou (čo sa týka managementu alebo štruktúry) ekonomikou, ale politickým systémom, ktorý sa najviac posunul k západným uznávaným normám demokracie. Tým sa Kazachstan stal vzorom pre ďalšie krajiny Strednej

Ázie. To mala na mysli i C. Riceová, ministerka zahraničných vecí USA, ktorá na jednom stretnutí s bývalým ministrom zahraničných vecí RK K. Tokajevom upozornila na to, že podľa pozorovaní má Kazachstan všetko potrebné, aby hral hlavnú úlohu, bol vzorom pre ostatné krajiny v Strednej Ázii a pomáhal im stať sa viacej otvorenými a viacej politicky stabilnými.

Z vlastnej skúsenosti, podľa mienky mnohých amerických a európskych expertov, dnešný Kazachstan tvorí akýsi „civilizačný most“ medzi Strednou Áziou na jednej strane a Európou i USA na druhej strane. Práve tak, ako svojho hlavného partnera v Strednej Ázii vníma Kazachstan i Rusko a Čína.

Bažant kinematograf 2007 štartuje

Dva štýlové retroautobusy Škoda RTO Lux známe pod názvom Bažant kinematograf po slovenských cestách tento rok putujú už po piatykrát. Začiatok trasy tradične patrí Trenčianskym Tepliciam, kde budú projekcie jedného z autobusov súčasťou festivalového programu Artfilm. Samotná cesta autobusov, počas ktorej sa zastavia na 27 zastávkach, potrvá od 1. júla do 31. augusta. Bažant kinematograf opäť ponúkne päť celovečerných a päť krátkych českých a slovenských filmov. Projekcie sa konajú pod holým nebom, prevažne na námestiach slovenských miest. • Programovú ponuku kinematografu tvoria tento rok druhý a úspešný film Bohdana Slámu Šťestí, ktorý už má doma hlavné ceny z festivalov v Montreale a San Sebastiane, ďalej najnovší, v poradí už štvrtý celovečerný film Davida Ondříčka Grandhotel, ktorého inšpiráciou vznikla sa stala próza Jaroslava Rudiša, autora bestselleru Nebo pod Berlínom, ale aj ďalší najnovší film úspešného českého režiséra Jana Hřebejka Kráska v nesnázich, ktorý získal na minuloročnom festivale v Karlových

Varoch Zvláštnu cenu poroty. V programe je aj druhý pokračovanie animovaného poviedkového filmu adaptácií Werichových rozprávok pre deti aj dospelých Fimfárum 2 v réžii Břetislava Pojara, Aurela Klimta, Vlasty Pospíšilovej, Jana Baleja, tohtoročnú kolekciu filmov uzatvára komédia Jiřího Vejdělka Účastníci zájazdu, naktúrená podľa románu a scenára Michala Viewegha, nadväzujúca na popularitu a úspech filmu Román pre ženy. Ten sa premietal v minuloročnom programe Bažant kinematografu a stal sa najnavštevova-

Z národného sviatku Kazachov Nauryz, ktorý sa konal 22. marca 2007 na Veľvyslanectve Kazachstanu v Prahe. Na fotografii sú kazašskí študenti, študujúci v Prahe na vysokých školách

A tak sa stalo, že v súčasnej situácii Kazachstan na seba fakticky vzal úlohu „moderátora“ i hovorca celého stredoázijského regiónu. Táto úloha kladie na RK mnohé závažné medzinárodné záväzky: od vzájomných vzťahov Kazachstanu s jeho južnými susedmi sa odvíjajú otázky zabezpečenia celého regiónu vodou, elektrickou energiou, tadiaľ vedú cesty narkotík, nezákonnej imigrácie a náboženského extrémizmu.

Samozrejme, že z toho vyplýva aj opačná závislosť Kazachstanu na ostatných krajinách Strednej Ázie. Často sú hlavnými odberateľmi produktov z Kazachstanu, avšak vývoz ich vlastnej produkcie na zahraničné trhy vedie cez územie RK. Okrem toho na území týchto štátov žije veľký počet etnických Kazachov a starostlivosť o ne patrí k dlhodobému programu prezidenta Nazarbajeva. Tento program nesie názov „Kazachstan v Strednej Ázii“.

Čo sa týka problémov s migráciou v celom regióne Strednej Ázie s ohľadom na nevyhnutnú dlhodobú perspektívu vyvolanú ekonomickou disproporciou v rozvoji krajín, spojenú s periodicky sa opakujúcimi vlnami politickej nestability prinášajúcich príliv utečencov – vláda RK tiež zohráva aktívnu a pružnú úlohu. Podľa slov prezidenta Nazarbajeva, Astana (hlavné mesto Kazachstanu) je pripravená legalizovať prítomných imigrantov z rôznych krajín Strednej Ázie, čo je asi jeden milión ľudí. A mimo nich je schopná prijať ešte raz toľko emigrantov.

Kazachstan v posledných rokoch vkladá nezanedbateľné a podstatné investície do ekonomiky susedných krajín, čím stimuluje rast týchto ekonomík. Pochopiteľne to nerobí s odvolávaním sa

na mýtickú „lásku k bratským národom“, ktorých spája náboženstvo, jazyk a história. (Aj keď nemôžeme úplne vylúčiť a odsúdiť praktickú stránku kultúrneho faktoru: napríklad prezident Nazarbajev pripomenul, že imigranti zo Strednej Ázie sú najlepšími pracovnými silami pre Kazachstan, pretože tu niet jazykovej bariéry...) Ale uvedené investície súvisia aj s ďalšími zámerom. V Astane bola vyhlásená „Politika regionálneho líderstva“, ktorá predpokladá prechod od okamžitého reagovania na procesy vznikajúce v Strednej Ázii a k ich v podstate rýchlemu improvizovanému riešeniu, k vypracovaniu komplexného riešenia na základe stredne dlhodobých stratégií. Súčasné ekonomické a politické možnosti Kazachstanu z neho robia skutočného lídra celého regiónu. Avšak aby sa upevnilo toto postavenie a aby bolo možné pôsobiť na krajiny v regióne z hľadiska dlhodobej perspektívy, je naliehavo nutné vypracovať pre tieto krajiny metódy dlhodobej ekonomickej stimulácie.

Súčasný úspech Kazachstanu vystupuje výrazne do popredia najmä preto, že po rozpade ZSSR jeho vláda najdôslednejšie nastúpila cestu reforiem, ktoré vedú k trhovej ekonomike. Vzhľadom na to vo veľmi krátko čase bolo nutné s veľkou rozhodnosťou oslabiť vplyv štátu na ekonomiku, privatizovať hospodárske podniky, jednoducho založiť a upevňovať inštitúciu súkromného vlastníctva. To všetko si vyžiadalo vytvorenie dvojkomorového systému bánk, nazhromaždenie zlatého pokladu a valutových zásob, vznik a rozvoj nových finančných a štátnych inštitúcií. ■

Autorka je študentka VŠE

Foto archív Veľvyslanectva Kazachstanu v ČR

vanejším filmom projektu. Ako predfilmy sa budú premietiť krátke animované snímky študentov a absolventov VŠMU Nazdravíčko! Ivany Zajacovej a Jozefa Mířala, Lionardo Mio Ivany Šebestovej, Fat Fatal Michaely Čopikovej, Príšera Michaely Ošťádalovej a Pik a Nik Martina Snopeka. • Pri príležitosti piateho ročníka trvania projektu pripravili jeho organizátori v spolupráci s redakciou internetového portálu Kinema.sk anketu Best of Bažant kinematograf o najlepšie filmy, ktoré sa premietali počas piatich rokov trvania akcie. Víťazný film s 58 celovečerných a krátkych filmov, o ktorom rozhodnú diváci, sa dostane do programu budúceho ročníka projektu. Anketa s kompletným zoznamom filmov bude spustená od 1. júla 2007 na internetovej stránke www.kinema.sk • Autobusy Bažant kinematograf 2007 sa tento rok zastavia na 27 rôznych miestach, vrátane troch letných podujatí (Púchov, Žilina, Martin, Prievidza, Trenčín, Nové Mesto nad Váhom, Trnava, Nitra, Nové Zámky, Hurbanovo, Šafa, Bratislava, Trenčianske Teplice, Piešťany, Ružomberok, Banská Bystrica, Rožňava, Spišská Nová Ves, Michalovce, Humenné, Bardejov, Prešov, Levoča, Kežmarok, Liptovský Mikuláš). Oproti vlašajšku sa v programe ocitli mestá Hurbanovo a Spišská Nová Ves, naopak autobusy nenavštívia mestá Košice, Levice a Topoľčany. Okrem festivalu Artfilm, kde Bažant kinematograf premieta v Trenčianskych Tepliciach, navštívi tradične aj hudobné festivaly Bažant Pohoda Trenčín a Country Lodenica Piešťany, pričom dramaturgia filmov je prispôbená programu podujatí. Vstup na všetky projekcie Bažant kinematograf 2007 je voľný. Premietat sa začína vždy krátko po zotmení, predstavenie sa nekoná v prípade nepriaznivého počasia, predovšetkým za silného vetra. Viac na www.kinema.sk

Slováci vo Veľkej Británii

Krajanía v zahraničí

V novej rubrike Krajanía v zahraničí vám prinášame pohľad na činnosť slovenskej komunity vo Veľkej Británii.

Od vstupu do Európskej únie sa slovenská komunita vo Veľkej Británii mnohonásobne rozrástla. Radovan Javorčík, Chargé d'affaires SR v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska dodáva, že predpokladaný počet Slovákov vo Veľkej Británii je približne 100 000.

Jedným z najhlavnejších dôvodov odchodu Slovákov do zahraničia je pravdepodobne vysoká nezamestnanosť na území Slovenskej republiky. Podľa Štatistického úradu pre európsku komunitu (Eurostat) je Slovensko momentálne krajinou s jednou z najvyšších mier nezamestnanosti v Európskej únii. Percentuálne sa nezamestnanosť v SR odhaduje na 10,8 % v porovnaní s 5,7 % nezamestnanosťou v Českej republike.

Prečo si Slováci vyberajú za svoj nový domov práve Veľkú Britániu?

Okrem toho, že má Veľká Británie v porovnaní so Slovenskom malú nezamestnanosť, bola tiež jednou z prvých krajín, ktoré boli po rozšírení Európskej únie ochotné ponúknuť Stredoeurópanom a Východoeurópanom pracovné príležitosti. Aby sa Briti uchránili pred nechceným prívodom imigrantov, zaviedli do platnosti systém registrácie pracovníkov. Podľa neho sa občania nových členských krajín majú povinnosť zaregistrovať na ministerstve vnútra Veľkej Británie (Home Office). Od roku 2004 sa už registrovalo minimálne 579 000 pracovníkov, z toho 10 % Slovákov. Ministerstvo vnútra Veľkej Británie uvádza, že väčšina Slovákov je zamestnaná v administratívne, službách, manažmente, poľnohospodárstve, priemyselnej výrobe a potravinárstve.

Jedným z ďalších dôvodov odchodu Slovákov práve do Británie je anglický jazyk. Angličtina sa už dávno stala celosvetovým jazykom a práve v jej zdokonaľovaní sa považujú Slováci za nevyhnutné.

Je Veľká Británie zlatá baňa?

Áno a nie. Na to, aby cudzinci v zahraničí dosiahli to, čo chcú, je potrebná tvrdá práca a odhodlanosť, to, čo mnohí z nás ešte

Thames Festival 2005, 2006 – prezentácia ľudových tradícií a turizmu na druhom najväčšom multikulturalnom festivale v Londýne

stále nemajú. Síce Veľká Británie ponúka Slovákom možnosť zamestnania, ale častokrát to je práca, ktorú odmietajú samotní Briti, pretože ju považujú za podradnú a málo platenú. Jedným z hlavných dôvodov, prečo sú Slováci nútení zamestnať sa v nízko platených sektoroch, je pomerne nízka úroveň anglického jazyka, neuznávané vysokoškolské kvalifikácie a na druhej strane naša vlastná neznalosť anglického systému zamestnania. So vstupom do Európskej únie sa však Slovákom otvorili nové možnosti. Jednou z takýchto možností je štúdium na britskej univerzite za rovnaký poplatok ako je stanovený samotným Britom. Okrem toho môžu Slováci, tak isto ako Česi, požiadať o študentskú pôžičku od britskej vlády, čo bolo pred pár rokmi nemysliteľné.

„Východoeurópania“ a britské médiá

Slováci či Česi – pre niektoré britské médiá sme jednoducho všetci „Východoeurópania“, ktorí prichádzajú do Británie za jedným cieľom: a to prebrať rodeným Britom prácu, či žiadať

Slovenské filmy a hudba v lete i v Litoměřiciach

Fero Fenič

Ak by ste sa náhodou na konci augusta nachádzali v kráľovskom meste Litoměřice, určite sa choďte pozrieť i na zaujímavý filmový festival, ktorý sa tam uskutoční už po siedmykrát. Koná sa presne 22. až 26. augusta a je rozložený do niekoľkých priestorov.

Okrem filmov z Francúzska, Španielska, Kanady, Veľkej Británie, Nemecka a Čiech sa predstaví niekoľko snímok i zo Slovenska. Môžete si pozrieť dokumentárny film režiséra Adama Hanuljaka O mladých rodičoch, pojednávajúci o siedmich mladých rodičoch z rôznych krajín. Zaoberá sa otázkou, prečo si títo ľudia z rôznych krajín, v rôznej sociálnej i politickej situácii, zakladajú rodiny v mladom veku.

Ďalším slovenským filmom na festivale Litoměřice 07 sú známe Obrazy starého sveta od ešte známejšieho režiséra Dušana Hanáka z roku 1970. Sugestívny portrét starých ľudí z Liptova a Oravy, ktorí dokážu i napriek civilizačnému chaosu a neisto-

te žiť vnútorne slobodný a vyrovnaný život. Tento film bol vďaka cenzúre a zákazu premietania uvoľnený do distribúcie až v roku 1988. I režisér Dušan Tarančík bude Slovensko reprezentovať na tomto filmovom sviatku, konkrétne snímkou z roku 1982 s názvom Pavilón šeliem. Ida o tragickú kon-

o sociálnu podporu. V skutočnosti nemá žiaden Východoeurópan nárok na podporu bez toho, aby žil v krajine legálne minimálne dva roky, počas ktorých odvádza dane z príjmu. O preberaní práce Britom by sa tiež dalo diskutovať. Ako sme už spomenuli, Slováci často vezmú prácu, nad ktorou veľa Britov ohrnie nos. Mnohé médiá tiež poukazujú na zlé zaobchádzanie zamestnávateľov so svojimi zamestnancami, avšak táto problematika sa v médiách nevyskytuje až tak často.

Vzájomná pomoc

Spolková činnosť Slovákov vo Veľkej Británii je veľmi bohatá. Spomeňme aspoň činnosť tých najhlavnejších spolkov a organizácií, v ktorých sa Slováci vo Veľkej Británii angažujú:

Velehrad bol založený v roku 1964 ako náboženské, kultúrne a spoločenské centrum pre Čechov, Slovákov a Moravákov. Pracuje ako charita a pomáha ľuďom nielen v núdzi, ale slúži aj tým, ktorým chýba domov. Často funguje ako krízové centrum. <http://www.velehrad.org/>

The Slovak British Business Council (SBBC) je nezávislá organizácia pre obchodné spoločnosti a súkromných podnikateľov, ktorých projekty vzájomne podporujú slovenskú a britskú ekonomiku. Cieľom SBBC je byť zdrojom nových možností nielen pre existujúce, ale aj novovznikajúce obchodné spoločnosti. Sami seba prezentujú ako miesto, kde sa sny menia na realitu. <http://sbbc.org.uk/>

Britská asociácia Čechov a Slovákov (BCSA) bola založená v roku 1990 Alexandrom Dubčekom a od roku 1995 je registrovanou charitou. Jej hlavným cieľom je zvýšiť národné povedomie Slovákov v zahraničí. Asociácia organizuje rôzne stretnutia, výstavy, prednášky, rozhovory, divadelné, filmové a rozličné hudobné predstavenia. BCSA je pravdepodobne jednou z najstarších a najznámejších organizácií vo Veľkej Británii. <http://www.bcsa.co.uk/>

Zo Slovenského bálu 2007 v Londýne

Boat Parties – plavba po Temži v roku 2006

Český a slovenský klub (Czechoslovak National house) funguje ako miesto stretnutia pre Čechov a Slovákov, ktorí v Londýne žijú, alebo sem prišli iba na návštevu. V severozápadnom Londýne poskytuje možnosť vychutnať si atmosféru českej krčmy a reštaurácie na vlastnej koži. <http://czechandslovakclub.co.uk/>

Slovenský kruh vo Veľkej Británii (SCGB) bol založený v roku 1971 a funguje ako nezisková organizácia, ktorá je členom Asociácie Slovákov žijúcich v zahraničí. Ich cieľom je spájať Slovákov bez rozdielu pôvodu a náboženstva. Predchodcom tejto organizácie bola Asociácia Slovákov vo Veľkej Británii, ktorej cieľom bolo chrániť národnú identitu Slovákov žijúcich v exile. V súčasnosti SCGB usporadúva pravidelné kultúrne podujatia. <http://slovakcircle.co.uk/>

Slovenské centrum vo Veľkej Británii (SKC-UK) – najmladšia a najaktívnejšia nezisková, mimovládna organizácia. V čase svojho vzniku v roku 2004 si za svoje ciele určila združovať slovenskú komunitu vo Veľkej Británii, prezentovať slovenské záujmy vo všetkých oblastiach, zvýšiť a podporovať povedomie o Slovensku a nadväzovať spoluprácu s inými komunitami. SKC-UK organizuje plavby na lodi, výstavy, Thames festival, Slovenský bál, divadelný veľtrh, európske výmeny mládeže a iné. Podieľa sa na zakladaní slovenských spolkov v ďalších európskych krajinách. V súčasnosti pripravuje aj vydávanie nového časopisu SK Magazine. Je členom generálnej rady Svetového združenia zahraničných Slovákov. <http://slovakcentre.co.uk/>

*Autorka je publicistka a redaktorka SK Magazine
Foto archív SKC-UK*

frontáciu dvoch životných názorov a rozdielných ciest. Na jednej strane stojí surový ošetrovateľ v ZOO a proti nemu je jeho pomocník, odporca bezprávia a autoritatívneho chovania ošetrovateľa. Jednu z hlavných úloh stvárnil Marek Brodský. Režisér Martin Šulík bude svoju tvorbu prezentovať filmom *Všetko, čo mám rád* z roku 1992. Je to komorný poetický príbeh muža v strednom veku, ktorý sa pokúša o zásadnú zmenu v živote. Ocitol sa na mŕtvom bode, je bez práce, rieši problémy s bývalou manželkou, dospievajúcim synom a starnúcimi rodičmi. Ponúka sa mu šanca odísť za hranice a začať nový život, a tým uniknúť zo začarovaného kruhu. Film získal hlavnú cenu na festivale v Cottbuse.

A nakoniec je možné vidieť i to najlepšie z krátkych filmov režiséra Fera Feniča, žijúceho v Prahe. Projekcia bude z obdobia rokov 1974 až 1989. Budú to snímky *Labutia púť*, *Ako sa pán Kráľovič stal Kráľom*, *Diadém*, *Tak som prešla veľký svet* a *Vlak dospelosti*.

Okrem toho na festivale pre spríjemnenie zahrajú kapely *Ty sičáci z Čiech* a *Živé kvety zo Slovenska*, festival teda iste stojí za pozornosť.

Dušan Hanák

Letné ovocie, púte a občinky

Otvorenie súťaže k 5. výročiu nášho seriálu.

Seriál o jedlách, zvykoch a príhodách spojených s jedlami bude mať v septembri päť rokov. A tak na prahu šiesteho roku prichádzame s hrou pre čitateľov časopisu LISTY Slovákov a Čechov (ktorí chcú o sebe vedieť).

Je ňou súťaž nielen z oblasti jedál, ale i z histórie, zemepisu, literatúry, prípadne umenia. Prosíme čitateľov, ktorí sa rozhodnú súťažiť, aby odpovedali na otázky v rámečku pod každým seriálom. Víťaz každého čísla Listov, vyžrebovaný v redakcii za prítomnosti právnik, bude uvedený v nasledujúcom čísle Listov a odmenený vecnou cenou časopisu. Na záver prvého ročníka súťaže bude z víťazov jednotlivých čísel vyžrebovaný víťaz prvého ročníka súťaže Listov, ktorý obdrží cenu Listov vo výške 5 000 Kč. Cena mu bude odovzdaná na Spoločenskom večere v Dome národnostných menšín v Prahe v októbri 2008. Odpovede na otázky musí účastník súťaže zaslať poštou do siedmich dní po doručení konkrétneho čísla Listov na adresu redakcie časopisu Listy. Nuž, poďme sa hrať. Súťaž sa začína.

Na úvod k letným dňom a ich tradíciám

Leto nemá významné kalendárne sviatky zviazané s typickými jedlami a rodinou. Dopriavalo kuchárkam, gazdinkám a ženám vôbec oddýchnuť si od sporáka i prípravy náročných jedál; sviatočné dni s obradmi a tradíciami presunulo mimo domova.

Významnými udalosťami júlových i augustových dní bývali púte na sväté miesta – hory, kaplnky, kostoly, kláštory, zázračné pramene, jaskyne. Často k nim viedla cesta pripomínajúca utrpenie Ježiša Krista pred ukrižovaním. Nazývala sa kalvária. Veriaci chodievali na púte pešo, niekedy i desiatky kilometrov. K púti patril pôst, a tak si na cestu vzali len kus suchého chleba, ku ktorému si cestou nazbierali lesné ovocie. Studničky ich občerstvili chladnou vodou, na Slovensku i medokýšom, tzn. minerálnym prameňom. Dôležité bolo, aby v čase púte nebola žatva. Vtedy bolo treba v dedine každej ruky.

V našich prírodných podmienkach bol významným dňom sviatok sv. Anny, v Čechách sviatok sv. Markéty, ktorá „hodila srp do žita“ a týmto počínom vyzvala roľníkov k žatve. V Rusku a na Ukrajine je známy júlový Iljin deň, ktorý zakončuje leto: „Na sv. Ilji je dopoludnia ešte leto a odpoľudnia už jeseň“, hovorí stará ľudová múdrosť a dodáva, že toho, kto na holých kameňoch sedí, začne v tento deň oziabať.

Púte majú svoj pôvod v starovekom Grécku

Starovekí Gréci slávili 6 – 9 dní v júli a auguste panathénajské sviatky. Pozostávali z náboženských obradov, súťaže v hudbe,

interpretácii a pretekoch v rôznych telocvičných úkonoch a zdatnosti.

Začínali sa v predvečer slávností pochodňovým behom. Nasledujúci deň v Periklovom odeione (divadlo štvorcového pôdorysu so stanovou strechou) sa uskutočnila hudobná, interpretačná, spevácka súťaž, kde rapsódi recitovali Homérove básne.

V ďalších dňoch sa súťažilo v gymnastike, v jazde na koňoch a v bojovom umení, ktoré uzatváral vojnový tanec efébov. Záverom programu bola jazda na triérach. Víťaz bol ovenčený zlatým vencom a dostával amforu s olejom z posvätných olív, keďže olíva bola stromom Pallas Atény, na počesť ktorej sa sviatky konali. Slávnosť vyvrcholila veľkým sprievodom, v ktorom Aténčania niesli nové rúcho na Akropolu pre bohyňu Aténu. Rúcho tkali a vyšivali dámy a dievky z Atén. Viezlo sa v sprievode napnuté ako lodná plachta. V čele sprievodu kráčali kňazi, úradníci, dôstojníci, vyslanci cudzích krajín a aténskych osád, nasledovali starci s olivovými ratolesťami, muži, efébovia v plnej zbroji, dámy a dievčatá, jazda, víťazi v súťažiach a ďalší občania. Sprievod obišiel celé mesto a vystúpil na vrch Akropolis. Na hrade kňazi obliekli sochu bohyne Atény Poliady nové rúcho, obetovali jej ovocie, kvety, obilie. Nasledovalo pohostenie pre ľud. Veľké panathénaje s hostinou pre ľud sa slávili každý tretí rok, malé panathénaje s menším skromným pohostením sa konali každý rok.

Púte našich predkov sa v mnohých prvkoch zhodujú s náplňou starogréckych sviatkov, ktoré sa v Grécku tradovali aj v novoveku, odkiaľ sa rozšírili do ďalších krajín. Púte v našich podmienkach si v sebe zachovali úkony, ktoré cirkev v stredoveku prijala do svojho liturgického roku. Letné mesiace boli vhodné na uctievanie svätých v prírode – v lesoch, jaskyniach, u riek a prameňov, na horách, kde sa stavali svätcom oltáre, kaplnky, kostoly a cesty k nim smerujúce – kalvárie. Pútnických miest je veľa a po páde totalitného režimu k nim smeruje oveľa viac pútnikov, ako tomu bolo v období reálneho socializmu. Pravda, v autobusoch so zájazdmi, ktoré vypravujú nielen predstavitelia cirkví, ale aj mnohé cestovné kancelárie.

Čerešne, višne jahody – občerstvenie pútnikov

Pešie púte na hory a sväté miesta mali nezastupiteľné miesto v kolobehu letných dní. Odpúťovali ľudí od všednej každodennosti, privádzali ich do iných miest, neraz i do cudzích krajín.

Recept na jahodovú tortu s tvarohom

Zohrejte 1/4 l mlieka so štipkou soli a rozpusťte v ňom 200 g cukru. Do vlažného mlieka zašľahajte 4 žĺtky, zohrejte, ale nevarte. Roztok vmiešajte do 1/2 kg tučného tvarohu, pridajte citrónovú šťavu a rozpustenú želatínu. Vyšľahajte 1/4 l šľahačkovej smotany a vmiešajte do tvarohu spolu s 1/2 kg jahôd. Zmes vložte do formy vyloženej piškótami, ozdobte jahodovou želatínou a jahodami a dajte stuhnúť do chladničky na 2-3 hodiny. Podobnú tortu vyrobíte z prípravku na jogurtovú tortu.

Prinášali ľuďom duševnú očistu.

Vítaným občerstvením pútnikov na cestách boli lesné jahody, trávnicie a truskavce. Oblúbené ovocie Slovanov, najmä východných. V 18. storočí záhradník Ludovít XV. vyšľachtil tzv. ananásové jahody, z ktorých pochádzajú aj naše záhradné jahody. Prvé záhradné jahody vysadili v Čechách v roku 1891. Jahody obsahujú 87 % vody, cukor, celulózu, 1 % bielkovín, kyselinu citrónovú, ale aj sodík, vápnik a fosfor, vitamín C, vitamín B2 a A, kyselinu nikotínovú. Jedávali sa so smotanou a chlebom, dochucovali múčne a krupičné kaše. V súčasnosti sú populárne tvarohové a jogurtové torty.

Ďalším oblúbeným ovocím boli čerešne a višne. Čerešne sú naším najstarším ovocným stromom. Pochádzajú z Malej Ázie, odkiaľ sa dostali do Grécka a Rímskej ríše. K nám sa dostali s rímskymi légiami v 1. storočí n. l. V Čechách pestovanie čerešni propagovala vrchnosť, na Slovensku ich pestovanie propagovala cirkev. Čerešne sa jedia čerstvé, a tak sa stali vyhľadávaným osviežením pútnikov, podobne ako višne.

Višne sa k nám dostali neskôr. Pôvodne to boli kríky, ktoré rástli na stráňach Kaukazu. Odtiaľ sa rozšírili popri Čiernom mori do starovekého Ríma, do Španielska, na Ukrajinu a do Ruska. Pri Prahe sa pestovali už v 14. storočí, na Slovensku až v 17. storočí. Slovo višňa je slovanské a zrejme sa k nám dostalo z gréčtiny, kde označovalo šarlátovú farbu. Višne sú na pestovanie odolnejšie ako čerešne, neškodí im jarné mrazíky. Preto sú oblúbeným ovocím v Rusku a na Ukrajine, kde sa z nich robia chýrne zaváraniny, ktoré sa podávajú k čiernemu čaju. Aj tam aj u nás boli ovocím pútnikov. Požiadavku pôstu však zmenil čas. V dnešných dňoch, keď autobusom i autom preveziete oveľa väčšie zásoby jedla ako bochník chleba, prípadne kúsok syra, prestal byť nutnosťou.

Starogrécke eleusinie – dávný predok obžiniek?

Koncom augusta po žatve sa v starovekom Grécku držal sviatok veľkých eleusinií. Oslavy zasvätené bohyni Demeter, Persefone a Dionýzovi trvali 9 dní. Demeter bola bohyňou plodiacej zeme a darkyňou obilia. Jej dcéru Persefonu uniesol Hádes, keď si na Sicílii trhala kvety. Demeter ju hľadala a prišla do Eleusiny, kde vládol Triptolemos. Naučila ho siať obilie a z jeho ľudu stali roľníci, usadlí obyvatelia, občania s vlastnými zákonmi a etikou. Keď zistila, že jej dcéru uniesol Hádes, dohodla sa s ním na pravidlách: Persefona žila tretinu roku v podsvetí ako spoluvládkyňa v ríši mŕtvych a dve tretiny roku žila s matkou na zemi. Ako zasiate obilné semeno, ktoré je cez zimu v zemi a na jar sa vracia na zemský povrch.

Veriaci sa pripravovali na sviatky veľkých eleusinií očistou v mori, pôstom a obeťami božstvám. Stredobodom sviatkov bol sprievod – procesia – ktorý kráčal z Atén po „svätej ceste“ do Eleusiny, kde podľa mytológie Demeter znovu našla svoju dcéru Persefonu, unesenú Hádom. Sprievod nesúci sochu Bakcha

dospel so slávnostným spevom k Demetrimu chrámu až po západe slnka. V chráme sa konali nočné slávnosti s tajomnými obradmi. Nočnej slávnosti sa mohli zúčastniť len tí zasvätení, ktorí dodržali prísny pôst. Delili sa na nižších zasvätených – mlčiach a na úplných zasvätených. Všetci museli zachovať mlčanlivosť o tom, čo v chráme počuli a videli. Mystériá patrili do tajného učenia a pozostávali z posvätných výjavov – na spôsob akejsi náboženskej pantomimy so sprievodom spevu a hudby. Cieľom bolo posilniť vieru v nesmrteľnosť duše s nádejou na blažený posmrtný život. Veriaci tak strácali strach pred smrťou. Súčasťou sviatkov bolo pozorovanie rastlínstva, stále umierajúceho a navracajúceho sa k životu.

Bohyňa Demeter bola uctievaná ako ochrankyňa roľníkov. Zobrazovali ju ako matrónu s vencom z obilia na hlave a s košíkom klasov obilia.

Slovenské obžinky v minulosti dávnej a i nedávnej

Len málokto má také neisté kontúry ako práve obžinky. A to nielen na Slovensku, ale i v Čechách. U pobaltských národov však nachádzame stopy starovekých mystérií spojených s odumieraním a znovuzrozením, ktoré pravdepodobne patrili aj k nášmu duchovnému bohatstvu. Časom tieto tajomné obrady ustúpili obžinkám a dožinkám na dedine, kedy kosci obilia a viazačky snopov po západe slnka v slávnostnom sprievode, so spevom obradných piesní, prinášali gazdovi alebo zemepánovi z poľa posledný ozdobený snop často oblečený do mužského kroja (reminiscencia na sochu Bakcha v starovekom Grécku?). Tento snop mal ostať v dome až do novej úrody.

V behu času sa snop zmenil na obžinkový veniec (veniec z obilia na hlave bohyne Demeter) a v časoch socializácie dediny sa stal dokonca dožinkovou kyticou (plieť veniec obilia bolo náročné a málokto to dokázal). Miesto mystérií bola zábava s tancom, na ktorú gazdiná napiekla čerstvý chlieb a kysnuté koláče z novej úrody.

Keď sa dožinky slávil v JRD (Jednotné roľnícke družstvo) alebo v jeho českej podobe JZD (jednotné zemědělské družstvo), vyprázili sa rezne a podávali sa so zemiakovým šalátom, alebo sa uvaril guláš a prílohou boli žemľové knedle, prípadne chlieb. Pilo sa pivo, víno a pálené. Obžinky i dožinky zostali sviatkom celého dedinského kolektívu a nemali rodinnú podobu.

Obžinky v načrtnutej podobe sa celkom vyhli východným Slovanom, ktorí ich neslávia. Zber úrody zakončia jednou augustovou nedeľou a jarmokom v dedine, bez slávnostných sprievodov. Táto skutočnosť by poukazovala na istú súvislosť medzi starogréckymi sviatkami na počesť Demeter, našimi a českými obžinkami, práve tak ako tradíciami pobaltských národov a Germánov. ■

Foto autorka

Súťaž

1. V ktorom slovenskom literárnom diele sa spomína púť? Uveďte autora, názov diela a názov pútnického miesta.
2. V ktorom slovenskom literárnom diele sa spomínajú obžinky? Uveďte, prosím, autora a názov diela.
3. V ktorom českom literárnom diele sa spomínajú obžinky? Uveďte autora a názov diela.

Na Karlštejn sa vyberte cez Mořinu

Slovenské gastronomické objavy v ČR

Na počiatku tohto príbehu bolo stretnutie s mojou priateľkou Veronikou Královou pri oslavách 60. výročia vzniku slovenskej evanjelickej cirkvi začiatkom júna v Prahe. Referovala mi o návšteve „jednej veľmi zaujímavej reštaurácie“ v dedinke Mořina neďaleko Karlštejna, ktorá patrí istému Slovákov a kde bola nedávno ona sama so známymi v rámci jarného vlastivedného výletu. Vraj by to mohla byť dobrá téma ďalšieho článku v rubrike, v ktorej píšeme o slovenských reštauráciách, resp. o Slovákoch, ktorí sa v ČR venujú gastronómii. Ukázalo sa, že tip je to stopercentný.

Štyridsaťdväťročný Stanislav Kubala je zaneprázdnený muž. Najmä počas turistickej sezóny. Jeho rodinný podnik v Mořině má aj s terasou dobrých 120 miest na sedenie + štrnásť lôžok v penzióne, a keďže toto pohostinské zariadenie sprevádza ten najlepší chýr, priestory často praskajú vo švíkoch. Názov „Na Růžku“ nepotrebuje ďalšie vysvetlenie, cesty sem vedú hneď z troch strán. Samotná Mořina je od perly českého turistického ruchu – hradu Karlštejn – vzdialená čo by kameňom dohodil, takže o výletníkov tu nie je núdza. Podľa historickej povesti obec dostala meno podľa robotníkov, čo stavali na Karlštejne studňu. Keď ju dokončili, kráľovskí úradníci ich vraj dali popraviť (teda v stredovekom slovníku umoriť), aby tajomstvo dobrej vody neprezradili.

Inou vychýrenou tunajšou atrakciou sú lomy Veľká a Malá Amerika, ktoré pre svoju bizarnú krásu nápadne pripomínajúcu národné parky v USA už desaťročia vábia trampov z celej ČR. Latinské príslovie „Nomen omen“ sa priam natiska. Majiteľ hostinca „Na Růžku“ prišiel do týchto končín v druhej polovici 70. rokov minulého storočia v rámci vojenskej základnej služby. A keďže si tu našiel manželku, ako sa to v časoch federácie často stávalo, z pôvodne dvojročného pobytu sa stal razom pobyt – celoživotný. Rodnej Nesluši pri Kysuckom Novom Meste dal čoskoro navždy zbohom a aj keď sa do nej rád vracia, ide už iba o krátkodobé návštevy. Vlastníť reštauráciu a zároveň v nej pracovať veru nie je ľahký chlebič.

IV. pražská konferencia stredných škôl

Vyhlasenie tém IV. pražskej konferencie stredných škôl „Čeština a slovenčina – jazyky blízke?“, nad ktorou prevzal záštitu kultúrny atašé SR v ČR, riaditeľ Slovenského inštitútu v Prahe, spisovateľ, prekladateľ a publicista Igor Otčenáš.

Súťaž v prekladaní

Pre žiakov a študentov všetkých typov stredných škôl otvárame súťaž v preklade textov slovenských spisovateľov, básnikov a publicistov zo slovenčiny do češtiny, bez pomoci slovníka i s jeho pomocou. Na stretnutí českých a slovenských stredoškolských profesorov a prekladateľov v KSK 10.7.2007 boli vybrané texty z kníh: Lovci a Zberači (autor Michal Hvorecký), Obnovovanie kvetu (autor Martin Vlado), Smajlíci (autor Roman Olekšák), Zlodeji (autor Silvester Lavrík), Budeme si musieť zvyknúť... (autor Miro Malíš), Tri martolod alebo bretónska balada (autor Peter Ankou) a Váňa Krutov (autor Viliam Klimáček).

Súťaž v tvorbe

Ďalšou samostatnou súťažou IV. konferencie je vlastná práca účastníka konferencie o Slovensku.

Tridsaťpäť rokov praxe

Pre Stanislava Kubalu však nejde o nič mimoriadne, s takou samozrejmosťou, ako my iní dýchame, sa on pohybuje v oblasti cestovného ruchu a konkrétne verejného stravovania – už neuveriteľných 35 rokov. Pred novembrom 1989 bol dlhé roky vedúcim reštaurácie „Lidový dům“ v Horoměřiciach. Keď sa naskytila možnosť gazdovať na vlastnom, nezaváhal a odvtedy vedie spomínanú reštauráciu „Na Růžku“.

Iste, zákon dnes cenové skupiny nepozná (možno na škodu veci, chcelo by sa poznamenať), ale titulná strana jedálneho lístka Kubalovcov napriek tomu hlása, že návštevník prichádza do podniku tretej cenovej skupiny. Teda cenami – inak však čistota, poriadok a hlavne bohatá ponuka jedál medzinárodnej kuchyne by nerobili hanbu ani podniku s niekoľkými hviezdikami. Osobne som rád, keď človek pri návšteve ľubovoľného reštauračného podniku natrafí na najrôznejšie prekvapenia, ktoré danému miestu dodávajú punc jedinečnosti. Garantujem vám, že v tomto pohostinskom zariadení ich zažijete nerátane. Graficky jednoduchý, ale obsahom nanajvýš bohatý jedálny lístok priamo oplýva pokrmami pripravenými podľa vychýrených zahraničných receptov, takže „Na Růžku“ sa stretá celý svet. Prvý mi padol do oka poľský bigos, jedlo, ktoré je v českých zemepisných šírkach naozaj zriedkavé. Tento pokrm, u našich severných susedov veľmi obľúbený, obsahuje mäso pokrúpané na rezance (bravčové stehno) s kyslou kapustou; ako príloha sa podáva chlieb. 150-gramová porcia stojí 90 korún. Ako inak, podtatranskú gastronómiu zastupujú bryndzové halušky (porcia 68 Kč), kým ruský boršč je za 25 Kč. Losos po japonsky zase znamená, že ryba je obalená v kokosovej múke (130 Kč). Skvelú srbskú kuchyňu reprezentujú sviečkové rezy džulbastia, ktoré možno označiť za skutočnú kulinársku klasiku (175 Kč). Tu sa servírujú na cesnaku.

Na Růžku sa stretá svet

Pre milovníkov čínskej kuchyne je určená kačka pripravovaná na pekinský spôsob – s pórom a cibulou – a naopak z domácej, t. j. českej ponuky sa mi ako hodná koštovania zdala valašská roštenka (s klobásou a zapečeným syrom, 150 gramov za 118 Kč), možno i preto, že dnes sa na tento spôsob prípravy mäsa akoby trochu zabúda.

Verte, že to je len malý výber z ponúkaných jedál, len toľko, aby som vám spravil chuť na pekný výlet „za humnú Prahu“. Kto by tu chcel slávnostne hodovať, neofutuje – peknou korunou hostiny bude pre každého napríklad dezert nazvaný „banánový koráb“, čo je kombinácia ovocia, čokolády, zmrzliny, šľahačky a vaječného koňaku (60 Kč).

A povieť pravdu, čo na mňa pozitívne zapôsobilo, to je i fakt, že liehovové nápoje u Stanislava Kubalu nalievajú pekne do „poldecákov“. Módný a v našich končinách skutočne odpudzujúci zvyk podávať alkohol v pohárikoch s objemom 0,4 cl sem ešte nedorazil a našťastie – pokiaľ som mal možnosť oboznámiť sa s reštauračnou filozofiou majiteľa – ani nikdy nedorazí. Len pre úplnosť uvádzam, že v zhode s duchom miesta tu hostia pijú karlštejnské víno biele i červené, v oboch prípadoch 2 dl za 40 Kč. Plzenskou čapovanou dvanástkou si smäd uhasíte za 30 Kč, čo je vlastne bežná pražská cena. A k tomu všetkému si pripočítajte priateľský pozdrav majiteľa – ktorý sa pri hostoch nikdy nezabudne pristiaviť – a obraz reštaurácie máte úplný. Chute sú však neprenosné, tie už musíte objednať na mieste.

Autor je novinár

Foto a autor Radovan Čaplovič

Hostinec „Na Růžku“

267 17 Mořina č. 93

Otvorené denne okrem pondelka a utorka od 11.00 do 23.00 hod.

Tel. +420 736 455 720

Voľnou témou k tvorbe esejí, písaní poviedok, básní, prípadne iných literárnych útvarov sa stala veta „**Kto alebo čo mi napadne, keď sa povie Slovensko?**“ Na položenú otázku môžete odpovedať esejou o krajine, jej súčasnosti, minulosti, budúcnosti, osobnostiach, prírodných krásach atď. Môžete popustiť uzdu svojej fantázie a napísať nám rozprávku, poviedku, báseň...

Preklady a samostatné napísané texty vo formáte WORD prosíme odovzdať v zalepenej obálke s označením **Preklad**, alebo **Samostatná práca** do 20. 11. 2007. IV. konferencia sa uskutoční v Dome národnostných menšín v Prahe, na Vocolovej ulici, v dňoch od 13. 12. do 15. 12. 2007.

Účastníkom a pedagógom KSK uhradí pobyt v Prahe v dňoch konferencie. Víťazi obdržia finančné odmeny od 500 Kč do 2000 Kč.

Do súťaže sa zatiaľ prihlásili študenti z gymnázií v Liberci, Králikách, Žamberku, Semiloch a Prahe. Prihlášky škôl prijímame na poštovej a e-mailovej adrese KSK do 27. 9. 2007.

Súťaže sa zúčastnia aj žiaci a študenti slovenských stredných škôl, ktorí budú prekladať české texty do slovenčiny.

Ich voľná téma je analogická „**Čo mi napadne, keď sa povie Česko?**“

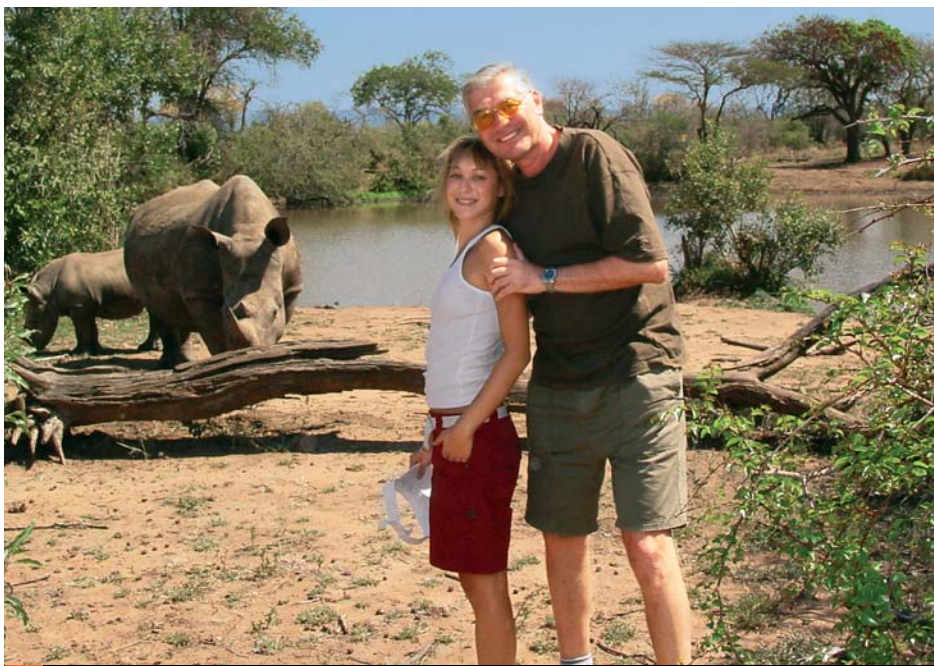
Kde humor končí

Andrej Reiner (22. júna 1951 Šahy – 30. mája 2007 Florida) bol známy lekár, spisovateľ a autor publicistických a diskusných programov. Bol ženatý, s manželkou Ankou mali dcéru Zuzku, ktorá študuje medicínu.

Absolvoval Lekársku fakultu Univerzity Komenského v Bratislave a špecializoval sa na farmakológiu. V 80. rokoch minulého storočia vyštudoval aj filmovú a televíznu dramaturgiu a scenáristiku na VŠMU. Je autorom viacerých rozhlasových hier, televíznych inscenácií a publicistických rozhlasových programov. Andrej Reiner bol v Slovenskom rozhlase niekoľko rokov vedúcim redakcie zábavných žánrov. Je autorom množstva humoristicko-satirických pásiem. V 90. rokoch 20. storočia pripravoval nedefinovaný zábavník *Diagnózy*, ktorý sám uvádzal. Spolupracoval aj s rozhlasovými stanicami Deutschlandfunk, Deutsche Welle a BBC. Bol dlhoročným moderátorom rozhlasových a televíznych relácií, predovšetkým o zdraví. Naposledy moderoval diskusný program o zdraví v súkromnej televízii TA3. Zároveň bol autorom pravidelnej relácie *Nočná pyramída Slovenského rozhlasu* s podtitulom *Fonendoskop*.

Jeho profesijný život bol spojený s farmáciou. V posledných rokoch pracoval vo farmaceutickej spoločnosti Novartis a bol prezidentom Asociácie dodávateľov liečiv. Ako spisovateľ vydal približne desiatku beletristických kníh. Bol podpredsedom Slovenského centra PEN.

Mal mimoriadne vyvinutý zmysel pre humor a bol nesmierne činorodý. Dokázal pracovať na viacerých projektoch naraz, o čom svedčí aj záber jeho činnosti – od humoru cez literárnu tvorbu po publicistiku a zdravotnícku osvetu. Bol príjemný spoločník a vášnivý hráč tenisu. Hoci mal Andrej Reiner rád zábavu a humor, o jeho predčas-

Andrej Reiner s dcérou Zuzanou

nej smrti vo veku tesne nedožitých 56 rokov sa s úsmevom hovoriť nedá. Nasledujúcimi slovami sme sa s ním rozlúčili dňa 19. júna, tri dni pred jeho narodeninami, na cintoríne v Slávičom údolí:

Reč k Andrejovi

Všetci sme smrteľní. Sme smrteľní, ale nechceme tomu veriť, kým nám to Osud nepripomenie. Tentoraz to bolo ale nielen nečakané, ale aj nelogické, nespravodlivé a nevysvetliteľné pripomenutie. Andrej nemal odísť tak skoro a nemal odísť takto. Ak by sa rozčúľil na tenisovom kurte, ak by ho zdolala enormná pracovná záťaž, ak by zápasil s ťažkou chorobou – bolo by to

Július Koller v Slovenskom inštitúte

Piešťanský rodák Július Koller (1939) je jedným z prvých predstaviteľov tzv. konceptuálneho umenia na Slovensku. Spolu s M. Čunderlíkom a M. Urbáskom je Kollera možné považovať za ikonu výtvarného umenia 60. rokov min. stor. a ohľadom spomínaného konceptuálneho umenia je považovaný za jedného z jeho priekopníkov. Konceptuálne umenie (odvodené od slova conceptio - nápad, myšlienka) vznikalo od 60. rokov 20. storočia a za najdôležitejšiu časť diela považovalo samotnú myšlienku, ideu – koncept.

Július Koller vyštudoval Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave, kam nastúpil po dokončení bratislavskej Školy umeleckého priemyslu. Samostatne vystavuje od roku 1965. Okrem Slovenska a Čiech bolo jeho tvorbu možné vidieť napríklad v Brazílii, Austrálii, Poľsku či v Nemecku.

Na svojich výstavách poukazuje na pozíciu outsidersa – subjektívne-kultúrneho herca. Dvadsať rokov rozvíjal rad konceptuálnych prostriedkov, aby zostal i v bývalom Československu nezávislým umelcom a osobnosťou. Vytvoril si svoj vlastný anti-svet, zostavený z kultúrnych situácií a anti-happeningov, usku-točnených vo vnútri jeho skutočnosti. Avšak udržiava si pri nich i fiktívny odstup ku každodennému životu.

Július Koller vystavuje v priestoroch Slovenského inštitútu v Prahe od 2. augusta 2007 do 31. augusta 2007.

Ak by sme už toto leto vašim očiam nič iné neodporúčali, tak toto naisto áno.

kruté, ale malo by to svoju logiku. Táto smrť nemá zmysel a Andrej si zaslúžil zmysluplnú smrť, lebo žil zmysluplný život.

Andrej bude chýbať odtiaľ nielen najbližším – mame pani Reinerovej, manželke Anne, dcére Zuzke; bude chýbať nielen priateľom, ale v tom, čo robil, bude chýbať aj Slovensku. Som hrdý na to, že vstúpil do PEN klubu, jedinej celosvetovej spisovateľskej organizácie, práve na moju výzvu ako predsedu Slovenského centra PEN. Bol to ideálny člen. Nevstupoval tam pre prospech, ale aby slúžil. Neplietol si PEN s cestovnou kanceláriou, nacestoval sa dosť aj sám. A práve zo svojich ciest prinášal aj pre PEN dôležité kontakty a poznatky. Ovládal jazyky, suverénne vystupoval na svetovej scéne, rozumel misii PEN za slobodu slova a sám si nikdy nenechal vziať slovo, nikdy neposluhoval, držal sa svojho svedomia a nezabúdal oceniť prácu iných. Nebral, on dával. Vedel zorganizovať medzinárodné podujatie,

Andrej Reiner v Svazijsku v roku 2006

Andrej Reiner s manželkou Annou

dokázal získať prostriedky na našu prácu. Je samozrejmé, že sa stal podpredsedom Slovenského PEN Centra a ak by bol žil ďalej, iste by ho dokázal aj viesť. Takých ako on je na Slovensku príliš málo. Taký ako on bude v tejto misii Slovensku i medzinárodnému PEN klubu chýbať. Môžem s hrdosťou povedať, že najvyššie vedenie tejto celosvetovej organizácie si pamiat-

ku Andreja vysoko váži a už čoskoro, začiatkom júla, si ju v Dakare uctia aj všetci účastníci každoročného kongresu PEN. V Slovenskom PEN Centre sme svojho času dokázali sklbiť vážnosť našej práce s potešením zo spoločného oddychu. Tým bol pre Andreja tenis. Som rád, že pre túto svoju vášeň našiel aj vďaka našim spoločným zápasom ten pravý domov v tenisovom klube na Mladej Garde. Bol tam pravidelným, celoročným hosťom a uznávaným hráčom. Tu sa účastnil aj našich rodinných turnajov, kde víťazil, ale vedel sa nad svojimi výnimočnými prehrami aj zasmiať. Preto sa jeho tenisoví priatelia rozhodli, že si ho spolu uctíme už na budúci rok turnajom v jeho obľúbenom športe. A cenu, ako veríme, bude odovzdávať Zuzka, jeho dcéra a nasledovníčka v tom, čo mal rád a čomu veril.

Sme smrteľní, ale nemyslíme na večnosť. Nie je čas. Ale ak sme si dnes našli čas na mŕtveho priateľa, nájdime si, prosím, čas aj na živých. Aj to je Andrejov odkaz.

Andrej, ešte aj v posledných chvíľach svojho života si urobil niečo pre nás. Pripomenul si nám, že sme smrteľní. Vďaka ti aj za to, Andrej...

*Autor je biolog, publicista, spisovateľ a predseda Slovenského centra medzinárodného PEN klubu
Foto archív rodiny Reinerových*

Vysielanie pre Slovákov žijúcich v ČR

www.rozhlas.cz

ČESKÝ ROZHLAS

ČRo 1 - Radiožurnál	utorok	20:05 – 21:00
ČRo Brno	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo České Budějovice	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Hradec Králové	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Olomouc	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Ostrava	pondelok, streda	19:45 – 20:00

ČRo Plzeň	pondelok, streda piatok (zostrih utorkového Radiožurnálu)	19:45 – 20:00 19:30 – 20:00
ČRo Regina Praha	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Region, Vysočina	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Sever	pondelok, streda	18:45 – 19:00 19:45 – 20:00

Mária Štraneková

– móda jako apelativní recyklace

Top Styl Designer – titul pro mladé návrháře, který dvakrát do roka uděluje mezinárodní veletrh módy a textilu Styl v Brně. Jeho současnou držitelkou je **slovenská módní návrhářka Mária Štraneková**.

Přes léto připravuje kolekci na módní přehlídce International Fashion Show, která 21. srpna zahájí třicátý ročník Stylu. Nestihla tak ani vernisáž, která se 12. července konala v pražském Studiu Liběny Rochové a otevírala výstavu prací účastníků workshopu Tolerance materiálu.

Mária Štraneková u Rochové vystavovala už v březnu svoji vítěznou kolekci ze Stylu nazvanou Protection. Výstava a účast na workshopu jsou totiž jedny z cen, které ocenění výtvarníci dostávají. A pro zajímavost dodejme, že letos v létě mají k ceně našlápnuto další dva slovenští návrháři. Do finále postoupili Boris Hanečka s kolekcí Egoiste a Marcel Holubec s kolekcí Pepiniér.

Kdo je Mária Štraneková?

Mária Štraneková (* 1977) pochází z vesničky Prosné u Povážské Bystrice a je doktorandkou katedry textilní tvorby Vysoké školy výtvarných umění v Bratislavě. Za sebou má studium nejen na této škole, ale také na VŠUP v Praze u Josefa Āptucha a na univerzitě v britském Newcastlu. Navíc absolvovala prestižní stáž v Londýně: u značky Preen, která je součástí londýnské módní avantgardy, a u návrhářské hvězdy jakou je Alexander McQueen! V soutěžení není Štraneková žádný nováček. V roce 2005 se zúčastnila třeba mezinárodní návrhářské soutěže Humen Cup v Číně a byla finalistkou soutěže Vodafone Fashion Award '06 na Novém Zélandu. Ve stejném roce se stala také Mladým módním návrhářem roku 2005 na mezinárodním veletrhu Trenčín – mesto módy. Rok nato obsadila druhé místo v soutěži European Ways of Life '06 ve Francii. Má za sebou navíc mnoho výstav, ať už jako módní návrhářka nebo výtvarnice – na Slovensku, v Česku, Německu, ve Velké Británii a Francii.

Za připomenutí stojí také její zkušenosti s divadlem. Jako kostýmní výtvarnice spolupracovala s fakultou herectví Vysoké školy muzických umění v Bratislavě (Dáma bez kamélií – divadlo Čierny havran), pro Štúdio 12 navrhla kostýmy pro inscenaci Nieкто zaklopal.

Model jako komunikace

Štraneková o sobě tvrdí, že tvoří avantgardní módu s myšlenkou. Módu, která není krásná ani dokonalá na první pohled.

„Keď tvorím, nezáleží mi len na formálnej stránke mojich modelov. Tvorba je spôsob komunikácie medzi výtvarníkom a nositeľom, vzniká medzi nimi určitý vzťah. Nositeľ má vždy z určitého

dôvodu rád model, ktorý si vyberie a rozhodne sa ho nosiť. Dotvára si tak svoju vlastnú osobnosť. Moje modely sú malé umelecké diela. Snažím sa dať im auru určitej jedinečnosti. Aby si môj model nositeľ nevyberal len pre dobrú kvalitu alebo pre momentálne módné trendy. Ide mi hlavne o to, aby si ho zamiloval,“ řekla Štraneková v rozhovoru pro červencové číslo časopisu Beauty & Woman.

Recyklace

Při studijním pobytu v Praze v ateliéru Josefa Āptucha vytvořila mladá módní návrhářka kolekci na téma osobnosti Franze Kafky. Recyklovala staré kabáty a košile a vytvářela z nich dámské šaty. Inspirace? Baroko, secese, současnost.

Recyklace pánských košil a kabátů byla také tvůrčí metodou pro zmíněnou kolekci Protection. Leitmotivem bylo spojení módy, ekologie a člověka. Sama o kolekci pro internetový magazín zena.sme uvedla: „Protection v preklade znamená ochrana a toho som sa aj držala. Tým, že som prerobila už existujúce odevy, som chcela poukázat na problém nadprodukcie a konzumu – čiže ochrániť prírodné zdroje. A tým, že som ženu obliekla do pánskych odevov, som ju chcela ochrániť. Takpovediac som ženu zahalila do mužskej sily. Takisto som v kolekci použila veľmi jasnú žltú, a to aj na mužoch. Vyjadřila som tým nové spojenie, energiu a zároveň som tým chcela upozorniť na to, aby aj muži dali trochu viac vtipu do obliekania.“

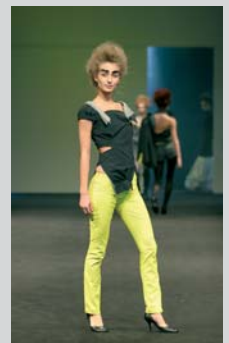
Apel

Mária Štraneková patří k těm módním tvůrcům, kteří svoji tvorbu hluboce promyšlejí, jdou proti konzumu a konformitě. Chtějí něco sdělit, apelovat. Na svoje modely tak třeba přidělala visačky, které místo instrukcí, jak o oblečení pečovat, instruovaly v péči o sebe sama. Oblečení má komunikovat, vyjadřovat určitou myšlenku. A skrz oděv i jeho nositel.

Na této třicátnici je fascinující její cílevědomost a vytrvalost. Na vysokou se dostávala na čtyřikrát a stáží u McQueena předcházela tvrdá práce a desítky rozeslaných životopisů. A protože je zřejmě zvyklá plnit si své sny, zbystřeme! Na Slovensku se možná zrodila návrhářská hvězda. ■

*Autorka je publicistka
Foto archiv*

... oblečenie vyjadruje určitú myšlienku ...

SPRÁVY A OZNAMY

Upozornenie! Väčšina programov Klubu slovenskej kultúry sa od septembra t. r. uskutoční v priestoroch Domu národnostných menšín vo Vocolovej 602/3, Praha 2 (v blízkosti zástavky metra C – I. P. Pavlova, ale aj v blízkosti zástavky metra A – Náměstí Miru).

Členský príspevok na rok 2007 zostáva nezmenený, a to: 100 Kč pre študentov a dôchodcov 200 Kč pre ostatných členov.

Zaplatiť môžete zloženku (nájdete ju v minuloročnom dvojčíslí časopisu LISTY 11 – 12 / 2006), variabilným symbolom je číslo členského preukazu alebo Vaše meno a priezvisko. Príspevok môžete uhradiť aj v hotovosti v KSK (Lipanská 4, Praha 3), najlepšie v utorok a v stredu od 13.00 do 18.00 a v alebo po telefonicknej dohode. Platíť môžete tiež prevodom na náš účet v Komerčnej banke, Spálená 51, Praha 1, č. účtu: 34834-011/0100.

Ďakujeme všetkým, ktorí už zaplatili a osobitné poďakovanie patrí Vám, ktorí ste uhradili vyššiu čiastku, ako je stanovený členský príspevok.

Tešíme sa na stretnutia s vami na klubových programoch.

Rada Klubu slovenskej kultúry

Úradné hodiny KSK pre členov KSK a širšiu verejnosť: utorok – v čase 13.00 – 18.00, streda – v čase 12.00 – 18.00, piatok – v čase 10.00 – 16.00. V inom termíne po telefonickom dohovore.

Rada KSK si dovoľuje požiadať členov KSK, ktorí majú záujem byť nápomocní Klubu slovenskej kultúry v odborných záležitostiach, nech nám dajú vedieť – telefonicky na telefónne čísla Klubu slovenskej kultúry, resp. osobne v úradných hodinách. Vopred ďakujeme.

Pre záujemcov o slovenskú a českú tlač i literatúru je klubová čítareň otvorená vždy v utorok a stredu od 14.00 do 17.00.

NAŠA PROGRAMOVÁ PONUKA

Sobota 19. 5. – Nedela 30. 9.

Kostel sv. Kateřiny, Chomutov

Oblasť múzeum v Chomutově

STOROČIE SLOVÁKOV V ČESKÝCH KRAJINÁCH

Výstavný projekt KSK a DOMUSu pri Klube slovenskej kultúry o histórii príchodu Slovákov do českých krajín a o ich kultúrnom prínose v minulosti a v súčasnosti pre ČR. Program pripravili KSK, DOMUS a Oblasť múzeum v Chomutově. Výstava sa koná pri príležitosti 30. výročia Klubu slovenskej kultúry. Podrobnejšie informácie o výstave sa dozviete na internetových stránkach – www.klubsk.net a www.muzeum-cv.net

Utorok 22. 5. – Piatok 31. 8.

Sklárska galéria, Karlov

ČAROVANIE VODY

Výstava fotografií „Čarovanie vody“ Stanislava Gajdoša, člena KSK. Program pripravil KSK v spolupráci so Sklárskou galériou v Karlove.

Streda 29. 8. o 17.00

Klub slovenskej kultúry, Lipanská 4, Praha 3

PODVEČER SO SLOVENSKÝM DIVADLOM

Osobnosti slovenského divadla

V poradí štvrtá beseda s divadelným režisérom a publicistom Prof. Jurajom (Jiřím) Svobodom v rámci programu *divadelnej sekcie KSK a filmovej sekcie KSK* Podvečer so slovenským divadlom. Na našom stretnutí vám v tomto cykle predstavíme ďalšie tri veľké osobnosti slovenského divadelníctva – herca, recitátora, pedagóga a národného umelca Mikuláša Hubu, herca, pedagóga a zaslúžilého umelca Františka Dibarboru a herečku Máriu Prechovskú. Vstup voľný.

Štvrtok 30. 8. v čase 18.00 – 23.00

Loď Európe

prístavisko Na Františku, Praha 2

PLAVBA PO VLTAVE K 63. VÝROČIU SNP a k 30. VÝROČIU KLUBU SLOVENSKEJ KULTÚRY

Tradičná spoločenská pripomienka výročia SNP a v tomto roku aj 30. výročia od založenia KSK spojená s bohatým kultúrnym programom na lodi. Nástup na loď bude z prístavu Na Františku od 17.30.

Organizuje Klub slovenskej kultúry v spolupráci: Slovenský inštitút v Prahe, Český svaz bojovníkov za svobodu, Československá obec legionárska, Historická skupina priamych účastníkov SNP, SZ Limbora, Ruský kultúrny svaz Praha, Ruská tradície, Slovenský evanjelický a. v. cirkevný zbor v Prahe, Detvan, ako aj ďalšie spolky.

Vstupenky si môžete rezervovať na telefónnych číslach: 224 215 085, 776138859 a 724025170 od pondelka 23. 7. Vstupenky si potom budete môcť zakúpiť a vyzdvihnúť od pondelka 20. 8. priamo v Klube slovenskej kultúry, v utorok v čase 13.00 – 17.00 a v stredu v čase 12.00 – 17.00.

Blížšie informácie sa dozviete na internetových stránkach – www.klubsk.net

PREDBEŽNÁ PONUKA NA SEPTEMBER 2007

Štvrtok 6. 9. o 17.00

Dom národnostných menšín

Vocolova 3, Praha 2

STRETNUTIE ČLENOV I NEČLENOV KSK V DOME NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

Stretnutie členov KSK, ako aj nečlenov KSK v novootvorenom Dome národnostných menšín (DNM) v Prahe. Záujemcov po priestoroch DNM prevedú Helena Nosková a Radovan Čaplovič. Vstup voľný.

Utorok 11. 9. o 10.00

Modrá sála Slovenského inštitútu

Jilská 16, Praha 1

ROZPRÁVAME SI ROZPRÁVKU

Cyklický výchovno-dramatický program pre najmenších žiakov pražských škôl o slovenčine a jednej rozprávke krajiny. Program nadväzuje, tak ako v roku 2006, na tradičný program KSK – *S básničkami a pesničkami do rozprávky poďte s nami*. Program pripravili Slovenský inštitút v Prahe a KSK. Vstup voľný.

Štvrtok 13. 9. o 10.00

Modrá sála Slovenského inštitútu

Jilská 16, Praha 1

SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA

Od ľudovej slovesnosti po súčasnú modernu

Cyklický komponovaný literárny program pre študentov pražských škôl spojený s prednáškou, prednesom ukážok z diel a besedou. Program pripravili Slovenský inštitút v Prahe a KSK. Vstup voľný.

Štvrtok 13. 9. o 17.00

Dom národnostných menšín

Vocolova 3, Praha 2

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ POVSTANIE V NOVOM SVETLE

Prednáška spojená s besedou o významnej udalosti nielen slovenských dejín, ale aj v rámci spoločných česko-slovenských dejín – SNP. Okrúhly stôl pre stredné školy o nových publikáciách o SNP, ako aj o rôznych uhloch pohľadu na túto udalosť... Pripravil KSK v spolupráci s *Historickým ústavom SAV* a s *Vojenským historickým ústavom MO SR* v Bratislave. Uvádza a moderuje Helena Nosková. Podrobnejšie informácie o programe vám prinesieme v najbližšej *Modrej stránke*. Vstup voľný.

Štvrtok 20. 9. v čase 16.00 – 18.00

Dom národnostných menšín

Vocolova 3, Praha 2

BEZPLATNÁ PRÁVNÁ PORADŇA V OTÁZKACH BYTOVEJ PROBLEMATIKY A PRIVATIZÁCIE BYTOVÉHO FONDU (V OBLASTI PREVODOV BYTOV DO VLASTNÍCTVA)

Raz do mesiaca ju poskytuje členka KaRK KSK – JUDr. Marta Očovská pre členov KSK. Prineste si so sebou doklady týkajúce sa vašej problematiky.

Pre veľký záujem vás prosíme, aby ste sa objednávali dopredu na telefónne čísla KSK, t.j. 224 215 085 alebo 724 025 170.

Dom národnostných menšín

Vocolova 3, Praha 2

AKO PREKLADAŤ MODERNÚ SLOVENSKÚ LITERATÚRU?

SEMINÁR PRE UČITEĽOV A ŠTUDENTOV

Ďalšie stretnutia pedagógov a študentov pri príležitosti príprav 4. ročníka pražskej stredoškolskej konferencie *Poznajme sa vzájomne – „Čeština a slovenčina jazyky blízke?“*. Podrobnejšie informácie o programe vám prinesieme v najbližšej *Modrej stránke*. Vstup voľný.

Ďalšie informácie o septembrových programoch vám prinesieme v najbližšej *Modrej stránke*.

Väčšina programov je financovaná MK ČR v rámci dotácií pridelených na rok 2007. Niektoré z programov sú pripravené s finančným príspevom MŠMT ČR a PosAm Praha s.r.o.

PosAm

Adresa:

Klub slovenskej kultúry, Lipanská 873/4, 130 00 Praha 3

Tel./Fax: 224 215 085; Mobil: 724 025 170

e-mail: klubsk@gmail.com

www.klubsk.net

Program Slovenského inštitútu v Prahe

na mesiac august 2007

od 3.8.

Galéria SI a Výstavná sieň Mánes, Masarykovo náměstí, Praha 1

JULIUS KOLLER – J.K.U.F.O., (SI)

VLADIMÍR HAVRILLA – Ten minutes,

(Mánes)

Súbežné reprezentatívne výstavné projekty dvoch popredných predstaviteľov súčasného slovenského výtvarného umenia. Pripravili: Dušan Brozman a Boris Kršňák.

Pripravil SI v spolupráci s Galeriou

Artandconcept, BonArt o. s., OZNSKA Zvolen a SNG Bratislava.

22. – 26.8.

Litoměřice – kino Máj, Letní kino a divadélko

Minimax

LITOMĚŘICE PO SIEDMYKRÁT

Filmový festival na tému Stret generácií

Slovenská účasť:

24. 8. Fero Fenič: dokumentárna tvorba

24. 8. Dušan Hanák: Obrazy starého sveta

25. 8. Dušan Trančík: Pavilón šeliem

26. 8. Martin Šulík: Všetko, čo mám rád

25. 8. Vystúpenie skupiny Živé kvety

www.kinoostrov.cz

Pripravil OV festivalu v spolupráci so SI.

28. 8. – 2. 9.

Ovocný trh, Praha 1

Medzinárodný folklórny festival

PRAŽSKÝ JARMARK

Vystúpenie folklórnej skupiny Gernátovci

z Turzovky a folklórneho súboru Kysuca.

Pripravil FOS ČR s podporou SI.

Programy sa uskutočnia v Modrej sále Slovenského inštitútu (Jilská 16, Praha 1), pokiaľ nie je uvedené inak.

Upozornenie: Zmena programu, termínov a časov vyhradená!

PosAm

• systémové integrace • dodavatel informačních technologií • systémy pro správu dokumentů • systémy pro předtiskovou přípravu

PosAm Praha spol. s r.o., Holečkova 103/31, 150 00, Praha 5, tel 257 312 091, fax 257 314 096

PosAm Brno, Štefánikova 61, 612 00, Brno, tel 541 211 413, fax 541 213 247

PosAm Ostrava s.r.o., Janáčkova 3, 702 00, Ostrava, tel 595 136 501-3, fax 595 136 500